

YÖN

HAFTALIK GAZETE

C.H.P. SEÇİM
BEYANNAMESİ

OKUYUCUDAN YÖNE

Ortam bulandırılıyor!

Toplumcu; çıkarıcı gibi ne cambaz, ne de göz boyayıcıdır. Memleketimizde, n. usluk başlarına yerleşmiş çıkarıcılar tutumları ve genel davranışları ile, toplumlara demek istiyorlar ki: Dolu bardağı alt üst edin, ama içindekini dökmeyin ya da ayaklarınız yere değmeden yürüyün, suya sabun dökürmeden temizlenin. Sonra da, hiç şikâyetmeden, eşitlikten, özgürlükten, demokrasiden söz edip duruyorlar. Bir yanda toplumumuzun bütün katlarına eşit hak ve sorumluluk tanıyan sosyal Anayasamız; onun tam karşısında temel insan haklarını kısıtlayan, eski çıkarıcı düzeni (!) sürdürmeğe yarıyan bir sürü karaküştü kanun Anayasamıza göre: Türkiye'de her türlü düşünceyi, düşünmek, konuşmak vazip çizmek yayınlamak, tartışmak örgütlemek serbesttir. Örneğin, toplumsallığı ele alalım. Başından sonuna dek demokratik ve sosyal Anayasamız, memleketimizde toplumsallığın kuruluş gelişmesini, serbestçe boyatmasını âdetâ, öngörmektedir. Ki bu Anayasa milletin oyununa sunularak çoğunluğunun onayladığı gerçekten tam demokratik bir Anayasadır. Buna; toplumsallığı aklından geçirmeyi bile nereden, ne suçlayan Faşist İtalya'dan diktaörlük zamanında aktarılmış lütfü moderu engizisyon kanunları ile engel olunmaya çalışılmaktadır. Eski den kalma, Mecelle atığı, bir sürü yasak hâlâ yürürlüktedir.

«Görülen lüzum üzerine» işlemleri, çıkarıcı çevrelerin elinde hâvâdaca kullanılmakta. Sultan Hamî jurnaline rahmet okutacak namus karalamaları kısırlı politika pazarlarında Jolu dizgin at oynat-

maktadır. Yabancı sömürücülerle ortaklaşa memleketi soyan, emperyalizme açıkça komisyonculuk eden çevreler, bu haysızca soygun ve talanı örtbas edebilmek için, üç kâğıtçıların göz boyayıcıların uyguladığı bayağı usule başvurarak, halkın ilgisini gerçek dışı «öcü» ler üzerine çevirip ceppe, rından cüzdanlarını aşırıya çabalamaaktadırlar. Yabancı çıkarıcı ve parası ile bastırılıp duvarlara asılan ve doğurması yakın gelecekte kadınlara korku ve iğrenme yitilenden taşıdıkları bebeklerini düşürtecek çirkin afişler; ana cadde kavşaklarına bir kaç hafta önce, Türk - İş ve M.I.T.B. imzalarını taşıyan «Kahrolsun emperyalizme», «Petrol millileştirilecektir» yazılarının üzerlerine imzasız «öcü» korkutmaları çizgiştirmeleri, yaklaşan seçimlerde doğru ortamı iyice bulandırılması ve sonra bu bulanık sularda gönüllerinin dilediği gibi avlanmak özelemlerini açığa vuran, demokrasimiz adına korkunç be-lirtilerdir. Yabancı sömürücülerin dümen suyunda, alıştıkları vurgun ve kapkaçı sürdürürebilmek için can atarlar, hesaplarında, yine fena halde yanılmakta olduk-larını, ucuz başarının sarhoşluğu içinde, pek anlayamamaktadırlar. Ortamı bulandırmak için ellerinden gelen karalamaları, lekeleme-leri, mesnetsiz suçlamaları karşı-larındakilere yaparlar, düzü, ne kadar da çabuk unutmuş görünün-yorlar. Ama iğreti ata binen, çabuk iner. Ele bel bağlanıp gerde-ğe girilmez. Yalancının mumu, yatışya kadar yanar. Biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar. Sö-zün kısıtı, seçim öncesi zorla kay-natılmak isteneceği kazanlarına, kazan kaynaklarının ayakları ka-yıp başı dönerek düşmeleri de mümkündür. Ava çıkan, avlanır.

Mehmet Dolu

BASINDAN

Ağası Şen, 27 Mayıs hareketinde ön plânda rol oynamış kişilerden biridir. Ağası Şen, daha sonra iş hayatına atılmış, aynı zamanda Ereğli Demir - Çelik Yönetim Kurulu üyesi olmuştur. Meclis Araştırmasında ileri sürülen yolsuzluk-lardan sorumlu bulunan bu yönetim kurulu üye-sinin, Meclis Komisyonu Raporuna karşı Dâniş Koper'i savunan yazısını, okuyucularımıza hoş-ça vakit geçirtmek için, yayınlıyoruz:

MEYDAN

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları ile ilgili Meclis Araştırması hakkında birkaç söz

Ağası ŞEN

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.O. ndaki yolsuzluk iddialarıyla ilgili araştırma yapacak Meclis Komisyonu, çalışmasını bitirmiş ve kanaatini açıklamış bulunuyor.

Namusumuzu, ırzımızı, haysiyetimizi, haklarımızı, hayatımızı; ko ca bir milletin, geçmiş ve geleceğinde her şeyini teslim ettiği, memleketin en yüksek müessesesi nin bir komisyonunda da «HAK» bu şekilde tecelli ederse, oturup hâlimize ne kadar ağlasak azdır.

Verdikleri raporu okuyoruz. Aman efendim, ne yolsuzluklar, ne yolsuzluklar... İyi ki, Ahirette hesabımız, böyle bir komisyon tarafından görülmüyor, yanıştık yoksa!.. Sayın Komisyon iyi ki, «Soruşturma» değil de, «Araştırma» yaptı; «Soruşturma» yap-salardı kimbilir daha neler neler bulurlardı ve nelele karar verile-rdiler.

Sayın Komisyon üyeleri, size de, bütün memleket de, bütün dünyaya da sesleniyorum ve öm-rüm oldukça sesleneceğim:

Siz ne dersiniz deyin. Güneş'i balçıkla sıvayamazsınız. Ereğlide ki Eser, bu Milletin, bütün geç-mişinde, her bakımdan, bir benzerini göremediği seviyede bir baş-arıların sonucudur. Fakat, korkarım ki, sa'n Komisyon üyeleri ve onlar gibilerin yüzünden bu mem-leket gelecekte de, Ereğliye ben-zer başarıları hayal bile edemeye-cektir.

Pakamlara girmiyorum. Ereğli-deki Eser, Dünya ölçülerine mu-kayese edilebilecek bir süratle vaktinde bitirilerek, memleketle neler kazandırmıştır; bir ay da-ha geç kalsaydı memleket neler kaybederdi, bunları ilgililer açıklasınlar; bilenler bilmevenlere söy-lesin Ereğli Türk milletinin ifti-har edeceği, göğsünü gere gere bütün dünyaya süsereceği ve ben-zerlerini kurmak için bağırırken, sırtını dayayacağı bir eserken, o-na çabur atmak, onu bir başarı olarak değil de bir vüz kavası gibi göstermeye çalışmak, hangi aklı sellinin, hangi vatanperver dü-şüncenin sonucudur bilmem..

İki senede aptartın dahi bitiri-lemeyen bir memleketle, dağ-lar gibi bir fabrika bitiri-lmiş ve memleketin hizmetine girmişti. Bunun hiç sıkıntısı, her şeyin tıkırında giderek, Alâ-ttin'in Lâmbası ile kurulduğunu mu zannediyorsunuz?.. Şimdi, ra-hat koltuklarımızda, o alıştığımız, on senede bir ufak fabrika bitiren fç tutumunun usulüne göre, da-

ha bilmem hangi tesirlerin altın-da, - inşallah duyduklarımız ya-landır - «Efendim, öyle değil de, böyle hareket etmeleri lâzımdı, yanlış hareket etmişler, yolsuzluk var...» derken, içiniz sızladı mı merak ederim. O verilen kararları tartışırken, o kararların hangi şartlarda ve niçin verildiklerini l-yi bilmek lâzımdır. O kararlar, dosya tamamlamak için değil, memleket şartlarının ve işin icabı bunlerce pürüzün arasında, gün-lerce, aylarca çekismeler ve uy-kusuz geceler sonunda, işin selâ-meti ve memleketin menfaati ba-kımından en doğru ve en az ku-surlu olduğuna inanılarak verilen kararlardır. Ereğlide ne yapılmış-sa, Şirketin ve memleketin men-faati düşünülerek yapılmıştır ve muvaffak olunmuştur. Eğer Sayın Komisyonun dedikleri yapılıysaydı, belki de hâlâ Fabrikanın hizmete girmesine en az iki sene vardı. O zaman, memleketin kavbedeceği yüz milyonların, hattı milyarların hesabını kim verecekti?

Yarım kalmış yatırımlar, yıkıl-mış fabrikalar, başlanmamış iş-ler yüzünden, memleket her yıl yüz milyonlar, milyarlar kaybedi-yor.. Ey Ereğlide Araştırma iste-yen vicdanlar, bunların hesabını ne zaman soracaksınız? Sizleri muhakeme edecek müessese belki de mevcut değil, fakat eminim ki, kader, bunun muhakemesini yap-cak ve sizleri mutlaka cezalandı-racaktır.

Allah bile insanların sevabını ve günahını bir arada tartıyor. Ereğ-li çapında bir fabrika kuruluksa, kusur olmamış mıdır? Elbette ol-muştur. Fakat, sayın Komisyon, aşacın kesildiğine bakmadan, dö-külen talasın üzerinde yolsuzluk fetvası verirken, sıra Ereğli'nin memleketle kazandırdıkları kıs-mına gelince, «Bunlar, Şirket men-suplarını verdikleri = bilgilerdir» diyor. Yani, «Onlar böyle söylüyor ne derece doğrudur bilmiyoruz.» demek istiyor. Sevap kısmını in-ken arslan kesilip, savap tartar-ken, bu kavrayışlık neden?

Kim ne derse desin... Bu yüz-den mahkemelere de düşsek, yü-züstüm şu ki, bu gidişle, bu iftiharla dolu dündük duracağız. Üzümün şu ki, bu gidişle, bu memleket bir daha Ereğlideki fab-rika gibi bir eseri hayal dahi ede-meyecektir. Bütün bu olanlardan sonra kimin haddine?

Ereğlinin bir de savın iki orta-ğı, Karabük ve Sümerbank tara-fından açılmış, Ticaret Kanunu

bükümlerine göre yürütlen başka bir tahkikatı devam etmektedir.. Meclis komisyonu, bu ikinci tah-kikatı yapan Özel Murakıplara tavsiyede bulunuyor ve bu tahki-katın selâmeti bakımından İdare Meclisi Reisi Dâniş Koper'in yerin den ayrılması icabettiği fikrini ortaya atıyor. Hukukçu değilim fakat bu nasıl bir iştir? Bu tah-kik müessesesine hangi seviyede olursa olsun, başka bir müessese tarafından tesir veya tavsiyede bulunulabilir mi? Onların diğer-leri kadar aklı yok mu?

Komiyonun üç üyesi, Basına a-çıklama yapıyorlar. Kıyametler kopuyor. Ereğlide yolsuzluk var... Radyo da, yemeden içmeden ha-berleri hemen avını gece bütün Tür-kiyeve duyuruyor!..

Aferin!.. Artık, esasen hisse se-nedi denen şeyden ağzı yanık Mil-let, Ereğli Hisse Senetlerini de al-mıyacak, ellerinde bu hiss, senet-lerinden olanlar telaşa düşecekler ve elden çıkarmaya bakacaklar. Anonim Şirketler ve Sermave Pi-yasası yine Kaf Dağının arkasına gidecek ve Komisyon üyeleri, A-dalet Kahramanları olarak, göğüs lerini, şişire şişire gezecekler Di-ğer taraftan, Ereğli Fabrikaları, Devletin elinde kalacak ve malum sebeplerle, emsallerine benzeye-cek.. Bravo doğrusu!..

Bütün bu gürültülerin sonunda bir de suçu aranıyor. Nihavet, bu basarıdan en çok hakkı olan Dâniş Koper'i buluyorlar. Tabii bu Fabrikayı böyle iki senede bit-tirip de memleketle bu kadar ka-zanç temin'inin mânâsı var mı? Atın yerinden!.. Ereğlide fabrikanın veri tarla hâlindeyken, o Şir-ketin İdare Meclisine girdim ve fabrika bitinceye kadar orada va-zife gördüm. Sahşere, bu eserin bitirilmesinde, büyük çapta bir his-sem olduğunu iddia edemem An cak, kimin ne yaptığını, iyi bilen bir kimse olarak, Huzuru İlahi'de dahi, tereddüt etmeden söyleve-bilirim ki, bu başarının başku-mandanı Dâniş Koper'dir. Onun, en mülköl durumlarda, işin en aksadığı zamanlarda, enelleri na-sıl vardığını, nasıl döğüstüğünü büyük bir havranlıkla sevreden bir kimse olarak söylüyorum: Mil-let olarak ona çok sey borçluyuz ve hakkını ödeyemeyiz. Şimdi de, bu büyük başarının Başkumanda-mıza çamur atılmak isteniyor, bu büyük başarısından ötürü yerin-den uzaklaştırılması tavsiye edili-yor ve herkes susuyor ve ne ola-cak diye seyreliyor... Yazık!..

Dâniş Koper'e ne derlerse des'in ler, ona vız gelir; Ereğlide, sercifi torunlarına bile gelecek çapta eseri yatıyor. Bu milletin, onu ve onun gibilerin baş tâcı yapması lâ-zımdır. Bu millet, onun ve onun gibilerin sırtlarında kalkacaktır, dosyasını tamam edip bir senede bitecek yatırımları, on senede bitire-n pislik kimselerin değil.

Değerlerimizi bilim koruyalım, ve istifade edelim... Sonradan, me-zarlarına çelenk göndermeyi ve yarım ağızla, «Vah, vah!» deme-yi çok iyi biliyoruz. Rahmetli Co-vat Süberk'e yaptığınız gibi.

Ey bu memleketin kalkınmasını isteyenler ve bu yolda savasınlar!

Bugün Ereğliye ve Dâniş Koper'e olan, yarın sizin müesseselerimize ve sizlerin başına gelecektir. Su-an, Ereğlide vazifeli olmadığım için, Meclis Araştırma Komisyonu na verilecek cevapları Şirketten bekliyoruz. Ereğli, yalnız bir Ce-lik Fabrikası değil, Türkiye ekono-misininin, Türk Endüstrisininin dö-ölüm noktasıdır: «Olmak veya ol-mamak dâvâstıdır. Bu memleketin Hürriyet içinde kalkınmasını isteyen kimse, bu savaşta seyirci kalamaz, ve kalmamalıdır.

NIYAZI BERKES
BATILICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER
ÇIKTI
7,5 Lira
YÖN YAYINLARI — P.K. 512, İstanbul
İstanbul Dağıtım : Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi, No. 34 — İstanbul.
Ankara Dağıtım : Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Yenilçehir — Ankara
Taşra Dağıtım : Sabri Ozakar, Vîlâyet İy Hanı, Kat 2, Ankara Caddesi, İstanbul

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI
İNSAN TÜKENMEZ
1956'da yayımlandığı zaman bir hâdisse olan bu kitabın elde mevcut pek az sayısı satışa çıkarılmıştır. Fiyatı 4 Liradır.
GENEL DAĞITIM : UGRAK KİTABEVİ - Beyaz Saray, Beyazıt - İst.
YÖN — 098

YÖN
SAYFA 2

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenilçehir — ANKARA
Telefon: 17 69 89 — İstanbul Büro-su (Satış, İlan ve Abone İşleri): Mol. İnfanari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İst. anbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutu-su 512 İstanbul.

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sütunda santl. İLAN: mî 25.— T.L. dir 50. rekli) çıkacak ilân ve reklâmlar için özel indirimler yapılır İlan ve reklâmla-rın yayınlamasından ötürü hiçbir sorumluluk vüklenilmez
YÖN, 30 TEMMUZ 1965

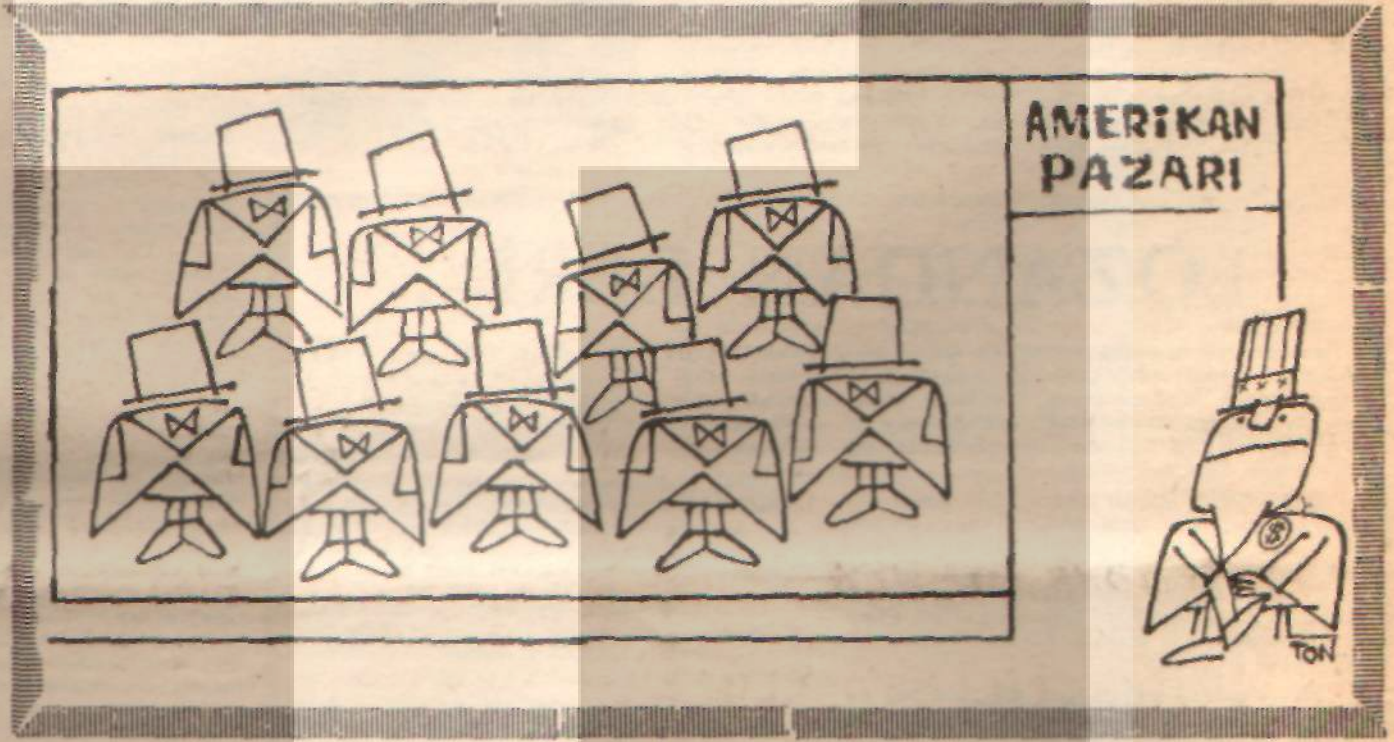
BAKIŞ

ORTANIN SOLU

Türkiye'nin bütün meselelerinin çözümü soldadır. Fakat Sayın İnönü'nün ılımlı bir reformculuğu ifade eden «ortanın solundayız» sözü bile. CHP aleyhine geniş ölçüde kullanılmıştır. Memleketi fikirsiz bırakmaya ahdetmiş olan fasist düşünce, sol lafını bir küfür hâline sokmayı basarmıştır. Hem de sağcılığın felâkettten başka bir şey getirmedei bir ülkede solculuk uma cılaştırılmıştır...

Sağcılık, ileri kapitalist ülkelerde mümkündür. Bu ülkelerde kapitalizm bütün sakıncalarına rağmen, memleket kalkınmasını gerçekleştirmiştir. Gelişmiş ülkelerde kapitalizm, bugün de az çok iyi bir şekilde işlemektedir. Bunun için dir ki, Batıda, kapitalizme güvenen ve büyük bir zorunluluk olmadıkça, sistemin islahından kaçman bir sağıcı akım, hiç de değilse simdilik, bir varlık gösterebilmektedir. Kapitalizmin başarısı, sağcılığın başarısıdır. Amerika'da sol akımların ö nemsiz kalmasında kapitalizmin canlılığını sürdürmesinin payı büyük olsa gerektir İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde, sosyalist partilerin, kapitalizmi tasfiveden vazgeçip onun en büyük islahatçıları kesilmeleri de, kapitalizmin hâlâ az çok başarılı olabildiğinin sonucudur. Avrupa'da komünist partiler dahı, ufak ve orta patronları işbirliğine çağırarak, parlamenter düzen içinde sadece büyük tekelere karşı mücadele açma eğilimindedirler. Batıda, sağ ve sol mücadelesinin altında, kapitalizmin başarısı yatmaktadır.

Türkiye'de ise, ileri kapitalist ülkelerde mevcut olan şekilde bir sağ-sol ayrımı mümkün değildir. Zira kapitalizm, vüzzelli vüzzür denemeye rağmen, Türkiye'de başarı sağlanamamıştır. Türkiye 150 yıl sonra da, kapitalist iktisatçıların az gelişmiş, sosyalist iktisatçıların ise «yarı sömürge» dedikleri bir ekonominin bütün özelliklerini taşımaktadır: İlkel bir tarıma dayanan ekonomi, milyonlarca kapalı aile işletmesinin yanı sıra derebeylik ilişkilerinden kurtulamamış büyük kapitalist çiftlikler, milyonlarca gizli işsiz, cılız bir hafif sanayi, İstanbul ve İzmir gibi ileri kapitalist ülkelerle ilişkilerin geliştirdiği bir iki büyük liman şehrinin yanında fakir ve sahipsiz bir Anadolu, kökü dışarıda bir mutlu azınlığın lüks ve israfının karşısında halk kütlelerinin sefaleti, ekonomik ba-

ğımsızlıkla birlikte politik bağımsızlığın yitirilişi.

TÜRKİYE'DE SAĞ OLAMAZ...

Türkiye'nin 150 yıl sonraki tablosu, kapitalist gidiş içinde git-tikçe anlamını kaybeden devletçiliğın bazı kısmi başarıları sayılmazsa, bundan ibarettir.

Kapitalist yol, Türkiye'yi ister istemez emperyalizmin pencesi altında yarı sömürge bir ülke durumuna düşürmektedir. Nitekim Atatürk'ün liderliğindeki çok kısa süren bir dönemden sonra, Lord Curzon'un Lozan'daki kehaneti doğru çıkmış ve Sultan Hamit dönemi, biçimsel farklara rağmen, esasta bir değişikliğe uğramadan geri gelmiştir. A.P.'nin özel teşebbüs ve yabancı sermaye sloganlarına davanan sağıcı politikası, bu yarı sömürge durumunu sürdürmekten başka sonuç vermiyecektir. Dünyanın hızla değiştiği ve kütlelerin yavaş yavaş uyanmaya başladığı bir çağda, A.P.'nin bu sağıcı politikası oldukça kısa bir sürede iflâsa mahkumdur. CHP, bu gerçeği bir derece kadar anlamış gözükmektedir. CHP, «Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcu yuz futbolcu...» tekerlemesini hatırlatan anlamsız bir orta yolculuk denemesinden sonra, ortanın solu sloganıyla ortaya çıkma ihtiyacını duymuştur. Yalnız Türkiye'de ortanın solu nerede baslar? Tekrar tekrar belirttiğimiz üzere memleketimizin kalkınma yoluna gire-

bilmesinin ilk ve vazgeçilmez şartını, emperyalizmin ve onun yerli temsilcilerinin hegemonyasından kurtulmak teşkil eder. Bu sebeple, Türkiye'de ortanın solu, emperyalizmin tahakkümüne hayır denildiği noktada başlarsa bir anlam kazanır.

CHP YOL AĞZINDA

CHP seçimler için partinin görüşlerini tesbit eden teferruatlı dokümanlarda, «ortanın solu» anlayışını gereken açıklıkla ortaya koyabilmis değildir. Devletçilik, halkçılık, yabancı sermaye, dış ticaret, kooperatifçilik gibi dokümanların her satırında, sola acılma zorunluğu ile sola acılma korkusunun çatıştığı hissedilmektedir. Bu sebeple, fikirler, açıkça ve cesaretle ortaya konacak yerde, dokümanlarda uzun savunmalara girişilmiştir. Dokümanları okuyanlar, esas kalkınma yolu kapitalizm imiş, fakat bazı çaresizlikler devletçilik yapmaya zorluyormuş gibi bir intibaa kolayca kapılabilirler. Yabancı sermaye, dış ticaret alanlarında da aynı çekingen davranış hâkimdir. Hele bankacılık gibi ekonomik kalkınmamız bakımından havatı bir sektörde program, en ufak bir ileri adım getirmemektedir. Bu vuzub-suzluğa ve çekingenliğe rağmen, CHP'nin yine de ekonomik bağımsızlığı amaç edinmiş emperyalizme

karşı ir tutuma, yavaş ve ihtiyatlı adımlarla yöneldiğini kabul etmek gerekir. CHP, petrol meselesinde, Washington'un desteğine sahip güçlü yabancı şirketlerin önünde, oldukça kesin bir tutum almış ve bu alanda devletçiliği benimsemistir. Dış politikada da uydu durumundan kurtularak, bir hareket serbestliği kazanabilmemiz için CHP lideri, sabırlı bir caba göstermektedir. Ayrıca CHP, fasizmin özlemini çeken sağıcı partiler karşısında, Anayasa düzeninin, hiç de değilse bir dereceye kadar korunmasını sağlayan büyük bir güçtür.

Türkiye'de, bugün yapılan mücadele ise, sosyalizm mücadelesi değildir. Bütün ilerici güçler, kalkınmanın temel şartı olan ekonomik bağımsızlığa ulaşma çabasında birleşmişlerdir. Bu caba, bugünkü şartlar altında ancak CHP'nin katılımıyla etkili olabilir.

CHP, ekonomik bağımsızlık yolunda, içerisinde baslavan uyanık devam edebildiği takdirde, önemli adımlar atabilecek güce sahiptir.

Henüz sola acılma zorunluğuna ile sağın ağır baskısının yarattığı endişeler arasında kesin bir tercih yapmamış gözükten CHP'nin tereddütlerini bir an önce venmesi, memleketimizin daha fazla zaman kaybetmeden ilerleme yoluna girmesi bakımından önemlidir.

Doğan Avcıoğlu

CHP'İN HALKÇILIĞI

Döktürmanlar da halkçılık üzerin-
de de uzun uzun durulmakta ve
CHP'nin halkçılığı söyle tanın-
lanmaktadır. «CHP'ye göre (Her
şey halk için) dir. Devlet yöneti-
minde halka hizmet esastır.

Devletin hizmetleri ve ekonomik
kalkınma çabaları, halkın mutlu-
luğuna, refahına ve herkesin ki-
şiliğinin eşit imkân ve şartlar
içinde gelişebilmesi için CHP fertlerin iktisa-
dî faaliyetlerinin toplum aleyhine
olmamasını gözetmekle Devletli
görevli saymaktadır.

CHP, demokrasiyi halkın yal-
nız seçimlerde oy verip temsilci-
lerini seçebildiği bir serbest se-
çim düzeni saymakla yetinmez.
CHP'nin halkçılık anlayışına gö-
re demokratik seçme ve seçilme
özgürlüğü belirli sosyal, ekono-
mik ve kültürel şartlarla destek-
lenmelidir.

Bunun içindir ki CHP:

— Halkın irâde serbestliğini ek-
onomik ve sosyal baskılardan
koruyacak.

— Bellirli kişi veya zümrelerin
ekonomik ve sosyal durumları
dolayısıyla imtiyazlara sahip ol-
masını önleyecek.

— Devlet kesiminde olsun, özel
kesimde olsun, çalışanları kendi
çalışma şartlarının ve ücretleri,
nün düzenlenmesinde söz sahibi
kılınacak.

— Eğitim imkânlarından yarar-
lanmada fırsat eşitliği sağlaya-
cak.

— Türk toplumunun sorunlarını
sosyal adalet açısından ele a-
larak bütün yurttaşları güvenliğe
kavuşturacak.

— Kamu hizmetlerinden ve kal-
kınma hamlelerinden yararlanma-
da bölgeler arası dengelsizlikleri
gidererek adaleti gerçekleştire-
cek.

— Devlet dairelerinin ve ada-
let cihazının halk hizmetinde da-
ha yeterli ve daha süratli işleme-
ni sağlayacak tedbirlere büyük
önem vermektedir.

Bütün bunlar, güzel prensipler-
dir. CHP, «halkın irâde serbestli-
ğini ekonomik ve sosyal baskılardan
koruyarak, belirli kişi veya
zümrelerin ekonomik ve sosyal
durumları dolayısıyla imtiyazlara
sahip olmasını önlemek» gibi ger-
çekten ileri ilkelere programında
yer vermektedir. Ne var ki halkın
«ekonomik ve sosyal baskılardan
korunması, ekonomik ve sosyal
imtiyazların kaldırılması», ancak
«ağalık sisteminin ve kapitalizmin
tasfiyesi ile mümkündür. Seçim
beyannamesi bu volda yeti-
ri kadar ileri gitmediği için,
tam bir halkçılığın gerçekleştiril-
mesi uzak bir amaç olarak kal-
maktadır. Hele halkçılık döktür-
manında yer alan «Türk halkını
sınıflara bölünmeyen bir bütün
olarak görmek» gibi ifadeler halk-
çılığa avkırdığı kadar, birin-
sel bakımdan da yanlıştır. Top-
lumda sınıfların varlığı ve bu si-
nifler arasında menfaat çatışmaları
olduğu kimsenin inkâr edemeyeceği
bir gerçektir. CHP sınıflar
arasındaki menfaat çatışmalarının
keskinleşmesinin önlen-
mesini isteyebilir, fakat sınıf yok-
tur diyemez.

Görüldüğü gibi CHP seçim be-
yannamesi ön çalışmalar, bu büyük
ve tarihî partinin kendine bir
çekidüzen verme ihtiyacını duy-
ması bakımından önemli olmak-
la beraber gerekli açıklığı ve tutarlı-
lığı henüz kavuşmuş değildir.
«Ortansız solu» görüşünün daha
büyük bir açıklık ve tutarlık ile
ortaya konması, kısa vadede bir
kazanc sağlamasa hattâ bazı C.
HP'ilerin düşündüğü gibi oy kay-
bına yol açsa dahi, uzun vadede
Atatürk'ün kurduğu partiye çok
şey kazandıracaktır. 1950 den bu
yana katıldığı bütün seçimlerde
çoğunluğu sağlayamayan CHP,
büyük gücünü, toplumun sağlam
kuvetlerinin desteğinden almaktadır.
Toplumun sağlam kuvvetleri
ise ileri yönde cesur hamleleri
uzun süredir beklemektedirler.
CHP, en güçlü desteklerini
kaybetmek istemiyorsa, açık ve
tutarlı görüşlerle ortaya çıkmalıdır.

siyasi
notlarTürkes'in
programı

Türkes'in CKMP'ye kabul ettir-
mek istediği programın geniş bir
özetli. Yeni Gazete tarafından yayımlandı.
Program, gerçekleştirilme
metodunu belirtmeyen bir sürü
tatlı vaatlerden ibarettir: «Her
alle tenceresine her gün yarım
kilo et girecek ve her Türk
günde bir bardak süt içecektir.
Her öğretilene bir lojman verilecektir.
Memur sayısı azaltılacaktır.
Çalışan annelerin yedi yaşından
küçük çocuklarının korun-
ması işi devlete ait olacaktır. 40
yaşına gelen subaylar general ol-
acaklardır. vs. vs...»

Programda tek önemli görüş,
mevcut 40 bin köylü yıkılarak 4
bin tarım köylüsüne kurulmasıdır.
Yalnız bu çok iddialı fikrin ne-
leri gerektirdiği düşünülmeden
programa alındığı imtiyaz insanında
uyanmaktadır. Zira 40 bin köylü
4 bine indirmek için, bütün to-
rağın millileştirilmesi, veniden
çok geniş bir iskân hareketine
girişmesi ve büyük kolektif çift-
likler kurulması zorunludur.
Komünist Çin'deki komün deneme-
si, vürhünlere kövü saltatma
yolunda anılması bir adımdır. Yal-
nız Sovyetler dahi, komün deneme-
sini çok hızlı ve asırı bul-
muşlardır. Diğer konularda çok
çekingen ve kapitalizme tavizkâr
görünen Türkes ekibinin kövler
konuşmadaki radikal çıkışı, pro-
gramda bir vama gibi kalmaktadır.
Programın tamamı, vavınlan-
dıktan sonra konuşma şeklin-
de tekrar dinlenebilir. Fakat son
olaylar, Türkes'in Genel Başkan-
lığına tehlikeye atılacak yönde
gelmektedir. CKMP, eskiler ve
yeniler arasında iktisadî bölünmüş-
lükler Türkes'in vohunu ka-
panava, gerekirse konerevi mah-
keme kararı ile zavrlı mesru ilân
ettirmeye azimli görünmektedir.
Türkes ise, Genel Başkanlığı
kazansa bile, partiyi zavıflatan ve
seçim şansını azaltan hatırı har-
ketlerde bulunmuyor. Türkes'in,
«Kazanmazsam yeni parti kura-
rım» tarzında sözler söylemesi,
sonra bunları yalanlamak zorun-

da kalması psikolojik bir hata
olmuştur. 27 Mayıs Anayasasına
kırmızı oy veren AP'lerin oylarını
alma çabasındaki Türkes'in,
AP'yi 27 Mayıs liderine şikâyetli
de en azından çelişik bir tutum-
dur. Görülüyor ki CKMP kongresi,
eğer yapılabilsen büyük bir
kargaşalık içinde başlayacaktır
ve bu durum kongrenin sonucu
ne olursa olsun, CKMP'nin se-
çim şansını, herhalde arttırmıya-
caktır.

Alparslan Türkeş
«Ben bu yola...»Gürsel, öğretmenler
ve sosyalizm

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel
geçtiğimiz hafta Cuma günü saat
10 da Millî Eğitim Bakanlığı Su-
be Müdürlerinden Fethi Gözler'in
başkanlığında 35 kişilik bir öğre-
tmen grubunu kabul etti.

Başkentte açılan bir eğitim kur-
su için çeşitli illerden gelen ve
hepsi Türkçe - Edebiyat grubu
öğretmeni olan ziyaretçileriyle 50
dakika sohbet eden Gürsel, onlar-
la memleketin içinde bulunduğu
ekonomik ve politik ortamdaki
yakıncı, «Bu kadar toplu öğre-
tmen bir arada bulduktan sonra
biraz konuşmak isterim» diyerek
konuşmasına başlayan Gürsel, sö-
zleri memleketimizdeki sağ-sol
çatışmasını getirdi ve özetle şunları
söyledi:

«Millî bir sosyalist akımın yan-
nındayım. Memleketçi sosyalizmin
gelişmesini, Anayasa hudutları
içinde teşkilatlanıp yayılmasını
istiyor ve bunun şart olduğuna
inanıyorum. Bu konuda öğre-
tmenlere de politika yapmamak
suretiyle görev düşecektir.»

«Bir Devlet Başkanı olarak,
memleketimin içinde bulunduğu
büyük sosyal ve ekonomik çeliş-
melere üzülüyorum. Bir memle-
ketin insanların çoğunluğu çamur-
toprak içinde yaşarken rahat
olanlar, bunları düşünmeli ve
demokratik yollarla bu dengesiz-
liği gidermeye çalışmalıdır.»

«Komünizmin millet olarak
karşısındayız. Ama yurtsever ve
sınımsız sosyalistlerin de komünist-
likle damgalanmasının karşısın-
dayım. Komünizmle mücadele,
sosyalizm ve sosyal adaletle mü-
cadele değildir. Fakat ne yazık ki,
bir takım seviyesiz politikacılar,
alibilerine istismar etme çaba-
sındadırlar. Bunlar her sosyalis-

GERÇEK SAYGISI

HALKINA GÜVENEN
HALKINA SÖYLER

Fethi Naci

Halkına güvenen halkına söyler derdin. Gerçekleri halka
açılmaktan korkmaz. Çünkü halkla birlikte, halkın yararına
yürütülen bir kalkınma, ancak, halkın dış ve iç gerçekleri
bilmesiyle, bu gerçeklerin bilincine varmasıyla ve kalkınma
hamlesine bütün alanlarda —ekonomik, politik, sosyal,
kültürel— katılmasıyla mümkün. Öz kaynaklarına güvenerek
kalkınmanın, az gelişmişlik çemberini kırmamızın temel ilkesi,
bu.

Başkan Nâsır'ın, Mısır İhtilâlinin 13. yıldönümünde yap-
tığı konuşma, bu bakımdan, çok ilgi çekici. Bu konuşmanın
Amerika ile olan ilişkiler kısmında Başkan Nâsır, halkına
şunları söylüyor:

«Birleşik Amerika'nın birçok siyasi ve iktisadi baskılarına
mâruz kaldık. Amerika Mısır'a esaslı buğday sevkiyatı yap-
mış. 1959 ve 1960'ta münasebetlerimiz düzelmiş, fakat buğday
yardımının artması ile birlikte, esas itibarıyla İsrail hesabına
bize gene baskı yapmaya başlamışlardır. Amerika 1963 son-
larına doğru Mısır'dan, nükleer silâhlar imalinden kaçınmasını,
roket yapımını durdurmasını, Mısır ordusu mevcudunu don-
durmasını istemiştir. 1963'te Amerikalı subaylara teftiş hakkı
vermemiz şartı ile bize silâh vereceklerini söylemişlerdir. Büt-
tün bu istekleri reddettik. Esasen nükleer silâhlar imal etmi-
yorduk. Kendilerine bunu söyledik, fakat şartlarının da saçma
olduğunu belirttik.»

Başkan Nâsır, Amerikan yardımının bugüne kadar 80
milyon Mısır lirasını bulduğunu söylediğinden sonra sözlerini
şunları eklemiştir: «Ancak memleketimizi 800 milyar liraya
da satmaya, kendi öz varlığımız için B. Amerika'ya bağlanma-
ya ve emirlere itaate hazır değiliz. 5 yıllık, 6 yıllık bir plân ya-
par, meselelerimizi hallederiz. Baskı ile dostluk kurulamaz.»

Bu sözler, halkına gerçekten güvenen, emperyalizmin dü-
men suyunda bir kalkınma olanıvacığını bilen, kalkınmanın
her şeyden önce, Atatürk'ün deyişiyle, «istiklâlî tam»ını ge-
rektirdiğini gören bir Devlet adamının sözleri. Halkına gü-
venin Devlet adamı, fincancı katırlarını ürkütmeden kork-
maz!

Bir de bizim durumumuza bakın!
Petrof fiyatlarını düşürmek isteriz. Tehdit hazır! Yardımı
keseriz!

Stoklar dolusu bekleyen, ahıcısı hazır zeytin yağımızı sat-
mak isteriz. Otelardan bir homurtu yükselir! Önce bizden mü-
saade alacaksınız, yoksa bütün tarımsal ürün yardımlarını
durdururuz!

Staj için dışarıya Millî Eğitimden memurlar gider. Dön-
dükleri zaman sıkıyasa onların istedikleri yerlere tayin etmeyin.
Tehdit hazır! Yardımı keseriz!

Kendi ülkemizde, kendi yurttaşlarımızla ilgili işlerde ya-
banç Devletlerin mahkemeleri karar verir! Kendi ülkemizde,
yabancı Devletlerin askerî üslerine, bırakın üsleri, işyerlerine
sorunlu görevlilerimiz sokulmaz! Ekonomimiz yabancıların
elindedir, maliyemiz yabancıların elinde.. Ve bütün bunları
halktan saklamak; saklayamayınca da normal şeyler, kaçınıl-
maz şeyler olarak göstermek için gösterilen gayretler...

Ve bütün bunlar ne için?
Yüzleri kızarmadan cevap verirler: Türkiye'nin kalkınma-
sı için!

Ama istedikleri kadar Türk halkını aldatmağa, kendi çar-
karları için yabancılarla ortaklaşa Türk halkını sömürmeğe
çalışırlar; yirminci yüzyılın büyük gerçeği Türkiye'de de iş-
mağa başlıyor: Az gelişmiş ülkelerde en büyük, en değerli ser-
maye, kendi kaderine sahip çıkan halkın şevkli, güvenli varit-
ci gücüdür! Ne dolar, ne mark, ne ruble: Hiçbir şey bunun
yerini tutamaz!

Bütün sonuçlarını göze alarak ve yalnız Türk halkına gü-
venerek «Türkiye safıtk değildir!» diyecek güçlere bağlıdır
Türkiye'nin kurtuluşu!

Millî diyen komünistler diyerek
karalayıyorlar.»

Gürsel, öğretmenler tarafından
büyük bir saygı ve sevinçle dinle-
nen bu sözlerinden sonra, Devlet

Personel Kanununun öğretmenli-
ği bir meslek olarak kabul etme-
yisini de yerdli ve «Öğretmenlerin
bundan sonra avukatlığını ben
yapacağım» dedi.

Eğlencelik

Piyangolu bankacılığımızın
öncülerinden meşhur Kâzım
Taşkent, İzmir Rotary Kulübü
bünde iş adamlarına nutuk çe-
kiş:

— Birleşiniz! diye hitap
etmiş.

Bu çağrı Marks'ın:
— İşçiler birleşiniz! devleti-
nin karşılığıdır.

Bir sınıf bir başka sınıf
karşısında tephe kurmak için
fabrik eden Kâzım Taşkent'in
sözleri 141 ve 142'ye girer mi?

Ancak Sanayi Odalarının iş
adamlarını Brezilyadaki gibi
bir hükümet darbesi yapmağa
çağırarak meşhur broşürünü ha-
zırladınak... Ve Türkiye çiftçi
Birlikleri'nin gene aynı biçim-
de davetlerle dolu meşhur
broşürünü hazırladınak... Meş-
hur bankacımızın sözleri bü-
bütün cazibe kazanır.

Kâzım Bey Marks'a daha
çok benzeye bilecek için: — İş
adamları birleşiniz; kasaları-
nızdan başka kaybedecek bir
şeyiniz yoktur... demeli.

Bu türlü politika yapmağa
kalkışanlar, kaybederlerse ne-
yi kaybedeceklerini iyi hesap-
lamalıdır... İş adamları da
kâr ve zararlı hesaplayan
takimundadırlar. Haydi hep-
sine başarılar!..»

YÖN'e

ABONE OLUNUZ
ABONE YAZINIZ

Politika ve Ötesi TARİHİN DOGRULADIĞI

Lozan'ın yıldönümü münasebetiyle İsmet Paşa gençlere bir anısını anlatıyor. Üzerinde elimizi şakaklarımıza dayayarak uzun düşünceğimiz bir anı. İbret almasını bilene çok şeyler söylüyor.

SIYASETİN İŞİĞİ

— Lozan'ın çetin bir gününde Lord Curzon Amerikan delegesi Mr. Child'in yanında bana şöyle dedi:

— Hiç bir isteğimizi kabul etmiyorsunuz. Bundan memnun değiliz. Bil ki, ne red edersen onu cebimizde saklıyoruz. Harap bir memleketin var. Yarın türlü ihtiyaçlarla karşımıza geleceksin. O gün cebimizdekileri birer birer çıkarıp kabul ettireceğiz.

Ona şu cevabı verdim:

— Bugün istediklerimi almışım. Yarın muhtaç olarak gelirim sen de düşündüğünü yap...
Bu konuşma bütün siyasi hayatımın ışığı olmuştur.

GÜNLÜK BAŞARI

Bu anı emperyalizme ve kapitalizme karşı koyan bir felsefenin temsilcisi ile, emperyalizmi ve kapitalizmi yürütmek isteyenlerin temsilcilerinin çarpışmasıdır. Türkiye üzerine Osmanlılar zamanından beri ipotek koyan sömürgeciler, İsmet Paşa da bir Osmanlı Paşası gibi tehdit etmişlerdir. Çünkü Osmanlı paşaları her sıkışıklığında başarılarını sömürgecilerle el açarak sağlamak isteyen adamlardır. Günlük başarıyı sağlasınlar -yani borçlansınlar- da bu onlara yeter. İsmet Paşa bu görüşün iflâsını göstermiştir. Gösterdiği için de Amerikan temsilcisi Mr. Child'in yanında Lord Görzon onu tehdit etme cürufinde bulunmuştur.

ONDAN SONRA

Batılı sömürücülere Atatürk Türkiyesi elinde hiç bir imkân yokken böylesine kafa tutabildiği içindir ki, İkinci Dünya savaşından sonra sömürgeciler tek tek bağımsızlığa kavuşabilmişlerdir. Atatürk Türkiyesinin felsefesi ve kurtuluş savaşmasındaki ilkeleri sömürgeciler için ışık tutmuştur, onu örnek almışlardır. Bugün kendilerine Atatürkçüyüm diyenlerin, sadece bu noktada, ekonomik anlamda, millî bağımsızlıktan ne anladıklarını sormak yeter. Eğer dışarıya el açmadan, yabancı sermayenin sömürücü niteliğinden yararlanmadan memleket kalkınmasını yanında iseler, Atatürkçüdürler. Çünkü Atatürkçülüğün belirli özelliği bu.

Lord Görzon Atatürk devrinde cebindekileri çıkaramamıştır. Siyasi hayata bu konuşmayı «ışık» olarak alan İsmet Paşa, bu ışığı bir süre götürmüştür.

HAY HAY, OLUR

İsmet Paşa Menderesçilere iktidarı teslim ettikten sonra bu «ışık» tamamen sönmüştür. Artık Lord Görzon ve benzerleri ceplerinden sakladıkları

larını bir bir çıkarmaya başlamışlardır.

Mr. Child'den sonra gelen Amerikalılardan ne istedikse:

— Hay hay... demişler, petrolünüzü verirsiniz olur.

— Hay hay madenlerinizi verirsiniz olur.

— Hay hay ordunuzu emrimize verirsiniz olur.

— Hay hay memleketinizde ösler verirsiniz olur.

— Hay hay, ikili anlaşmalar imzalarsanız olur.

— Hay hay, Amerikan temsilcisi firmanın müteahhidini parti başkanı yaparsanız olur.

Cepte kiler çıkmıştır.

HESAPLAYAMADILAR

Şimdi İsmet Paşa kaybedilene kazanmak istiyor. On yıllık Menderes döneminde kaybettiklerimizi kazanmak istiyoruz. Memleket Hocanın kaybettığı yaratığı bulma haline düşürülmüştür. Bir yenisini yerine koymak değil, yitirdiklerimizi bulmak. Burda savaşın, Türkiyeyi yarı sömürgelekten kurtarmak isteyen toplumculardır. Eğer Türk toplumcularına bugün olduğu gibi, Menderesçilere iktidar verilirken de fikir söyleme olanağı tanınsa idi, Menderesçiler memleketi İsmet Paşanın yanıp yıkıldığı noktaya getiremezlerdi. Siyasi hayatındaki «ışık» da söndürülemezdi.

İsmet Paşa dahil, C.H.P. iktidar verirken bunu hesaplayamamıştır.

CEPTEKİLER

Bugün de bakın C.H.P.'ye meselseleri açıklıkla ortaya koymıyor. Sömürge olmak isteyenlerle, İstemiyenlerin savaşmasını olduğu gibi göstermiyor. Lord Görzon'un cebinden çıkarılanı kabul edenlerle, etmiyenler arasında geçiyor büyük mücadele... Bu büyük mücadelede millî bağımsızlığımız, millî haysiyetimiz, ekonomik bağımsızlığımız için savaşanlar «Millî Mücadele Kahramanları» gibi anılacaklardır.

O kahramanlar belki mücadele kazandıktan sonra «cepten çıkarılara» teslim olanlar tarafından unutulduklar. Ama bu mücadelenin yeni ramanları unutulmuyacaklar. Çünkü memleket bu sefer gerçekten sahip olacaklardır. Sahip oluncaya kendileri kendilerini unutamazlar ya...

Millî Kurtuluş Savaşına katılan 78 yaşında Kadırlı Mustafa Canpolat bir gün bana şunu dedi:
— Bey biz üç altına bir mevzer, beş meclide bir kurşun alarak düşmanı tepeledik. Bilmedik düşman içimizde imiş.

Yeniden bir daha bu düşmandan kurtuluyorum.

Mehmed Kemal

projelerin daha fazla gecikmesi halinde, ekonominin ileriki yıllarda büyük problemlerle karşılaşacağını, meselâ sanayi gelişmesi için gerekli enerji artışı sağlanamayacağı» söylemişlerdir.

Yeni Gazete, Fransız atom tesisleri üzerinde Amerika'nın casus uçağı uçurmasını bir Amerikalı uzmanın şöyle açıkladığını yazmaktadır: «Fransızlar şu hususu iyice bilmelidirler ki biz dost ve müttefik ülkelerde de, düşman ülkelerde olduğu şekilde casusluk yaparız. Dost ülkelerde neler olup bittiğini öğrenmek isteriz».

Pakistan ise, Amerikalıların Pakistan'ın dış politikası hakkında halkın tepkisini öğrenmek için girişimleri anketi durduruyordu. Birkaç gün önce de Başkan Nâsır, dış yardım karşılığı Amerika'nın Mısır'ı nasıl satın almak istediğini açıklamıştı. Eyüp Han, Amerika'nın, Çin ile dostluktan Pakistan'ı vazgeçirmek amacıyla yardımını geçiktirdiğini söylemişti.

İşte AID Başkanı Mr. Bell, böyle bir günde Amerikan yardımını övdü. Gazetecilerin sorularından da pek memnun olmadı. Gazeteciler, soya ve don yağı anlaşmasını, Ereğli Çelik yolsuzluklarını, kredilerin neden Amerika'da kullanılmak şartıyla verildiğini soruyorlardı. Mr. Bell soruları geçiştirdi. Soya ve don yağı skandalı için Mr. Bell, «Bu şekilde bazı problemler olduğunu biliyorum. Bunlar teknik meselelerdir, dostluğumuzu bozamaz» diyordu. AID Başkanının Ereğli Çelik meselesinde görüşü ise şuydu: «Verilen krediler Amerikan vergi mükelleflerinin cebinden çıktığı için yardımların yerine gidip gitmediğini tabiiyle kontrol ederiz. Hedef, Ereğli tesislerinin kurulmasıydı. Tesisler kurulmuş ve şimdi Ereğli'de çelik üretimi başlamıştır. Bu konuda Türk Parlamentosunun araştırma sonuçlarını bekleriz, ama, Amerikan hükümetinin resmi bir tahkikat yoktur». Amerikan tekellerine yarayan yolsuzlukları Washington'un tahkik kalkışması elbette beklemeyiz.

AID Başkanı Mr. Bell
Rakam cumbazlığı

Mr. Bell'in basın toplantısındaki bombası, 1965 yılında Türkiye'nin Konsorsiyumdan 400 milyon dolar alacağı idi. Bunun 200 milyon dolarını Amerika verecekti. Halbuki yılın yarısı aşıldığı haide Konsorsiyumdan 225 milyon dolar elde etmek bile hâlâ mümkün olmamıştı. Amerikanın payı 75 milyon dolardan ibaretti. Gerçi Amerikalıların pek sevdiği AP'ye bir seçim hediyesi vermek istemeleri normaldi. Ama bu çapta bir artış ancak rakam cumbazlıklarıyla mümkündür. Mr. Bell, büyük bir ihtimalle, verilmesi 5 - 10 yıl sürecek bazı proje kredilerini, rakamı yüksek göstermek amacıyla hesaba katmıştı.

Aynı gün İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı bir açıklama yaparak, «az gelişmiş ülkelerin gittikçe daha çok borçlandıklarını ve verilen yardımların önemli kısmının borç ödemelerine gittiğini» belirtiyordu.

Halk Kapitalizmi Efsanesi
Memleketimizde kapitalistlerin

yaymaya çalıştıkları bir fikir var: Sermaye piyasası kurulu, halk şirketlere ortak edilirse, kapitalizmin mahzurları ortadan kalkar, herkes kapitalist olacağı için ekonomik demokrasi ve sosyalizm gerçekleşir. AP programında bu fikir yer almaktadır. Türkiye, «Ülkümüze» adlı broşürde bu fikri savunmaktadır. Amerikan kapitalistleri ise yıllardır bu fikrin propagandasını yapmaktadırlar. Ashında geniş bir sermaye piyasasının varlığına ve halkı şirketlere ortak yapma çabasına rağmen, ileri kapitalist ülkelerde kapitalizmin kanunları işlemekte, servet birkaç ailenin elinde toplanmaktadır. Mc Graw Hill adlı bir Amerikan şirketinin bu konuda yaptığı araştırmanın sonuçları, demokrat görmek isteyen kapitalizmin eşitsizlik yaratıcı niteliğini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Milliyet'te Mekin Dinçer'in açıkladığı sonuçlar şöyledir: A.B.D.'de iş hayatının yüzde 70-80'i, firmaların yüzde 1'inin elindedir. Oteki kapitalist ülkelerde bu oran yüzde 1,5 tur. A.B.D.'de yüz kadar büyük tekel ekonomi üzerinde egemenliğini kurmuştur. Bu yüz firma, imalat işleriyle uğraşan şirketlerin net sermayelerinin yüzde 60'ını kontrol etmektedir. İngiltere'de 1322, Almanya'da 1353, Fransa'da 936, İtalya'da 693, Hollanda'da 236, İsveç'te 281, Belçika'da 231, Japonya'da 1125 firma iş hacminin yüzde 75'ini elinde bulundurmaktadır.

Çağımızda kapitalizm büyük tekel demektir. Ekonomiyi kontrol altına alan tekel, devlete de elkoymuşlardır. Devlet, onlar yararına çalışır, mahallî harpler onların çıkarları için yapılır, dış yardımlar onlara peşkes çekilir. Nitekim aynı gün gazetelerde başka bir haber vardı. Senatör Fullbright, Amerikan petrol şirketlerinin Amerikanın ekonomik gücünü, Latin Amerika ülkelerine karşı, Amerikan politikasını desteklemeleri için bir şantaj silâhı olarak kullandıklarını açıkladı. Tekelleri, halk kapitalizmi ve demokrasi şeklinde göstermeye kalkışmak, imkânsız bir sahtekârlıktır.

Amerikanın sözde bilimsel araştırmaları

Haftanın ortasında Anadolu Ajansı, Karasî'den şu haberi verdi: Pakistan, Amerikan Haberler Merkezinin (USIS) «Pakistan'ın dış politikası hakkında halkın tepkilerini öğrenmek için giriştiği anketin durdurulmasını» Amerikan Büyükelçiliğinden istemiştir. Ankette şu sorular yer almaktaydı:

«Dünyada sizce en dost memleket hangisidir? Şu şahıslardan en çok hangisini seviyorsunuz: Çu-En-Lay, Nâsır, Sukarno? En büyük düşmanınız kimdir? Savunma politikaları hakkında en düşünüyorsunuz? Bugün Pakistan için en vahim mesele hangisidir? Pakistan hangi memleketlerle savunma paktları yapmalıdır?»

Amerikalıların Türkiye'de yaptıkları ve de bol bol yapmaktadır. Anketlerden maksat, bilimsel araştırmalar yapmak olmayıp Amerika'nın o ülkelerdeki politikasını çizecek vesika toplamaktır. Toplanan bilgilere göre, çeşitli oyunlar çevrilmektedir. Bu sebeple, anketler, bir cins casusluk faaliyeti sayılabilir.

Amerikalıların Türkiye'de yaptıkları bu cins son bir çalışma, köy anketidir. Anket 500'e yakın köyde yürütülmüş, Türk köylüsünün siyasi kanaatleri tesbit edilmiştir. Anket sonucunda, Türkiye'nin bir lider aradığı kimsine varılmış ve C.I.A.'nın ünlü General Porter'i bir Başkan aramaya gelmiştir. Eğitim Bakanlığında yerleşen Amerikalı uzmanlar da bu cins faaliyetler göstermektedir. Şimdi Amerikalılar İstanbul'da Fuat Köprülü'nün Ahırkapı'daki konağını kirayarak bir Araştırma Merkezi kurmuşlardır. Pakistan, işin içyüzünü anlayıp bu faaliyetleri durdurmuşken, Türk hükümeti bu sözde bilimsel araştırmaları kolaylaştırmak için elinden geleni yapmaktadır.

Kıbrıs çıkması

Makaros'un seçim kanununa değiştirilerek, Türklerin cemaat olarak iktidara kılınmasını önlemesi ve seçimler geri bırakması aydardır. Beklenmekteydi. Esasen Türkler geçen yılın başından beri iktidarın dışına bırakılmışlardı. Bu sebeple fiili durumda değişen bir şey yoktur. Karar, Makarios'un Türkleri bir azınlık statüsüne bağlama azminin eksilmediğini göstermesi bakımından önemlidir. Makarios, Ada'da tam egemen bir devlet kurma yolunda ilerlemektedir.

Türkiye bir defa daha emrivâki karşısında protestolarla yetinme durumunda kalmıştır. Tedbir olarak, Cemaatinin de ayır bir seçim kanunu kabul etmesi düşünülmektedir. Ne var ki bu tedbir Rauf Denktaş'ın belirttiği üzere fazla anlam taşımaz. «Kendi kendimizi aldatmak istemiyoruz, Türklerin sadece böyle bir kanun geçirmekle Papaza yeterli bir şekilde cevap verilebileceğine inanmamamız gerekir. Çünkü, Papaz idaresi, geçirdiği seçim kanunu ile icrayı hükümet edebilecek bir durumdadır... Halbuki bizim geçirebileceğimiz bir seçim kanununun sadece psikolojik bir tesiri vardır. Fiili bir tesiri yoktur.»

Bu sebeplerdir ki Denktaş, Türklerin Ada'da ayrı bir devlet kurmasını, Türkiye'nin bu yeni devleti derhal tanımmasını ve yardımına koşmasını istemektedir. Ne var ki, böyle bir davranışın Amerika'yı karşımıza çıkaracağı, evvelce defalarca görüldüğü üzere, aşikârdır. Esasen Denktaş'ın teklifi, tam bir çıkmaz içinde bulunduğumuzu göstermekten başka anlam taşımamaktadır.

Seçim hediyesi: Petrol fiyatları

Oyle anlaşılıyor ki, ham petrol ithal fiyatlarında yüzde 7,5 oranında yeni bir indirim sağlanabilecektir. Yabancı şirketler, daha önce yüzde 10 ve yüzde 2,5 oranında iki indirim yapmışlardı. Böylece yüzde 35 indirim talebimize karşı, yüzde 20 civarında bir indirim elde edilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu indirim, millî çıkarları savunur intibasını yaratmaya fazlasıyla muhtaç olan AP için değerli bir seçim hediyesi teşkil edecektir.

Nitekim AP'nin yayın organlarından Haber gazetesi, «Petrol şirketleri fiyat için hükümete yardım edecek» başlığı ile verdiği haberde baklayı ağızdan çıkarmıştır: «Hükümetle petrol şirketleri arasında petrol fiyatlarının belirli bir nisbette indirilmesiyle ilgili ihzar konuşmalarına başlanmıştır.»

Şimdilik hususî hazırlık mahiyetinde yapılmakta olan konuşmalarda, hükümet temsilcileri petrol ve müstaklân fiyatlarının indirilmesini talep etmişlerdir. Petrol şirketleri, çalışmakta oldukları memleketin istifadesi için her türlü tâviz vereceklerini söylemektedirler. Ancak bunların dışındaki merkezlerden talimat almak ve kendilerine bilgi vermek için çok kısa bir süre mehil istedikleri anlaşılmaktadır.

AID Başkanının basın toplantısı

Amerikan Yardım Teşkilatı Başkanı David E. Bell'in Ankara'da yaptığı basın toplantısı, doğrusu talihsiz bir güne rastladı. Basın toplantısını veren gazeteler, Amerikan yardımlarının nasıl işlediği hakkında ilgi çekici başka haberler de vermekteydiler. Senatör Fullbright, Amerikan petrol şirketlerinin dış politikaya müdahale ettiklerini açıklıyordu. Milliyet gazetesi, Kalkınma Planının belkemiğini teşkil eden Petrol-Kimya Sanayii, Gübre Fabrikası, petrol boru hattı v.s. için dış kredi bulunamadığını belirtmekteydi. Petrol - Kimya Sanayii ve boru hattına Amerikan şirketleri el atmak istemişti, biz ise bunu TPAON'un yapacağı hususunda diretiyorduk. Bu sebeple yıllardır gerekli dış kredi gelmedi. Milliyet gazetesine göre, «Yetkililer, bu

Sevmek Diye Birşey

- NİKAVELER - ÇIKTI

Genel Dağıtım: UĞRAK KİTAPÇI

Bu yazı serisi, sosyolojik açıdan, Türk Devletinin niteliklerini, batılaşma ile sömürgeciliğin bağlantılarını, devletin nasıl çürüdüğünü, özel teşebbüsün mahiyetini, CHP, DP, AP, nin devlet ve halk kesimindeki yerini, Abdülhamid'in, Mithat Paşa'nın Mustafa Kemal'in, İnönü ve Adnan Menderes'in ve nihayet Süleyman Demirel'in neyi ve hangi kuvvetleri temsil ettiklerini açıklamaya çalışarak ve bugünkü millet ve memleketin nasıl bir uçuruma itildiğini belirterek çıkar yolun niçin sosyalizm olduğunu ispatlamaya çalışacaktır.

TEHLİKE ÇANI

Prof. Dr. Cahit TANYOL

2

Türkiye'nin bir çözümlü ve dağılıp tehlikesiyle yüzyüze geldiğini ve bunun son yıllarda nasıl hızlandığını belirtmek için ülkemizin devlet ve halk açısından ele alınması gerekir. Devlet nedir? Halk nedir? Bunu ancak devletin ve halkın nitelikleri ortaya çıkarır. Geçen yazımızda, biz batılı değiliz, olmamız imkânsız olduğu gibi olmak da gerekmez demistik. Biz, batılı ile karşılaştırılınca, devlet ve halk olarak ayrı ayrı özellikleri olan bir toplumdur. Bizim toplumumuzla batı toplumları arasında bir uçurum vardır. Kuruluşumuz, sosyal, politik ve ekonomik «oluş» umuz ayrıdır.

Batılaşma hareketi devleti uçurumdan kurtaramamış bizde sadece bir sömürge halkı yatkınlığı uyandırmıştır. Şimdi artık bu yatkınlık bir kadro olarak ortaya çıkmış ve politik alanda etkili olmaya başlamış bulunmaktadır.

Her gün bu sömürgeleşme ve «yabancılaşma» ya elbirliği ile hepimiz yardım etmekteyiz. Hepimiz bundan suçlu ve sorumluyuz. Bunu bir sınıfa, bir zümreye mal ederek işin içinden çıkmaya çalışmak olaylara kulak tıkamak olur.

Gerçekte bu çöküntü ve çözümlü kafa-larımızda ve vicdanlarımızdadır. Bugün Türkiye için, Türk aydınları için tartışılacak bir tek çözüm yolu vardır, o da «sosyalizm» dir. Bu fırsatı kaçırdığımız takdirde, bizi tarihin karanlıklarına gömül-mekten hiçbir şey kurtaramaz. Biz bu yazılarımızda bunun nedenlerini, sosyal, politik ve ekonomik zorunluğunu belirtme-ye çalışacağız.

Sosyalizmi bir umacı haline getirenler, bunun etrafında bir ürküntü ve ölüm halkası örenler, ölümün içinde yuvarlan-dıklarını farkında değildirler.

Hemen söyleyelim ki «sosyalizm» kavramına karşı düşmanlığın kökü tamamiyle dışardadır. Sömürgecilerin, sömürge yapmak istedikleri ülkelerde saldıkları bir korkudur bu. Bu korku kalktığı gün insanlar sefaletlerinin farkına varacaklar, kendilerini soyan ve sömürülenin karşısına dikileceklerdir. Çünkü ancak sosyalizm, devleti halkın devleti olarak kuracak güçtedir. Sömürgecilerin amacı ise devleti çürütmektir.

SOMURENLERİN VE SOMURULANLARIN DEVLETİ

Doğu toplumlarında ve özel olarak bizim toplumumuzda devlet herşeydir. Devlet çözümlüce halk da, toprak da çözümlü. Bir devlete çözümlü için en kestirme yol, onu, oluşuna aykırı bir kuruluşa zorlamaktır. Bununla eski kuruluş ile taklit kurumlar arasında sürekli bir çatışma top-

lumun gelişmesini engeller. Ve bu, yıkılışı kolaylaştırır. Onu en yaman sömürgecinin kucağına atar. 150 yıldanberi, yenilik adı altında Türkiye'de oynanan dram budur. Birinci Dünya Savaşından beri, bu dram kapanır göründü. Sonradan anlaşıldı ki, Kurtuluş Savaşı sadece bir duraklama devresi imiş. İkinci Dünya Savaşı bu çözümlüye birden hızlandırdı. Bu iki savaş arasında ve özellikle savaş sonrasında dünya milletleri, sosyalizmin ışığı altında, bağımsızlıklarını kazanırken, Türkiye Cumhuriyeti, batılaşma sevdası ile, kendisini yeniden sömürgecilerin kucağına attı. Gerçeklerimize dönmek için «batının neresindedir? Sağında mıyız, solunda mıyız?» gibi soruları bir yana iterek, önce, batının dışında olduğumuzu söylemek durumundayız. Batının dışında olmak, batının her zaman gerisinde kalmak anlamına gelmez. Batı sadece bir coğrafya ismi değil, bir oluş ve kuruluştur. Her «oluş» ve «kuruluş» batıya benzemeden onun başarılarını elde edebilir. Nitekim, aynı ayrı gelişme zinciri içinde olan Japonya, Rusya, Çin bunun örneğini vermiştir. Bir uyansız halde bulunan Asya milletleri Batı emperyalizmine karşı ayaklanırken Batıda sömürülen bir sınıfın ideolojisini kendisine kurtuluş bayrağı yaptı. Çünkü Asya milletleri tümüyle sömürülüyordu. Elbette, sömürülen rejimini değil sömürülenlerin devletini kuracaktı. Başka türlü bütün çıkış yolları kapalıydı.

MILLİ KURTULUŞ HAREKETİ VE MUSTAFA KEMAL

İkinci Dünya Savaşından sonra, bütün kurtuluş hareketlerinin, sosyalist doktrin ışığı altında gelişmesi bu sebeptendir. Nitekim, Birinci Dünya Savaşından sonra Anadolu Kurtuluş Savaşının lideri Mustafa Kemal de ilk defa aynı sosyalist sloganları kullanmak suretiyle bütün Millî Kurtuluş Hareketlerine yol gösterdi ve emperyalizmin hedeflerini ta o zamandan gördü:

Arkadaşlar, cümleminiz malûmudur ki umumi harbin son senelerinde Rusya dahilinde patlayan inkılap, insanların çoğunluğuna teşkil eden fakir halk içinde... eskidenberi mevcut olan sosyalistlik maksadını ve gayesini ilân etti. Umum beşeriyetin, emperyalist ve kapitalist idarelerin zalim tahakkümü ve tegaliübünden kurtarılmasını bir hedef ittihaz etti... Garp emperyalistleri de bütün kuvvetlerini ve kudretlerini, bütün vasıtalarını kendî aleyhlerinde kullandıkları halde yaptıkları inkılap hareketini bugüne kadar kemalî muvaffakiyetle yasahtırmaya muktedir oldular. İslâmîyetin en âif kalde ve kanunlarını ih-tiva eden bolshevikizm, bizim dahi mevcudiyetimize kasdetmiş olan müşterek düş-

man aleyhinde bugün liraz etmiş bulunduğumuz zafer bizim için de şayanı teşekkür bir neticedir.

Efendiler, Sark âleminin kayıtsız şart-sız sahibi olmak emelini mağdur kâfalarına sokmuş olan itilâf devletleri (Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya v.s.), kenol hayal ve mevcudiyetlerinin devam ve be'âsinin bu tesahüb ve tasarrufla olduğunu pek güzel takdir etmişlerdir. Bütün itilâf devletleri bir taraftan tekmil kullanabildikleri vasıta ve kuvvetlerle biz mahvetmek, biz ezmek için çalıştıkları bir sırada, diğer taraftan da bütün mazlum beşeriyeti kurtarmak için çahşın bolsheviklerin, mazlum milletimizle el uzatılmaması için, yine servetlerini, kuvvet ve kudretlerini sarfederek uğraşmışlardır.

... Bolshevizm, millet içinde mağdur olan bir sınıf halkı nazarı mütalâya alır. Bizim milletimiz ise heyet umumiyesi ile mağdur ve mazumdur. Bu itibarla dahi bizim milletimiz, beşeriyet kurtarmaya teşebbüs etmiş kuvvetler tarafından himaye lâyiktir.» (1)

İşte Atatürk'ün bu sözleri İkinci Dünya Savaşından sonra Millî Kurtuluş Hareketlerinin değişmez ve müşterek prensibi haline gelmiştir. Sömürge olmanın acısı, batıda sadece sömürülen bir sınıfın doktrini olan sosyalizmi, onlar için bir kurtuluş parolası haline getirmiştir.

Sömürgeleşme karşı ilk direnen toplum Anadolu halkı olmasının çok büyük bir anlamı var. Çünkü bu halk, asırlarca devlet kurmuş ve tarihlende sömürge olma yoktur. Asya ve Afrika milletlerinin, Mustafa Kemal kendilerine lider kabul etmeleri nedendir? Oysa ki, Birinci Dünya Savaşından sonra, Osmanlı İmparatorluğu çözümlüce bütün Arap ülkeleri sömürgecilerle birleşerek Türk toplumundan ayrılmışlardır. Neden bu ülkeler o zaman Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmayı bir kurtuluş hareketi saymadılar da. İkinci Dünya Savaşından sonra, Kuzey Afrikadan Hindistana kadar uzayan Asya toplumlarında, Mustafa Kemal hareketi bir örnek olarak kabul edildi? Çünkü Osmanlı Devletinin hâkimiyeti altında bulunan milletler, kendilerini bir sömürge halkı olarak görmüyorlardı. Bu halklar devletin tab'ası idi, tıpkı Anadolu Türklüğü gibi. Bu devlet onları sömürge olmaktan koruyordu. Osmanlı Devleti yıkılınca, İslâm dünyası, başlarında irilî ufaklı kralar olduğu halde bir anda sömürge halkı oldu. Bu sömürge kraları, Osmanlı tab'ası olan halkları bir Osmanlı Valisi kadar bile sömürge olmaktan koruyamamışlar, tam tersine onlarla ortak olmuşlardı. Osmanlı Devletinin hâkimiyeti dışında kalan Asya ve Afrika halkları ise zaten daha önce sömür-

geleşmişti. Türk milleti hâkimiyeti altında bulunan bu ülkeleri sömürge olmaktan korumak için Anadolu çocuklarını hayatını telef etmişti. Fakat ne Tunus, ne Cezayir, ne Mısır, ne Arabiston ve ne de Irak ve Suriye Osmanlı Devletinden ayrıldığı zaman bağımsızlığa kavuştu. Bu ülkeler batı sömürgecileri tarafından bölüştü. Çünkü bu ülke halkları, batıda olduğu gibi bir sınıf devleti kurma niteliğine sahip değildi. Sınıf devletini kurma imkânının olmadığı hallerde, eğer o toplumdaki devlet bilinci de yoksa, onu sömürge olmaktan hiçbir kuvvet kurtaramaz. Millî Kurtuluş Hareketlerini ya bir sosyal sınıfın ideolojisi yaratır, veya devlet bilinci.

SOMURGELEŞME

PSIKOLOJİSİ

Osmanlı İmparatorluğunun ana kaynağını teşkil eden Anadolu Türklüğünde ise devlet kurma bilinci vardır. Gerçekte Türkler bu imparatorluk içinde azınlıkta olmasına rağmen, çeşitli ülkelerde ve zamanlarda çeşitli devletler kurma tecrübesini geçirmişti. Devlet kurmasını bilen, devlet bilincine sahip olan toplumlar hiçbir zaman sömürge olmazlar. Onlarda batı feodalizminden ayrı bir efendilik vardır. Sömürgeleşme karşı son dönemeçte belki dağılabildiler. Batı sömürgecilerinin 150 yıldan fazla bir zaman içinde, Osmanlı Devletini parçalamak için tertiplere girişmeleri sömürge politikasının doğal bir sonucudur. Nitekim, Birinci Dünya Savaşında, bu sömürgeciler, Osmanlı İmparatorluğunu tasfiyeye karar verdikleri zaman devletin dayanak ve kökü olan Anadoluyu bölmek ve parçalamak istemişlerdir. Gerçekte batı sömürgecileri, Türklüğün Anadolu topraklarında bir azınlık devleti olarak kalabilmesi için, 150 yıldanberi çaba harcıyorlardı. Sevri Muhabeseli, işte bu çabanın bir sonucu idi. Bütün yenilik fikirleri halkta devlet bilincini silmeye yönelmişti. Bu bilinç yıkılırsa Türk milletini tasfiye etmek kolay olacaktı. Rus ihtilâli ve Mustafa Kemal hareketi onları bu amaçlarını altüst etti. Mustafa Kemal Anadoluya geçer geçmez derhal, ilk işi «Müdafaa-ı Hukuk» sınırlarını çizmek oldu. Batı emperyalistleri Türk Devletini esir etmişlerdi. Bu esir ettikleri devlete tıpkı sömürgeleştirdikleri kukla devlet muamelesi yapıyorlardı. Anadolu halkı Mustafa Kemal'in liderliğinde devleti yeniden kurtardı. Gerçi bu halk devletten tedirgindi, ama onuz da yapamazdı. Gerçekte Kurtuluş Savaşı, devletin halkı değil halkın devleti kurtarma hareketidir. Esir olan, esir olmayı kabul eden bir devlet, devlet niteliğini yitirir. Devleti temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Hilâfet ve Saltanatı bu sebepten kaldırmıştır. Osmanlı Devletini temsil eden hanedan sömürgecilerin kucağına düşmek suretiyle, devlet olmak, haysiyetini zaten yitirmişti.

Neden 600 sene defiler, sarhoşlar kâtiler yetiştirmiş bir hanedana dokunmak kimsenin aklına gelmemiştir de, Kurtuluş Savaşı sonrasında Abdülmecit Efendi gibi iyi ahlâklı bir zata hilâfet bile çok görülmüştür? Sebep, son padişahın hanedanı kaçmasıdır. Oysa ki devlet kaçmaz. Hanedan kaçabilir, fakat o kaçmaz. Bir hanedanda tek kişi dahi bu suçu işlerse ota artık o hanedanın devleti temsil etmeye yetkisi yok olur.

(1) Atatürk'ün Sözleri ve Değerleri. Genel Yayın: YENİSİ SOMURGEYE DÜŞÜNEN DEVLET

Millî Eğitimde Me Carthy'çilik

Akcaabat Merkez İlkokulu öğretmen Cemal Durgun, Millî Eğitim Bakanlığında gelen bir yazı ile Bakanlık emrine alındı. Yazıda, öğretmen «Sosyalist Türkiye» adlı kitabı tanıtma yolunda görev gösterdiği yazısını övcek mahiyette sözler söylediği, okulda öğretmenlerle yaptığı tartışmalarda sosyalizm taraftarı bir tavır takınarak kapıldığı sol fikirleri savunduğu, bu suretle meslektaşları arasında sol temayüllü tahüdüğü ve halk efkârında da komünist ithamı altında bulunduğu için Bakanlık emrine alındığı belirtilmektedir. Demek ki Cemal Durgun, Akcaabat Hâkimi Ali Faik Cihan'ın kitabını ve sosyalizmi övdüğü için görevinden uzaklaştırılmıştır!

Millî Eğitimimizin bir yüzkarası olarak, Bakanlık müfettişlerinin Cemal Durgun'a sorularını cevapları ile birlikte yayınlıyoruz:

S. 1 — Ali Faik Cihan'la arkadaşlık yapmanın sebebi kooperatif kurmak ve bütün müesseseleri

ortadan kaldırmaktır.

C. 1 — Ali Faik Cihan'la arkadaşlık yapmanın sebebi kooperatif kurmak için değildir. Kooperatif kurmak fikri yalnız benim fikrim değildir. Öğretmenlerin müşterek fikri idi. Ali Faik Cihan, Merkez öğretmenlerinin isteğine uyarak «Trabzon Öğretmenleri Tüketim Kooperatifliği» tüzüğünü hazırladı. Seçilen müteşebbis heyet tüzüğü inceledi. Bu heyette ve kurucu üyeler arasında ben de vardım. Tüzük tasdik edildi. Bütün formaliteler hazırlandı (bitti.)

Sunu söylemek isterim ki bizim kuracağımız kooperatifle hiçbir müessese ortadan kalkmaz. Türkiye'de kurulmuş birçok kooperatifler vardır, hangi müessese ortadan kalktı?

S. 2 — Zengin fakir kelimelerini çok kullanmışsınız. Bu iki kelimeyi çok kullanmanın sebebi?

C. 2 — Zengin fakir kelimeleri Türkçede iki kelimedir. Türkçe ki kelime olduğu için herkes gibi bu kelimeleri ben de kullanırım.

S. 3 — Akcaabat'ın zengin Ba-

şaran'ın kazancının meşru olmadığını bu zenginliği 25 kuruş gün-dekik vererek çalıştırdığı bütün işçilerini emelinden elde ettiğini söylemişsiniz.

C. 3 — Başaran meselesini ben söylemedim. Başaranın bütün a-telişesinde yıllarca 25 kuruş gün-de 14 saat çalışan öğretmen arkadaşım Salih Zeki Değirmenci; hususî teşebbüsle devlet işletmeciliğini karşılaştırarak bugün Akcaabat'ta Tekel'in halkın refahını nasıl sağladığını misal vererek anlattı.

S. 4 — Ali Faik Cihan'ın neşrettiği «Sosyalist Türkiye» adlı eserini methederek kitabın kutsal bir kitap olduğunu, gece gündüz koynunda saklayacağımı söylemişsiniz.

C. 4 — Ali Faik Cihan'ın «Sosyalist Türkiye» adlı eserinin mukaddes bir eser olduğunu söylemedim. Mukaddes bir kitapla ilmi bir kitabı birbirinden ayırabiliriz.

S. 5 — Ali Faik Cihan'ın sana söylediği şu sözleri sen arkadaş Faik Cihan bir eser yazmış, bu eser yayınlandıktan sonra toplanacak. Ali Faik Cihan meselesinden çıkartılacak. T.I.P. İnn Genel Bay-

kanı olacak, beni de işçilere milletvekili seçtirocek.»

C. 5 — Ali Faik Cihan'ın bu kadar ham havalleri söylemesi mantık işidir. Ben de bu kadar saçma sözleri söyleyebilirim. İçerik marifetli delil olmamı kasteder.

S. 6 — Nâzım Hikmet'in insanlığa faydalı bir insan olduğunu, Yavuz Sultan Selim'in Atatürk'ün, yalnız Atatürk'ün letine faydalı olduğunu söylemişsiniz.

C. 6 — Nâzım Hikmet'in insanlığa faydalı bir insan olduğunu söyleyebilirim. Atatürk için kendime güzel sözler söyleyebilirim. Yavuz Sultan Selim'in Atatürk'ün letine faydalı olduğunu söyleyebilirim. Atatürk için kendime güzel sözler söyleyebilirim. Yavuz Sultan Selim'in Atatürk'ün letine faydalı olduğunu söyleyebilirim.

S. 7 — Garp köylü toplumlarının kalkınmasında ekonomisi daha etkilidir, diğer taraftan etkilidir müesseselerin kurulumu sen tesbit etmişsin. Nâzım Hikmet'in ekonomiyi kurulumu müesseseleri kazanmış olan Nâzım Hikmet'in jürisine Ali Faik Cihan'ın sen almayan. Böylelikle e-

konomisi kurulumu müesseseleri kazanmış olan Nâzım Hikmet'in jürisine Ali Faik Cihan'ın sen almayan. Böylelikle e-

C. 7 — Nâzım Hikmet'in ekonomisi kurulumu müesseseleri kazanmış olan Nâzım Hikmet'in jürisine Ali Faik Cihan'ın sen almayan. Böylelikle e-

S. 8 — Nâzım Hikmet'in ekonomisi kurulumu müesseseleri kazanmış olan Nâzım Hikmet'in jürisine Ali Faik Cihan'ın sen almayan. Böylelikle e-

C. 8 — Böyle bir şey söyleyemedim. Konuşmadığım üç öğretmen hariç diğer bütün öğretmenlerin birisi bu yalan iddianı doğrulamak için iddia edilmişler tümünü şahitlik edecek kabul ederim.

S. 9 — Yön dergisine abone olmuşsun, okul adresine göndermişsin.

C. 9 — Yön dergisine aboneyim. Yön dergisine abone olmak bir suç mudur?

S. 10 — Turiş celbi için «Lenin'in heykeli Trabzon'da dikilmesinde fayda vardır» demişsiniz.

C. 10 — Turiş celbi için «Lenin'in heykeli Trabzon'da dikilmesini» faydalı bulmam. Çünkü gelen birkaç turist de gelebilecekler. İnanmadığım bir fikri savunmam.

SUSUZ YAŞAYANLAR

TANJU CILIZOGLU

Susuz yaşayan, su derdinden yakıman insanların yakımlarını veren bu röportajı yapmak için elimde fotoğraf makinem gecekondulara girdiğimde kimseler konuşmadı. Kadınlar erkekler hep kuşku ile baktılar. Bir konuşmak isteyen çığırda diğerleri kenara çekip «Sus kız, Başımıza iş mi açacaksın. Karakola mı çektireceksin bizleri. Siyaset yapıyorlar diye kocalarımızı falakalara mı in dirteceksin» dediler. Her biri sustu. «Biz biliyoruz, böyle geliyorlar konuşturuyorlar bizi, ardından polis karakola çekiyor» dediler.

Bu röportajın yazılmasında bu yönden bana yardımcı dokunan Beykoz Belediye Şube Müdürü Erdoğan Alıveren ile Beşiktaş Belediye Şube Müdürü Aziz Seçilmiş ve Şube Müdür Yardımcısı Gökalp Erturan'a teşekkürü bir borç bilirim.

T. C.

Gecekondularda eşekler de susuzdur. Leğenin dibinde kalan su damla

BEYKOZ SIRTILARI

Kadınlar çeşme başlarında tükeniyorlardı. Gün bir iki kova su alabilmek çabası ile çeşme başlarında eriyordu. «OLULERİMİZ BİLE SUSUZ GİDİYOR» diyorlardı.

Aşağıda kıvrım kıvrım bir asfalt uzanıyordu. Kimi asfaltın gerisinde, kimi önünde köşkler vardı. Yalılar vardı. Deniz asfaltı döşüyordu. Yalılar, köşkler ağaçların gölgesine girmişti. Aşağılarda serin serin bir rüzgâr esiyordu. Asfaltın üzerindeki tepelerde güneş kiremitlerde yansıyor. Gecekondular yanyana, üstüste, sırtı sırtına kavruluyorlardı. Güneş gecekonduların tepesinde kaynıyordu. Toprak susuzluktan kavrulmuş çizgi çizgi pençe pençe yapılmıştı. İki eşeğin yanyana geçmiyeceği dar bir patikamın sağında solunda gecekondular vardı. Karşı sırtları gecekondular doldurmuştu. Asfaltın sapan dar bir yol kıvrıla bükülme gecekondulara çıkıyordu. Dik bir yokuştu bu. Buralara Sazlıdere diyorlardı. Karşılığı ise Tepeköy'dü. Sazlıdere ve Tepeköy gecekonduları on beş bindi. Gecekondularda Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası işçileri, Şişe Camı Fabrikası ile Rakı Fabrikasının işçileri oturuyordu.

Susuz gecekondulardı bunlar. Yolsuz gecekondulardı. İle de «su», ile de «susuzluk» diyorlardı Sazlıdere ve Tepeköy gecekondularında yaşayanlar. Kadınlar günü çeşme başlarında tüketiyorlardı. Dal gibi soluk benizli çocuklar annelerine aş kaynatmış diye sırtla iki üç kilometre ötelere su çekeyorlardı. Buralarda kuyu açmak mümkün değildi. Evler yamaçlara dikine dikine çakılmışlardı. Beykoz ve Paşabağçe sırtlarını dolduran yüzlerce gecekondunun birinde bile kuyu yoktu.

SAZLİDERE'DE BİR ÇEŞME BAŞI

Sazlıdere'de bir çeşmenin başında, kadınlar çeşmenin gölgesine sığınmışlar ip gibi akan çeşmenin kovalarını doldurmasını bekliyorlardı. Sabırlı, inatçı bir bekleyişti bu. Yorgun tenekeler çeşmeler önünde asker taburları gibi dizilmişti. Kadınlar taşına suyla aş kataracaklar, çamaşır yıkayacaklar, evlerini paklayacaklardı. Sazlıdere'de Fırıncı Fahri Ongör'ün mermer levhaya adını yazdırıp asdığı çeşmenin başındaki kadınlardan Naciye Ayduvar yakındı:

«Susuz komasin tanırsın kimseleri. Susuzluk bir boyu pislik, bir boyu yoksulluk sabahdan akşama akşamdan sabaha dek biz bu çeşme başında bekleriz dururuz. Yazın sıcak bunaltır bunaltır kor, kışın kar fırtına kavrur. Bu çeşme de olmasa büsbütün kurur yanar tükeniriz biz. Çoluğu çocuğu gece uyutur çeşmeye koşarız. Sabah gün batmadan, yataklar boşalmadan bize gene çeşme başına. Doldurması bir türlü, taşması bir türlü. Kollarımız dökülür akşama kadar su çekmekten. Çektığımızı biz biliriz. Sazlıdere'nin kadınları bilir. Ust yanı hikâye.»

Naciye kadın'n sözünü ağzından bir taze gelin aldı: «Susuzluk zor bir derd. Çekilmez. Hani adamın baş kaynasın diye bura'etiği üç-beş kuruştan arttırıp sakaya çektireyim suyu desen, iki türlü yerine bir, yağlı yerine yağsız yiyeyim bu belâdan kurtulayım desen yine de saka bulamazsın su çektirmeğe. İki saka var bu mahallede ikisini de gören cenetlik. Bu defa da sakamın peşinde koşturmak lazım gün boyu...»

Çeşme başında toplanan Sazlıdere gecekondularının kadınları her biri bir yanından susuzluktan yakınıyorlardı. Hanife kadın bir daha dokunaklı bir daha kahırlı,, bir daha yakıntılı: «Biz ölümlerimize su bulamıyoruz. Ölümlerimiz bile paklanmadan göçüp gidiyor.

lar. Ölü var mahallede değil mi? Onun yakıması için gerekli su için de araya girilir çeşme başında. O da bol su alamaz çeşmeden. Biz buralarda yanyana, kavruluyoruz. Bu tepelerde, bu oyuklarda keyiften oturuyoruz. Yoksulluktan hep. Geçen yıl kaymakam geldi dediler. Düşük kaymakamın yanına. Susuzluğumuza bir çare bulur diye. Dinledi bizi, sonra alay ederek: «Buraları ne kadar güzel yerler. Boğaz ayazının altında. Böyle yer nerelerde bulacaksınız» dedi. Lafı yerleştirdik biz de.. Çok sevdiysen kaymakam bey iki üç gecekonduluk yerini birleştirilim, bir evlik yer de sana verelim. Bak altında devlet babanın dört tekeri de var. Seni yoksullardan düze taşı. Hani sukma çok sevdim sana da bir çatı katlayıverelim. Akşamdan sabaha sabahdan akşama Boğazı seyret dur, dedik. Dar kaçtı buralardan. Bir daha da haliniz nice diye sokulmadı yanımıza.»

SAHIPLI ÇEŞME

Sazlıdere kadınları başında günü tüket. tükleri çeşmenin de hikâyesini anlatırlar. Üstünde levhaya «Fahri Ongör'ün hayrı» yazılı çeşmenin hikâyesini.

«Buralarda susuzluktan tükeniyorduk. Aşağıda bir fırıncı Fahri var. O önümüze düştü. Ev ev para topladık. Üstünü de o tamamladı. Suyu getirmek için fabrika dönü. şü yorgun kocalarımız kazma salladılar su gelsin tek mahalleye diye. Aşağılardan suyu buraya getirdik. Bir ucunu da fırına akıttık suyun. Fırıncı Fahri çeşmenin üstüne kendi adını yazdırdı. Erkeklerimiz bu işin içinde bir bokluk var diye pırelendiler ama Fahri efendi dayattı. Şimdi çeşmeye sahip çıkmış. Kendine su kuvvetli gelsin diye camı istediği zaman çeşmenin suyunu kesiyor, camı istediği zaman akıtıyor. Derdimizi kimselere anlatamıyoruz. Çeşme adamın tapulu arsası üze.

Saka Yaşar, dokuz yaşında. Yazın babasına yardım ediyor.

rindeymiş. Bilsen buraya yapar mıydık bu işi.. Bilsen fırıncıyı bu işe sokar mıydık?.. Olu bir defa. Buralarda oturulmaz ama ne yaparsın kardeşim. Nerelere gideceksin?..»

ESEK ÜSTÜNDE BİR SAKA ÇOCUK

Kan ter içinde kalmış boz bir eşek başını iki yana sallaya sallaya geliyordu. Eşeğin üstünde bir çocuk vardı. Ve dört su tenekesi taşıyordu eşek. Yokuşu tırmanıp düze yemi çıkmıştı. Önünde dik bir yokuş daha vardı. Çocuğa el salladık eşeğini sürdü yanımızza geldi. Su istedik, elimizi yüzümüzü yakımadık, bir yudumcuk da içmek için.. Çocuk ters ters yüzümüze baktı. «Olmaz» dedi. «Siz aşağı gidiyorsunuz, orada çeşmeden içerirsiniz» dedi. «Parası ile ver, parasını verelim» dedik. «İstemez» dedi çocuk. «Bu suyun sahibi var. Yolunu gözler benim sabah beris». Bir süre dostluk ettik saka çocuk ile.. O da susuzluktan dert yandı: «Bu eşek de bitti su çekmekten, ben de.. Dünyanın bir ucunda su. Git git bitmez. Bir de doldurması var. Koca günde sabahdan akşama yirmi sefer zar zor yaparım. Tenekesi yirmi beş kuruş. Yirmi beş kuruş için çekilir mi bunca dert? Yazın bu işin kahırını ben çekerim, kışın babam. Ama kışın daha zordur sakalık buralarda.. Soğukta donar kahr insan. Eşeğin ayakları kayar. Okul tatilinde babam hasta idi geçen kış ben çalıştım. Zor iş. Buralarda sudan daha önemli birşey yoktur. Bizim eşek dört tenekeli, altılı olsa eh o zaman kahırna değer. Şimdi ise kulak asma boşuna hamallık...»

Çocuk yakınp duruyordu. Gecekondular sırtlarına dikine dikine saplanmıştı. Yol herde Tepeköy gecekondularının patikası ile

birleşiyordu. Kadınlar gecekondularının bahçelerine çamaşır seriyorlardı. Sabahın köründe çeşme başlarında kavga döğüş aldıkları sularla çamaşır paklamışlardı. Kirli giysileri, ter kokan giysileri paklamış artmışlardı. Çamaşır makineleri olan evlerin kadınları, çeşmelerinden şakır şakır suları akan evlerin kadınları da çamaşır yıkıyordu diyorlardı. Yorulduk, darlandık, zorlandık diyorlardı. Susuz yaşayanların çilesine varamadan, anlamadan susuzluğu m,usluğu çevirilmişti yaşıyordu. Yaklaşık olarak beş bin gece-ne denli bir mutluluk olduğunu duymadan tükendik, darlandık diyorlardı.

TEPEKÖY'DE KADINLAR

Tepeköy'e kadınlar çeşme başlarında toplanmışlardı. Çeşme başlarında bir yandan su bekliyor, bir yandan da laflıyorlardı. Sigaralar çaylar çeşme başlarında içiliyordu. Bu bitmeyen bekleyişten, bu gün gün yeniden başlayan bekleyişten kurtulmak, bir yönde kaçınmak, bir yönde değerlendirmekti. Tepeköy'deki çeşmenin başında toplanan kadınlardan Safiye Çakmak susuzluğu bir başka yöresinden verdi:

«Bizim çocuklarımız susuzluktan boy atamıyor. Susuzluktan kavruk kalıyor. Biz kana kana su içmiyoruz. Koskoca devlet buralara su getiremiyor. Koca koca vapurları, dizi dizi tayyareleri, radyosu bilem olan devlet bize su getirmeğe gücü yetmez mi? İsmet Paşa'ya bilem susuzluk için telgraflar çekti cevap alamadık. Kimbilir eline bile götürmemişlerdir, telgrafları. Bir de avuç dolusu para verdik telgrafla. Bosuna gitti bizim paramız. Fakirlik zebillik. Bir yanından da fakirsen rezil olursun. Bunu anladık gayri».

Tepeköy'de çeşme başında toplanan kadınların yakımlarını dinlerken ak saçlı bir ihtiyar yanımıza geldi. Bizi çeşme başından ötelere sürükledi. Kulakımıza eğildi «Ahr ömrümdenim oğul. İşte geldim işte gidiyoruz. Bizim gayri hükmümüz kalmadı bu dünyada.. Buralarda susuzluk dinsizlik oğul. Dinsiz millet olur mu? İnsanlar susuzluktan abdestsiz geziyor. Garırları ile yatıp kalkıyorlar yıkanmak yok. Müslümanlığa sığar mı bu? Olur mu? En Allah - Peygamber bileni fabrikada yolunu bulup yıkanalırse yıkanıyor. Benim evde gelinim var tek temiz gezsin, kocasının koynundan çıkınca temizlensin diye ben bu ahr ömrümdenim çeşmeden su çekiyorum ona. Bu dünyanın üzünü iyi gitmiyor diyorlar. Tabii iyi gitmez. Buna da şükretsünler oğul. Buna da..»

İKİ BİN KİŞİYE BİR ÇEŞME!

Beykoz'da on beş bin gecekonduda vardı. On beş bin gecekonduda yetmiş yedi bin kişi yaşıyordu. Yaklaşık olarak beş bin gecekonduda yetmiş yedi bin kişi yaşıyordu. Ve bu bölgede sadece kırk çeşme, bin iki yüz elili gecekonduya kırk çeşme vardı. İki bin kişiye bir çeşme düşüyordu! Susuzluğun rakamlarla anlatımı büyüdü. Susuzluk bu yörede insanların, buralarda yaşayanların ırları, kanserleri olmuştu. Susuzlukların, su derdini düşündükçe gülemiyorlardı. Beykoz sırtlarındaki gecekondularda susuzluk ekmezsizlikten önde gelen bir derdi. Su çekmekten önceydi buralarda..

YAHUDİ MEZARLIĞINDA SUSUZ YAŞAYANLAR

Kuruçeşme sırtlarındaki gecekonduların sayısı gün gün artıyordu. Kuruçeşme sırtlarında eski Yahudi mezarlığı şimdi sırtı sıra, içiçe gecekondularla dolmuştu. Buradaki gecekondular da Beykoz sırtlarındakiler gibi su-

İnsanları yalayan bir ezelek.

suz gecekondular. Kömür Tevzii Kurumunun işçileri oturuyordu bu gecekonduların çoğunda. Çevredeki beş yüz gecekonduda üç bin beş yüz kişi yaşıyordu. Kuruçesme sirtlarında gecekondularda oturanlarla Beykoz sirtlarında oturanların su derterleri arasında bir ayırım, bir başka düzen yoktu. Buralarda su bulmak güçtü. Buralarda da kadınlar çeşme başlarında tükeniyorlardı. İki üç kilometre ötelelerdeki çeşmelerden su getiriyordu gecekondulu sakinleri. Günün büyük bir bölümünde çocuk su taşıyordu.

SUSUZ MAHALLEDE ÇİÇEKLI BİR BAHÇE

Yahudi Mezarlığında tepenin üstünde kurulmuş bir gecekondunun kapsamında «AL-LAHVERDİ...» yazıyordu. Gecekondunun bahçesinde çiçekler vardı. İnsanların kurduğu bir yerde çiçek yetişiyordu. İğincitli bu. Zor olandı, güç olandı. Gecekondunun bahçesinde bir kadın ipe çamaşır asıyordu. Önceleyin «Merhaba» dedim çamaşır asan kadına. «Merhaba» dedi kadın. Ardından «Sudan yana bolcasın galiba teyze» diye sordum. Kadın güldü. Bir süre tepeden tırnağa süzdü beni. Sonra «Benimle eğleniyor musun? Oğul su buralarda kimyadır bee. Bak şu alt yamaç görüyor musun? Buradan önce oraya inecek sin. İndikten sonra da anasının dinine kadar yürüyeceksin de çeşmeye kavuşasın. Su kimin evinde bolmuş ki bizde bol olsun. Burada oturan insanların çilesidir su oğul. Çile-sidir. Çekmeye bitmez tükenmez bir çile. Oyle kolay belleme bu işi sen. Günlerden bir gün mahallenin kadınları çeşme başında toplandı birinden bir fikir çıktı mahalleyi bol suya bulamak için.. Bu fikir tam iki yüz liraya patladı mahalleliye. Dedik ki bir hortum alalım, hortumu çeşmeden taktık mı? Bir güzel su bu cin tepesine kadar getirir. Gayretle para denkleştirdik. Göttürdük çeşmeye taktık. Bir ucunu da buraya çektik. Açtık musluğu su buralara kadar gelir. Tazyiki yetmiyormuş dediler. Tazyiki artsın diye istidalar alladık pulladık para etmedi. Üç yüz eli liraya aldığımız hortumu bir defa bile kullanmadan yüzelli liraya sattık. Bakma benim kalabalığım çok. Sekiz çocuğum var benim. Her birinin eli de kovaya yapışır. Gün-de bir seferde bu çiçekler için su getirdik mi çok bile» diye cevapladı bizi.. Güleç yüzü bir kadındı. Düzgün bir konuşması vardı. Üstelik konuşkandı da.. «Sekiz çocuk çok değil mi bacı?» diyecek oldum. Sertleşti, dikleşti. «Napalım yanı» dedi. «Napalım, Kul vermiyor ya Allah veriyor..» dedi. Sonra başladı anlatmaya:

«Biz Sivaslıyız. Bizim yörelerde çok çocuk istenir. Allah yarattığını kusmetini verir. Kocam benim kömür işinde çalışır. Adamcığının ırgathik etmekten beli büküldü. Göçtü erken yaşında. Hep çocuklarımız için. Ama yine de bir gün olsun halinden dert yanmaz. Yetiştiren Allah yetirdi bile.. Verene verir Allah. Nice edelim. Sağlıkla büyüünler.»

Seher Pulat kadın tüm iyimserliği içinde herşeyden yana mutlu idi. Ama susuzluk konusunda o da yakıntılı, o da dertliydi. «Buracağıza su getirtmek zor mu yani? Üç yüz hane var bu sirtta. Bir kere bizim erkekleri-miz toplandı bir mühendis getirttiler. Mühendis ölçtü-biçti, kaleme kâğıda vurdu, dokuz-on bin lira toparlarsanız su buraya gelir dedi. Hane başına dört yüz lira tutuyor-muş. Burada dört yüz lirayı bir arada gör-müş fukara nerede ki çeşme yapısın. Ama koskoca devlet istese buraya bir çeşme geti-

remez mi?» Seher Pulat'ın bu yakıntısını çevremizi almış tüm kadınlar desteklediler. Naciye kadın bir başka türlü dertlendi: «Bizim erkeklerimiz kömürde çalışır. Pis iş. Akşam olunca bol şuda paklanmak ister. Zavallılar bilirler evde su yok, depoda başlarının çaresine bakırlar. Yazın ne ise ama kışın yakınıp soğukta ayazda yokuşa vurdular mı? Her bir hastalık yapıyor insana. Omürleri kısır bu susuzluktan, ömürleri». Bu sırada çevremizi alan çocuklardan Yaşar Tüzel yanıma geldi. Yaşar Tüzel'in babası hasta idi Evin tüm suyunu Yaşar taşıyordu. Ellerini gösterdi bana «Bak ağabey avuçlarımın içi delindi su çekmekten. Kocanın şapı nasır etti elimi» diye ellerini gösterdi. Dokunsan ağhyacaktı. Dokunsan boşalıverecekti. Su taşımaz çeşmeden canına yetmişti artık. Dal gibi omuzları içine çökmüştü. Dal gibi omuzlarının içinde bir çocuk yaprak gibi sallanıyordu. Sarı, benizli bir gecekondulu çocuğuydu bu. Sarı benizli bir çeşme yorgunuydu.

ANBARLI DERE GECEKONDULARI

Ortaköy'de Anbarlı Derenin içinde 67 gecekondulu kurulmuştu. Bu gecekondularda beş yüz insan yaşardı. Burada yaşayanların hiç suları yoktu. Uzak da olsa zorlana darlana başına varıp bir kova su alacak bir çeşmeleri yoktu. Bu gecekondularda yaşayan kişiler kaçak su kullanıyorlardı. Anbarlı Dere gecekondularının bakkalı Ahmet Kara susuzluğu şöyle anlatıyordu:

«Susuzluk çok büyük dert bey. İlle de susuzluk. Hani buralara gecekondulu kurmazdan önce bizlere susuzluğu haber ettiler. Ama o zaman susuzluğu kim düşünür. Sokakta kalmışız. Akşamdan akşama da olsa başımızı sokacak bir yer lazım dedik. Sokakta kalmak, tansa kurdük gecekonduyu. Ama susuzluk hiç bir şeye benzemez. Burası suyun en pahalı olduğu yerdir, kardeş. Suyun etekesini gün gelir elli kuruşa, gün gelir yetmiş beşe alırız. Bir saka bulduk. Sen bize su taşı dedik. Adam bir süre taşıdı. Sonra korumuyor, latırın yem parası zor çıkıyor dedi, tenekesini elli kuruşa çıkardı. O da canı istediği gün getirir, istemediği gün getirmez. Keyfi bilir. Keyfine kalmış. Sakının yolunu gözleriz. Gelir. Yetmiş beş kuruş.. İstersen dökeyim istersen dökmeyim, der. Biz suyu suyaad karşıda Ayvalık dedikleri bir yer var kimi oradan, kimi Ulus Yapı Kooperatifinden, kimi Amerikan Kolejinde kaçak alırız. Bu dediğin yerler de en az iki kilometre ötede. Susuzluk canımızın çekirdeğine dek yaktı, kavurdu bizi.»

Fırıncının sahip çıktığı çeşmenin başında kadınlar.

ZEYTİNBURNU'NDA SU DERDİ...

Zeytinburnu İstanbul gecekondularının yoğunlaştığı bölgeydi. Düze kurulmuş gecekondulardı bunlar. Su derterli şehrin diğer yörelerindeki gecekondulara oranla halledilmiş sayılırdı. İstanbul'da İmar ve İskân Bakanlığının yaptığı istatistiklere göre yüzelli bin gecekonduda dokuzyüz bin kişi yaşıyordu. Ve her geçen gün bu rakam artış halindedi. Gecekondular diğer konutlara oranla yüzde elli daha hızlı bir artış içerisindeydi. Gecekondunun ardında su derdi başlıyordu.

Zeytinburnu dışındaki gecekondularda susuzluk bir dert, Zeytinburnunda ise su bir dertti. Burada su yeni bir çeşit problemler getiriyordu. Zeytinburnunda dar bir alana çok sayıda gecekondulu kurulmuştu. Gecekondular iç-içe idiler. Gecekonduların şehrin diğer yörelerindeki benzerleri gibi geniş topraklar çevirmelerine bir, bir bahçe düzeni kurmalarına imkân yoktu. Ve Zeytinburnunda her yedi metre toprak altına inince su

elde etmek mümkündü. Gecekondular böyle yapılmıştı. Her gecekondunun bir kuyusu vardı. Bu kuyulardan bol su elde edilebiliyordu. Bu arada kanalizasyon yokluğundan her evin belası da çukurlara bağlanmıştı. Kuyularla helâ çukurları arasındaki uzaklık beş-altı metreyi geçmiyordu. Bunun iki üç metre aralıklı olanları çoğunlukta idi. Böylece kanalizasyon çukurlarının pis suları kuyulara sürekli olarak sızıntı halinde bulunuyordu. Sağlık yönünden bu çok zararlı durumu önlemek için ilgililer birçok gecekondunun kuyusunu iptal etmişler, birçoğunu da klor, layarak içilmesini önlemişlerdi. Zeytinburnu gecekondularında oturanlar kuyu sularını ancak temizlik işlerini kullanıyor, diğer su ihtiyaçları için yine çeşmelerden yararlanıyorlardı. Bu yörede nüfus son derece yoğundu. Meçkareye dört-beş kişi düşüyordu. Üç yüz bin nüfusa karşılık çeşme sayısı 110 kadardı. 300 bin kişinin 180 bini çeşmeden su sağlamak zorunluluğu içindeydi. Böylece 1800 kişiye bir çeşme düştüğü matematik bir gerçektir. Zeytinburnu gecekondularını da su konusunda aynı zorlukları, aynı sıkıntıyı çekiyordu. Susuzluğun getirdiği cümle tedirginlikleri yaşıyordu.

YENİ KONUTLAR VE SUSUZLUK

Bu şehirde su yüzünden insanlar dıpcikleniyordu. Bir mahalle halkı bir çeşme için devletin yasalarına karşı koyuyordu. Direniyordu. Belediye sınırları içinde, belediyenin iskan izni verdiği kooperatif evlerine bile su verilemiyordu. Yüzlerce kooperatif Belediyede su, elektrik sağlamak için didinip duruyorlardı. Orneğin Mecidiyeköy'de Emniyet mensuplarının kurduğu bir yapı kooperatifi vardı. Çeliktepe.

Çeliktepe'deki evler susuzdu. Susuzluk canlarına yetmişti artık. Büyük uğraşmalar-dan sonra Sular İdaresi, 500 evlik Emniyet mensuplarının kooperatif mahallesine bir çeşme vermedi kabul etmişti. Sular İdaresi çeşmeyi yapmak için su borularını döşemiş Çeliktepe'liler tutmuş bu borulardan aldıkları su ile mahallelerine yeni bir çeşme yapmışlardı. Çeşmeyi korumak için Sular İdaresine giderek çeşmenin harcayacağı suyun parasını mahalle olarak ödiyeceklerini bildirmişlerdi. Oysa çeşme kaçak olarak yapılmıştı. Jandarma günlerce yıkmak için uğraştı. Çeliktepe-liler çeşmenin önüne dikildiler. «Bu çeşme yıkmazsınız», «Bu çeşmeyi bizi öldürmeden yıkamazsınız» diye direndiler. Cemile Özsoy isminde bir mahalleli kadın yaralandı. Cemile Özsoy bize şöyle yakındı:

tiyacı bu sayının başında gelmektedir.

Belediye kanunun kendisine yüklediği bu görevi Belediye sınırları içindeki tüm insan-lara karşı uygulayamıyordu. Şehir semt bu görevden yoksundu. Belediye mutlu bir azañığa bol su sağlarken şehrin bazı semtlerinde yaşayanların bu ihtiyaçları ile ilgilenmiyordu. Neden bu şehirde yaşayan insanların bir kısmına bol su verilirde de bir kısmı susuzluğa terk edilirdi? Bu şehirde bu ülkede suyu bile insanlara gerekli olduğu düzen içerisinde dağıtamıyorduk.

27 Mayıs'tan sonra İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığına getirilen General Refik Tuğ-ga şehrin susuz yörelerini biribir gezmiş ve bunun giderilmesi için görevden ayrılacağı güne kadar emek harcamıştı. Neden susuzdu İstanbul? Neden bir kısım insanlar susuzluktan kavrulurken, neden bazı insanlar ölüleri-ne bile su bulamazken; bazı kişiler evterin-bahçelerindeki yeşil saksuları akşamdan sabaha, sabahdan akşama kadar suluyorlardı? Fiskiyeli havuzlar yapıyorlardı canları için? Neden şehrin bir yöresindeki insanlar belâ-da yıkanmak için su bulamazken, bir kısmı gömme banyolarda ördekler misali yıkanabi-lyordu? Tuğ-ga'nın Vali ve Belediye Başkanı olarak Birinci Koalisyon hükümetinin Başba-kanı İnönü'ye İstanbul Sular İdaresi Genel Müdürü Asım Tufan tarafından verdiği kır-mızı maroken kaplı bir raporda bu nedenler belirtilmişti. Dikklenmişti. Ve Tuğ-ga gazete-lerin Belediye muhabirlerine verdiği demeç-te «Sayın İnönü İstanbul'un su meselesinin bir hükümet işi olarak ele alınacağını belirt-tiler. Bu konu artık devlet tarafından kısa zamanda çözüm yolu bulacaktır. Ve İstanbu-lun bol suya kavuşacağına inanıyorum» de-miştir.

SU ZENGİNE 92 KURUŞ, FAKİRE 13,5 LİRA!

İstanbul'da Sular İdaresi 1956 yılında ya-pılan son bir fiyat tesbiti ile suyun metre-küpünü abonelerine 92 kuruşa veriyordu. İstan-bul'da Sular İdaresinin abonane sayısı şeh-rin artan nüfusuna oranla hergün azalıyordu. Aboneler zengin ve orta sınıfın kişileri idi. Çünkü Belediye suyu ancak Belediyenin iskan ruhsatı verdiği konutlara verebiliyordu. Bu konutlar genel olarak üstün vasıflı ko-nutlardı. Sular İdaresinin metre küpünü 92 kuruşa verdiği su 54 teneye dolduruyordu. Böylece bir metre-küp su kullanma halinde tenekesinin maliyeti iki kuruştan aşağıya ge-liyordu. Oysa ki dar geliri ve gelirsiz yaş-yanların konutlarında öncelikle gecekondular-da Belediyenin buralara su verememesinden dolayı bir teneye su sakaya en ucuz yirmi, beş kuruşa çektilerilebiliyordu. Böylece susuz yaşayanlar bir zorlukta elde ettikleri suyun metre-küpüne 13,5 lira ödüyorlardı. Bu Devle-tin gücü girmeyen yerdaki insanın, dar gelir-linin harcamada uğradığı dengesizlikti.

«SUYA ZAM YAPMAYIN..»

1580 Sayılı Belediye Kanunu belediyelerin beldenin ne gibi ihtiyaçlarını yapmakla yükümlü olduğunu belirtmişti. Ve belediyenin her hizmetinin karşılığını maliyetine vermesi şart koşulmuştu. Türkiye'de her geçen gün maliyet sürekli olarak artan bir değışkenlik gösteriyordu. Kuruluş olarak bir halk idaresi olan belediyelerin meclisleri vardı. Ka-rar yetkileri ve bunların doğal bir sonucu olan bağımsızlıkları vardı. Oysa her konudaki karar yetkileri ve bunların doğal bir sonucu olan süre esnafa ceza yazmaym. İstanbul'da üç yüz bin esnaf var. Partimizin yüce yararları yüzünden.....», «Çöpçüler çok çalışın. Şehirli-ye rahatlatıcı haberler ulaştırın. Seçim önce-si hava yumuşasın». «Hiç zamanın şimdiki sı-rası mı? Bunu geri bırakalım..»

Ve bu düşünce ile Sular İdaresi metre-küpünü 150 kuruşa malettiği suyun metre-küpünü 92 kuruşa satıyordu. Böylece idare her yıl zarar ederek çıkmaza giriyordu. Sular İdaresinin İstanbul'a bol su verebilmek için 340 milyona ihtiyaç vardı. Boğaz altı geçişi, Riva deresi projesi ve Terkos Gölü tesisleri-ne yenilerinin eklenmesi için 240 milyon lira gerekli idi. 340 milyon lira ile yeni tesisler kurulduğu takdirde beş yıl içinde İstanbul suya kavuşacaktı. Suya kendi rey politikası için zam yaptırmayan Hükümetin başına ver-tilen raporda yatırımın devlet eliyle sağlan-masının gerekliliği ve 340 milyonluk yatırı-mın teknik izahı vardı. İnönü, Sular İdare-si Genel Müdürünün Haydarpaşa garında kendisine verdiği kırmızı marokenli raporun özel kalem müdürüne bile verilmesini iste-miyerek kendi eliyle çantasına yerleştirerek bu konuda özel bir dikkat göstermişti.

Rapolar hazırlanıyordu. Projeler yapılı-yordu. On projeler art projeler. Seminerler toplanıyordu. Kurullar toplanıyordu. Ama kadınlar çeşme başlarında tükeniyorlardı. Gün çeşme başında bir kova su alabilmenin derdi ile ölüyordu. Bitiyordu. Dal gibi soğuk benizli gecekondulu çocukları annelerine aş ko-tarsın, çamaşır yıkasın, ev pakiasın diye su taşıyorlardı.

BELEDİYE VE SUSUZ MAHALLELER...

1580 Sayılı Belediye Kanununun birinci maddesinde «Belediye beldenin ve belde sa-kinlerinin mahallî mahiyette müşterek ve me-denî ihtiyaçlarını tanım ile mükellef bir şahsiyettir..» denilmekte, aynı kanunun 15 in-ci maddesinde ise bu ihtiyaçların neler olduğu tek tek sayılmaktadır. Beldenin su ih-

Bursa'da TIP'e saldıranlar «Adalet» in önünde...

Uzfücü Bursa olaylarının mahkemesine geçen hafta içinde Bursa İkinci Asliye Ceza mahkemesinde başlandı. Mahkemenin eş başkanı İzzet Hakkı Hakkıoğlu, savcısı Hakkı Hakkıoğlu yönetti. Duruşmaya tutuklu sanıklardan Mithat Teoman Komünizmle Mücadele Derneği Başkanı, avukat ve aynı zamanda AP II Yönetim Kurulu üyesi, İsmail İlhan AP II Sekreteri, Ahmet Esin Doktor, Sami Pala kolonvaci, Kemal Öztürk garson, Mehmet Çakmak kuruyemişçi İsmail Atan bakkal, Süleyman Gül göğüs terzi, Yahya Yavuz işçi, Mustafa Akgül işçi, Turgut Ayata bakkal, Hüseyin Sıvaz tesisatçı, Sükrü Kurşun bakkal Bekir Aydıllı vemişçi Hasan Memiş şahçı Tutuklu olmayan sanıklardan da Adil Kahveci hırsızlıktan mahkûm olmuş seyir satıcı İsmail Hakkı Özgüneş işsiz Mehmet Tuğrul reçber katıldılar Görüşülen 250 sanıklar içinde hırsızlıktan hüküm giymiş kimse den avukat ve doktor, kadar çeşitli meslekten kişiler var. Hareketin yönetici kadrosunu da AP'iler teşkil ediyor Duruşmada TIP'i Av. Necla Ferda Güllü Çavuş Ziya Nur, İlhan Behan Olcavito İler, Haluk Barutcuoğlu Ali Selek Osman Denizmen Macit Demir, Oktay Türe, Musammer Güneş, Abdin Ozkan Mehmet Yılmaz, Nebil Varol, Yunus Koçak, Belit Çelek Kemal Cinar savundular Sanık müdafileri ise Av. Orhan Cemal Fersov Orhan Erül, Mehmet Ali Sebük Nuruçların değişmez avukatı Bekir Berk Üsamer'in Cindoruk İdi.

Yoklama bittikten sonra savcı Muzaffer Akdağ ve yardımcısı Necdet Okav ortak iddianamelerini okudular. Sanık avukatları, olavı adı bir zabıta olavı olarak göstermeye uğraşmalarına rağmen bunun adı bir zabıta olavı olmadığını söyledi ve «Anayasa'nın sozval hukuk devleti ilkesine göre kurulmuş olan henüz demokrat memleketlerin bir kısmında tehditlerde bulunan TIP'sine elde hiçbir kanun delil olmadan komünist diye hücum etmek ve bunun için Anayasa teminatı altında bulunan toplantı hak ve hürriyetlerine can ve mal emniyetine tecavüzlerde bulunmak ko müntemle mücadele de-şil be-ki ve «neak ona hizmet etmek demektir. Türkiye'de komünizmle mücadele için bir kimsenin veya derneğin inhişarı ve tententı altına da değildir. Bu gibi derneklerin önüne gelene komünizmle mücadele itham etmez çok tehlikeli ve vatanı bütünü bir faaliyetdir. İtham yerine ihbar ve şikâyet lazımdır.» dedi.

Savcı, olavın hazırlanış ve oluş şeklini kısaca anlattıktan sonra «sanıkların 171 savılı hak ve hürriyetleri hakkında cürüm işlemleri dosyada mevcut iddia, sabit bevanları raporları fotoğraflar zabıt varakaları sanıkların açık ve kanalı ikrarları v.s. delillerle anlaşılırdığından duruşmaların 305 savılı (Mesbut suçlar için muhakeme usulü) kanununa göre vavılarak hareketlerine uyan T.C.K. nun 64 maddesinin delâletine 171 savılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu 18-19 ve T.C.K. nun 174 maddeleri gereğince cezalandırılmaları ve ayrıca sanıklardan Yılmaz Baklaç, İsmail Atan İsmail İlhan Mehmet Tural Mehmet Cidenalo Saban Avkut Sami Pala ve Sükrü Kurşun «kanunsuz yürüyüş vavmaktan hareketlerine uyan 18 maddede gereğince ayrıca cezalandırılmaları» istedi.

Daha sonra sanıkların sorgusuna geçildi Komünizmle Mücadele Derneği Bursa Şubesi Başkanı, AP II Yönetim Kurulu üyesi ve Demokrat gazetecisi Yazı İşleri Müdürü Mithat Teoman sunları söyledi: «Gazetem tamamen komünizmin karşısındadır ve mil-

liyetçi fikirler taşır. Ama gazetem beş sayılı mahkeme kararıyla toplandı. Buna karşılık tamamen golu destekleyen ve (emekçi kardeşlerim bu gazeteyi almaz ve okuyunuz) ibaresini taşıyan Uyanış dergisi Bursa'da bağırarak satılmaktadır. Bu durumda biz de kendi afişlerimizi, el ilan-

larımızı dağıttık. Ayrıca komünizmle mücadele m/tingi tertiplenmek kararındaydık. Eğer TIP kongresini basmayı ve dağıtmayı düşünseydim, m/tingi aynı güne getirirdim.

TIP kongresinin yapıldığı sinema binası önünde de ilgililer gerekli tertibatı almıştı. Ama kala-

balık dağıtılamadı. Halk herhangi fiili bir müdahalede bulunmadı. Sadece komünizm aleyhine tezahürat yaptı. Binaya saldıran olmadı. Bu arada Sayın Vali ile görüştim. Kalabalığı nasıl dağıtılabileceğimizin çarelerini aradık. Kendilerine dedim ki, tezahürat komünizme ve komünistlere karşıdır. TIP yöneticilerinden biri (Biz komünist değiliz, kahrolsun komünizm) diye bir iki söz söylerse, topluluk dağılır. Ama teklifimiz, olumlu sonuç vermedi. İkinci bir tedbir beraber düşündük: Acaba kongre tehir edilebilir miydi? Bu teklif de maalesef kabul edilmedi. Kongre yine de hâdisesiz bitti. Olaylar daha sonra

vuku buldu. Muhterem İndia makamı, niye ihbar ve şikâyetler yapılmadı diyor. Derneğimizin, Emniyetin ya da Millî Emniyetin şubesi değildir. Biz jurnalcılık ve hbarcılığın şiddetle reddederiz. Yalnız muhterem iddia makamının yüksek müsaadesine şükranla bir hususu sormak isterim. Savcılarımızın bu konuda harekete geçmesi için mutlaka bir şahsın, ya da teşekkülün ihbar ve şikâyetine mi lüzum vardır?»

Jurnalcılığı reddeden Komünizmle Mücadele Derneği Başkanı, bundan sonra bir jurnalde bulundu: «4.7.1965 günü TIP Genel Sekreteri ve Kongre Divanı Başkanı Selek soyadı vatandaşı, sokaktaki nümayişçiler tarafından yakalandığında nümayişçilere şöyle hitapta bulunmuştur: (Ben komünist değilim. Komünistler kaçtılar). Bursa'da yayınlanan bütün gazeteleri delil olarak sunuyorum.»

1950'den önce havli saldırılara uğrayan ve komünizmle suçlanan eski demokratlardan AP'li Dr. Ahmet Esin de kendisini şöyle savundu: «Saray sinemasının önünde kalabalık toplanmıştı. Yanımdaki arkadaşımın içeri girmek istediğini polisler giremezsiniz dediler. Sinemanın önünde TIP'li avukatlar vardı. Polis Müdürü de aralarında vardı. Beni tanıdılar. İçeri aldılar. 15 dak'ka kadar oturdum, canım sıkıldı çıktım. Evde uykuyla yattım. Olaylar, la hiç bir ilham yoktur. Sağolsunlar benim hasımlarım olan bir zilme vardır. Beni böyle hâdiselerde ihbar etmezler. İhbar üzerine 1961 senesinde de komünistlikten hakkımda takibata geçmişlerdi. Şimdi de antikomünist olarak listeye dahil etmişler. Ben suçsuzum. Hatta, sinema binasında sorduran savcı olduğunu öğrendiğim Muzaffer Akdağ'ı, TIP yöneticilerinden zannettiğim için tebrik bile etmişim.»

Duruşmanın en ilginç ifadesini işi bulunmayan İsmail Hakkı Özgüneş verdi. Aayğa kalkarak kolunu mahkemeye doğru uzattı: «Ey mahkeme-i kübra, ben mahkeme-i kübra mahkemesi olarak görüyorum. Ben siz Hazret-i Omer olarak görüyorum. Pek muhterem Hazret-i Omer» diye sözlerine başladı. Sonra da sağ ve sol taraftaki avukatları göstererek «Ev sağ takım avukatları, ev sol takım avukatları, ey Mahkeme-i Kübra ben sizin aramız bulacağım. Bunun için geldim. Ben askerî ve sivil Millî Emniyetinin Allahın emriyle şimdi boy abdestimi aldım geldim. Sol takım boy abdestinden bir sev anlamaz ya, Allahın emri size iletivorum.» Sami'nin sözleri hâkim tarafından kesildi ve sanık yerine oturtuldu.

Tutuklu olmadık halde Adil Kahveci de tabliyesini istedi. Hâkim tutuklu olmadık sövlevince «ne bilevini ben hâkim bev, herkes övle sövüyor, ben de övle sövledim» dedi.

Sanık avukatlarından Mehmet Ali Sebük, mahkemeye verdiği mektubun okunmasını istedi. Mektupta daha önce Nazım Hikmet'i savunduğu gerekçesiyle dört sanık tarafından azledildiği bildiriliyor ve diğerlerinin de avul kanaatte olup olmadığını soruluyordu. Bazıları, biz Nazım Hikmet'i savunan bir müdafii kabul etmiyoruz dediler bazıları da Sebük'ün müdafii olarak kalmasını istedikler Sebük bundan sonra bir konuşma vavarak işlenen suçların mahkûmüvettinin tecile tabi olduğunu, bunun için tutuklu vavrilmanın vavrilamavcağını belirtti ve sanıkların tabliyesini istedi. Savcı: «Olav sanık müdafininin iddia ettiğini övli bağı bir zabıta vavası değildir. Sanıkların işlediği fiiller iddianamede izah edilmiştir gibi Anayasa d/vent-ni bozucu bir mahlevet tasımkatadır. Anayasamız ve kanunun h/mavesinde olan bir şvafı partive karşı işlenmiştir. Anayasaya göre partiler ister iktidarda olsunlar, ister muhalafette demokratik düzenin vavrecilmez unsurlarıdır. Bu fiillerle anayasa hükümleri dolayısıyla demokratik düzen ihlal edilmiştir. Bu gerim emniyetli de maki şvafı bağıdır.» dedi ve delillerin toplanmadık, şahitlerin henüz dinlenmedik gerekçesiyle tabliye talebinin reddini istedi.

Nuruçların avukatı Bekir Berk te, olaylara bazı tahrirlerin sebep

PORTRE

SÜLEYMAN DEMİREL

6

Nimet Arzık

Demirel, «Trak» diye, bir dış kuvvetin üflenmesiyle (dış kuvvet dediğinde, hemen şu «John» ler hatıra gelmesin, yoooo, bünyemize çok daha yakın, çok daha etkili bir içerden - dış - kuvvet) memleketin en kalabalık partisinin liderliğine getirilmiştir...

Su anda da en kuvvetli başbakan adaydır:

Ister partisi tek olarak iktidara gele ister gene koalisyon kurulsun...

Su andaki hükümet bir adet «bekçi hükümet» tir: Onun için bazı kök problemlerin seçim sonrası gerçek hükümetine bırakılmasını halk normal karşılamaktadır. Bu problemler; Kıbrıs, bilir. Toprak reformu, İkili, Vergi reformu, Güçü... Petrol kanunu, döşört... Kalkınma meseleleri, beceş... v.s. dir!

Demirel şimdilik hangi meseleyi çözmüştür ki, gelecekte bu problemlerin dev kör düğünlerini çözeceğine kanımız olsun? Karşımıza ilk çıkışı, sular idaresi genel müdürü olacaktır, ister barajlar kuralı diye anılsın, ister düpedüz kural diye saltanatlandırısın. İster kurtarıcı diye övülsün!.. Bu memuriyeti öyle bir devreye raslar ki, devrenin genel müdürlerinde değil, bakanlarında bile yetki ve inisiyatifin kırılması yoktur. Varmıydı? «Vazifesini başardı», «vazifesini başarmadı» Kriteri neydi ki... Kimse Demirelin zamanın başkanına «bevefendi şu barajın emir buyurduğunuz yerde yapılmaması gerekiyor», veya «bevefendi şu yabancı firmamızın fiyatları fahiş, böylece tedbirler alalım» dediğini duymuş mudur?... Duyan varsa sövlesin!.. Demirelin vazifesini o devirde iyi yapmasının tek kriteri, zamanın başbakanının emirlerini körü körüne yerine getirmesidir... Oyle değil mi? Vatandaş Demirel, öyle değil mi?

O devirde, en güçlüsün hafiften bir «hayır» ı, o güçlüsün kolundan tutulduğu gibi atılmasına sebep olurdu... Demirel yerinde bırakıldığına göre, yerinden Demirel'i ancak ihtilâl ayırdığına göre... Yasa be ihtilâl!..

Gene soruyorum: Yakın geleceğin başbakanı olup tepemize oturması için Demirel ne gibi bir imtihan vermiştir? Hangi krizi çözmüştür? Hangi mücadeleyi yapmıştır?... Bir insan için «şu işi vavap vavamaz» demek için, zecimisteki keraatına bakılır!.. Demirel'in böyle bir

Süleyman Demirel ve eşi

keratı yoktur. Başa geçmesi, millet için bir piyango bileti almak gibidir. Tutar, tutmaz!.. Bir piyango biletinin tutması kaçta kaç ihtimal dahilindedir?.. Ve Türkiye Cumhuriyeti kurulu (tabii büyük huzur içinde olarak...) en nazik devrelerini yaşamaktadır şu anda!..

Bu kere koalisyon adı verilen bir hastahaja yakalanmıştır.

İşsizlik, parti kavgaları, dostumuz Amerikan iç işlerimize bulunması, Rusyanın dostluğu kuvvetlendirme çabaları, kronik dış ticaret açığı, Ekonomikman geri kalmış bir memleketin bütün meseleleri izlemektedir.

Bu durumda, dostumuz Demirelin, bos bir piyango bileti olduğunu düşünün!.. Basarisızlığın halinde bunun cezasını... şu millet çekecektir gene dmi?... «Canım Demirel basarıya ulaşmazsa, o devriler yerine başka bir genel başkan seçilir... Yaşayalım bre ağalar!..»

Ağalar bre ağalar, memleketin artık böyle tecrübeler ve tecrübesizliklere tahammül gücü kaldı mı ki size? Bunca iyimserlik sizler gibi ağalara yarasır, ağalar bre ağalar!..

Cezasını millet çekecek amma, o güçlü nefesleriyle Demireli, tepelere övvenlerin hlebril çekimecek Onlara aksine, «tablatriyası nice ve nice çıkar sağlanacak «kendisi»nden»... Onun için tek dileğimiz şundan başka n'otabilir ki:

Hüebir sahada politik, idari, devlet, parti sahasında denenmemiş bu lider, insallah son derece «caplı» çıkar. Çıkar da ümit kaonı «sabah rüzgarıyla itelenmiş gibi kuvvadar hafif hafif... Ya çıkmazsa...»

DEMİREL VE BASIN:
Bir ofak olay... Gölbasi gazinosu... Star: Sevim Tuna... Peşpeş gel banah» sarkılar stralyor... Aaahhh!... Aaaahh!... Ah ya!..

Sevireler arasında, Süleyman Demirel hanımınla... Nive koskoca partinin lideri, oralara uzanır?... İnsanlar vahu etten kemikten de ondan»...

Çocukluğumuzdanberi bizleri böyle cevaplarla «tıkadılar»... Bir fotoğrafçı birden resim çekiyor. O şekilde ki Demirel çifti ve Sevim Tuna, aynı fotoğrafın üzerinde yer alıyorlar!..

Tam lokali terkedeceği sırada, Demirel filimleri istiyor... Oyle otoriterane istiyor ki, o otoriteye kimse dayanmıyor ve ıpsak filimleri getiriyorlar, liderin önünde kurban ediyorlar... Eh iş filimlerden başladı diye düşünüyör vatandaş... Lider ya düşünür ve şeref defterini de imzalanıyor yatmadığı için...

Anlatılan bu!.. İnansın!.. İnandığımız birşey, tarihin tekerlerinden ibaret olduğu... «Eskiden» de basına karşı antipati, zaman zaman poz yüz göz burun profili göstermeden trak diye foto muhabirlerinin resim çekmelerinden başlamıştı... Başlangıç noktaları bastılır, sonracığına işler çaprasıklaşıp.

Hikâyeye inanmıyorum yarı yarıya. Amma benim bildiğim bir hikâye var. Hikâye bile değil, bir var çatması! Amma nice mândar!..

Bir arkadaş Demirel'i tutmayan bir gazeteye girmişti. Gazete de Akşam...

«Yaaaa... o gazeteye keşke girmeseydin... sitemiyle karşılaşmıştı... Neden liderim?..»

Tevetöjullarının, Sarıgöllülerin nazariyatçılığıyla gelişen asırı saçılık biliyoruz ki basını hürriyetine turpanlar atacaktır. Tâ ki turpan güçlü dip kayalara rastlayıp dışteri sökülünceye kadar!.. Bu bugün hafif bir kaç çatmasından, bir resim yirtimadan başlıyor. Evvelce de başka türlü başlamıştır ki... «saygısız» basına karşı...

Sonram bu çatılma, bu kasılma bir derin antinativye çevrilmiştir, «alkışlanıvnan basına» karşı!.. Bu antinativ, «menene» kanunlarla kendini gösterecektir ve çeşitli bakımlarla...

Ahşgüz, bekliyoruz, biliyoruz, hazırız Demirel!..

Ve insallah aldanyoruz... O piyango bileti meselesinde al danmağı dilemiş gibi!..

Yabancı Petrol Şirketleriyle On Yıl

PETROL ŞİRKETLERİNİN SÖZDE UZMANLARI

Kâmuran ERDİNİ

Bu yazımızda, «Uzmanımız yok, petrol işini biz yürütemeyiz. Yabancı şirketlere muhtacız» görüşünü savunanlarla bir hasbihalde bulunacağız.

Yabancı şirket savunucularına sormak isteriz:

1954 yılından bu yana Türkiye'ye petrol mevzuunda çalışmak üzere uzman adı ile gelmiş, gümüş ve hâlen çalışmakta olan pasaportlulardan hemen hepsi evvelden çalışma müsaadesi aldıklarına göre, hangisi hangi branşta işinin mütehasşısıdır, hangi petrolün hangi kolunda uzman olmuştur, biyografileri nedir, tahsil ve tecrübeleri nedir, nerelerde ne ihtisası yapmışlardır? Bu pasaportlu uzman alayı içinde yüksek tahsil görmüş, petrol sahasında saçını ağartmış bir tek uzman gösterebilirler mi?

Bakın, size bir örnek verelim: Türkiye'de petrol kaynaklarının bulunduğu ilân tarihli 27 Mayıs 1960 tan sonradır. Bu tarihten bir kaç ay sonra memleketinde genel nüfus sayımı yapılmıştır. Millî petrol davamızı dejenere etmek çabasında olan yabancı petrol şirketleri sözcüleri ve profesörleri, lütfen MOBİL ve SHELL şirketlerinin petrol buldukları ilân olunan Bulğurdağ ve Kayaköy'de o tarihte yapılan nüfus sayımı cetvellerine bir göz atınlar, görecektirler ki; kuyu başında çalışan ve uzman geçinen bu pasaportluların topu ortaokuldan tasdiknamelidir, bunların vanlarında gece gündüz petrol arama faaliyetinde çalışan avhık Türk personelden ise en az okuması topoğraf veya harita subaylığından ayrılmıştır. Onun için biz yapamayız, biz beceremeyiz lâfı hoştur. Böyle konuşmak düpedüz başkaca maksatlara dayanmaktadır.

Arazide çalışan ve uzman geçinen yabancıları ilâveten biraz da bu şirketlerin İstanbul ve Ankara merkezlerinde yine uzman unvanı ile şube müdürlükleri yapan yabancılar dan bahsedelim.

Bunlar kimi 3 ay, kimi 3 sene, kimi de 10 sene için Türkiye'ye gelirler. Sözüm ona işinin mütehasşısıdır, ace mi nabantı, topal merkep misali Türkiye'de verli personele bildiklerini öğretecekler ve eleman yetiştireceklerdir. Bunun böyle olması gerekirken, bu adamlar, çoğu geçim şartları dolayısıyla yabancı şirketlerde vazife almış, yetişmiş, yüksek tahsil ve Avrupa, Amerika görmüş Türk personelden ders alır, herşeyi burada öğrenir ve sonra da Sudan'a, Kongo'ya ve Kenya'ya genel müdür olarak giderler.

Bunlara Türkiye'de çalışma müsaadesi vermeden evvel hudut kapısında ortaokul imtihanlarına soksak topu sinifta kalır, amma ellerinde pasaportları var, Newyork'tan, Londra'dan gelyorlar, o hâlde uzmandırlar.

Kimi baş mühendis unvanı ile gelir, tenek kalaylamasını bile bilmez.

Kimi işletme müdürü olarak gelir, petrol tanklarını oturtmayı bilmez.

Kimi muhasebe müdürü diye gelir, defterin hangi tarafı borç, hangi tarafı alacak gösterir onu bilmez.

Memleketinde bugün petrolün bütün branşlarında tam mânâsıyla yetişmiş, en aşağı iki yabancı dil konuşan yüzlerce Türk personel vardır. Kendileri ile 10 yılımız beraber geçti, her biri bir şubeyi, bir şirketi değil bir bakanlığı idare edecek kuvvet ve kudrete sahip kıymetli elemanlardır. Biz yapamayız, beceremeyiz diyenlerin bu personeli biraz olsun tanımaları ve bilmeleri ondan sonra konuşmaları gerektirir.

Şimdi sanyoruz, biz yapamayız diyenlerin ağızlık da olsa yüzleri kızarmıştır.

Bu arada ilgili bakanlıklara ufak bir iş düşmektedir: Çalışma müsaadesi verdiğiniz uzman adı ile gelen ve bir iş için 10 yıllık kazancını bir ayda kazanıp döviz olarak götürülen bu pasaportluların biyografilerine şöyle bir göz atınlar, bakabilmeyiz öğrenelim, bunlar ne menem şeymiş, neyin uzmanı olmuşlar?

olduğunu, Kongreden önce satılan Uyanış Dergisini gösterebileceğini söyledi. Ayrıca kongrede de komünizmi meth eder mahiyette sözler geçmişti. Bunu yabancı petrol şirketlerinin bol ilânları ile beslenen Durum Dergisi yazmıştı. Dergilerden birer tanesini mahkemeye verdi. Sanıkların ikametleri bulunduğu için de tahliyesini istedi.

4 saat 17 dakika süren duruşma başka güne tehir edildi. Görevli emniyet müdürünün ve memurlarının tanık olarak dinlenmesine, sanıkların parti kayıtlarının sorulmasına ve tahliye taleplerinin reddine karar verildi.

Mahkemede en dikkatli çeken olay, Cevdet Perin'in avukatlar içinde oturarak, hem avukatlarla, hem de sanıklarla sık sık konuşmasıydı. Olayın dikkatli çekmesi üzerine kimliği soruldu. «Ben Milletvekiliyim» dedi. Müdahil avukatların çıkmasını istemesi üzerine salonu terk etti.

Duruşma sonunda sanıklar çıkarken, kapı önünde toplanan 100 kadar insan sanıkları alkışladı ve «Yaşayın kahramanlar» diye bağırdı. Sıkı emniyet tedbirleri alındığı için bir hâdisce olmadı.

Amerika'da atom silâhları aleyhinde bir gösteri

Türkiye'de TİP'e yapılanlar Amerika'da da ilerici Partinin başına geldi

Albert Kahn

Amerika'da gazeteci Albert Kahn'ın «Büyük İhanet» adlı kitabından aldığımız aşağıdaki yazı, Roosevelt'in yakın arkadaşı Wallace'ın ilerici partisine, Hükümetten de destek gören faşist saldırıları anlatıyor:

Protestant dergisinin Aralık 1947 tarihli sayısında Abraham Pomerantz, «Ezeli hedef olan komünistlere karşı isterik bir kampanya açılmıştır» diye yazıyordu. «Daha yakından bakılınca, bu saldırıların, gerçekte, gelişmekte olan gerici ve savaş hareketine karşı her türlü direnmeyi bastırarak gagesini güttüğü kolayca görülebilir.»

Pomerantz daha ilerde şöyle yazıyordu: «Nazilerden devralınmış olan taktik şöyle idi:

Başın ve radyo hemen Kızıl Tehlikeye karşı asılmaz bir baraj kurar. Hiçbir belgeye dayanmayan gazete başlıkları, atom casuslarının, hükümete karşı kompolarından, casuslukta, vatana ihanetlerden ve bunun gibi bir takım kanlı suçlardan bahsediler.

Artık ikinci aşamaya hazırızdır: Hiçbir ayırım gözetilmeden her türlü muhalefet hareketine «kızıl» damgası vurulacaktır.»

1948 de hükümetin iç ve dış politikasına karşı en güçlü muhalefet, eski Başkan Yardımcısı Henry A. Wallace'ın yönettiği İlerici Parti'den (Parti Progressiste) geliyor du.

29 Ocak 1948 de, ilerici hareketin savaşımlarından biri olan eski Michigan valisi Elmer Benson'un gay retleriyle Wallace'ın Başkanlığa Seçim Millî Komitesi kurulmuştur. Komitenin öbür yöneticileri, güçlü bekeltraş Joe Davidson, tanınmış şarkıcı ve aktör Paul Robeson, «Yeni Yol» (New Deal) in en aktif taraftarı ve eski Porto - Rico valisi Rexford Guy Turwell idiler. Genel sekreter, Tarım Ford'un eski direktörü C. B. Baldwin'di.

Wallace'ın başkanlığa Seçim Millî Komitesi'nin 1948 Nisanında St. Kago'da toplanan ilk kuruluşunu açış konuşmasında eski valî Benson, «veni bir parti kurmanın kaçınılmaz hale geldiğini» sözlerini anlattı. Sözle devamla:

«Yarın değil öbür gün Franklin Delano Roosevelt öleceği için şüphesiz

yor. Bu kısıtıcı süre içinde memleketimiz derin ve endişe verici düşüklüğe uğradı.

Roosevelt'in Başkanlık ettiği on üç yıl süresince memleketimiz sağlam ve iyi bir yaşama düzenine doğru güvenli adımlarla yürüdü.

Benson, Roosevelt'in ölümünden sonra, Birleşik Amerika Hükümeti, «Roosevelt'in ekonomisini korulları diye adlandırılan çok güçlü ufak bir grupun etkisine düşüldü» diye ekliyordu. İki büyük partiyi yöneten bu grup, memleketimizi yeni bir savaşa kaptırma atmak bahasına da olsa, Dünya pazarlarının hakim olması ve emeller kontrol etmeyi tasarlıyor. «Komünizm karşı mücadeleye adanmış evril, yürüten bu kampanya, «Amerikan yurttaşlarının emeller ve sosyal haklarına karşı bir saldırı» ile ciele yürüyor.

Benson, «Bu hükümet, halkı temsil edemez diye gördü mü diye devam ediyor. Bizim ellerimizden geçen insanın birkaç imtiyazını, bir kısmını kendine aldı mı, hükümetin kendine tahsis ettiği, ticaretin tamamını gözetmek için, bu insanın emellerini arttı.»

«Savaşın başlamasından önce, on iki ay önce, Wallace'ın Başkanlığa Seçim Komitesi kurulmuş, on altı Kurul'da, bu kurulmak üzereydi. B. Sabana, Brox (New York'ta Amerikan İşçi Partisi adını Los Angeles Wallace'ın lis. senatör, Temsilciler Meclisi'ne emel bir çağrışta seçildi. İkibahar ve yaz süresince New - York'ta, Philadelphia'da, Detroit'te, Los Angeles ve diğer başka şehirlerde büyük mitingler yapıldı.

«4 ay önce gelen 3240 delegenin katıldığı İleri Parti kurucu kurul, tam 22 ile 25 Temmuz arasında Philadelphia'da toplandı. Henry Wallace, yeni partinin Başkan adaylığına, senatör Glen H. Taylor ise başkan yardımcılığı adaylığına seçildi.

Wallace hareketi, daha başlangıçtan itibaren en kalıncasına dayanarak, en öğrenen yalanlara dayanarak

mak zorunda kalmıştır. Ülkesinin radyosu ve basını İlerici Parti'ye, «Moskova'nın emrinde» bir grupun yönettiği bir «komünist örgüt» davranışı gösterdi. Wallace, «Stalin'in Amerika'daki silâhları» haline gelmiş «savaş bar havası» olarak tanımlandı. İlerici Parti'nin üyelerine ise, «Komünistlerin masala, ru», «Rus ajanları» ve «Amerikan Hükümetine ihanet edenler» gibi adlar verildi.

Kongre'de her iki Meclis'in üyeleri, İlerici Parti hakkında federal bir soruşturma açılmasını istedi. Illinois senatörü Scott W. Lucas, «Henry Wallace'a verilecek bir ne, Komünist'e verilmiş demektir» dedi.

Başkan Truman, Beyaz Ev'de bir basın konferansında şöyle soruyor du:

«Wallace için Rusya'ya dönmesini»

Wallace karşısındaki propaganda verilecekti, daha kısıtıcı ol, daha İlerici Parti'ye karşı da bası ile saldırı.

Giderek, İlerici Parti'nin halka açık salonlarda toplanması, sokak başlarında toplanmalar meydana getiren seçim propagandası ve yollarını dağıtması yasakları oldu. Konuşmacıların, grup başları, zımlı, sözcülerin ve hattâ adayların tutuklanması, bütün İlerici günlük olavlardan olma başlandı. Savış gazete, İlerici Parti'nin paralı propagandasını bastırma reddederken, Pittsburg, Birmingham, Danbury ve başka birçok şehrin basını, Wallace lehine dilekçelere imza atmış olan komünist adlarını yavınlıyordu. İlerici Parti'yi sadece desteklemiş olan bir çok emsal düzenli olarak tutuk edildi, birçok kadın ve erkek Wallace'ın seçim işareti taşıyan için işlerinden öldürüldü.

Bir çok profesör, Wallace lehine fikirleri ve faaliyetleri yitirilen görevlerinden alındı. İşte bunlardan bazıları:

Dr. Clarence R. Atherton: Pennsilvania Lycoming Kolejinde fizik ve sosyoloji profesörü. Kızıl listesi, İlerici Parti'nin Lycoming bakanlığından ayrılmaması tehdit kendisinden, sonra da kolejin tahliyesine son verildi.

Dr. George Parkers: Indiana, Evansville Kolejinde Fizik ve felsefe profesörü. Wallace için yapılan bir miting başkanlığı emelinden iki gün sonra görevinden alındı.

Prof. Luther C. Mac Nair: Vermont, Lydon Union Üniversite Koleji dekanı. Wallace'a desteklediği için verili beceride görevinden alındı. ya uğradıktan ve Burlington'da mesaisi olan «Mac Nair» gazetesi başlık bir yazıda, «Wallace

PETROLDEN ÖNCE EGİTİM MİLLİLEŞTİRİLMELİDİR

Fay Kirby Berkes

Türkiye petrollerini millileştiremiyorsa, bu Türkiye'nin maarifini millileştiremediğine ineri getirmektedir. İki arasındaki ilişkileri örneklerle göstermek mümkündür.

Petrol arama ve satma işlerinde birbiriyle şiddetli rekabet halinde olan Mobil, Shell, BP vesairi gibi şirketler Amerikada aralarında işbirliği yaparak petrolculuğunun birer çeşit mesleklerine karşı ilgi duyacak gençleri yetiştirmeğe çalışmaktadırlar. Bunlar, her seviyeye uygun ve petrol tarihi, petrol arama işleri, sondaj, rafineri çalışmaları petrol jeolojisi, petrol kimyası saraylı, petrolün ekonomideki rolü ile ilgili afişler, broşürler kitaplar, öğretmen rehberleri hazırlayıp parasız veya ucuz fiyatla okullara, şahıslara dağıtmaktadırlar. Amerikada ma-nalı idarelere bağlı maarifçiler bu teşebbüslere karşı ilgi gösterenler veya göstermesinler okul mensupları ne kadar geri kafalı olurlarsa okullar gene de vatan dışları istikballerini ilgilendiren bilgilerden kendilerini mahrum bırakmıyorlar. İşte, uygulanmış millî eğitim bu demektir.

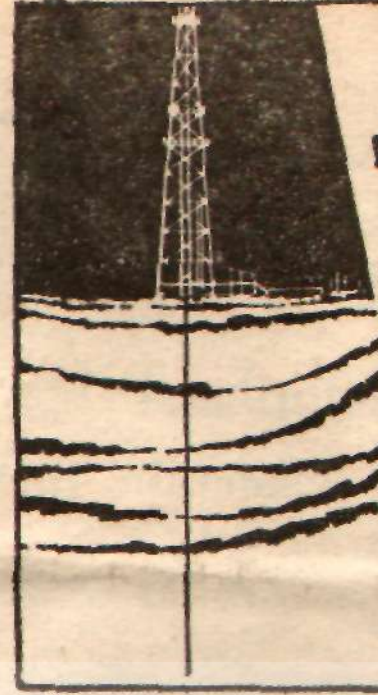
Türkiyede bu işlerin görülmesi veya yaptırılması, Cumhuriyetin ilânından ve hilâfetin kaldırılmasından sonra eski Maarif Nezaretinin yerine geçen Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Daha Kurtuluş Savaşı yıllarından başlayarak Atatürk eğitimcilerin ulusal devletin öncülleri olmaları gerektiğini tekrar tekrar ve ısrarla söylüyor-du.

Bugün Türkiye büyük bir petrol davası ve petrollerin millileştirilmesi meselesi ile karşı karşıyadır. Ama Atatürkün temellerini attığı millî eğitim politikası, bu millî davanın hizmetinde değildir. Millî Eğitim Bakanlığı genç kuşakları, öğretmenleri ve şimdiki öğrencileri eğitim yoluyla bu dâvaya hazırta-

yacak, bunun millî bir mesele olduğu bilinci ile onları yetiştirecek hiçbir şey yapmamıştır. Türkiye Petrolleri A.O. kütüphanesinde bile yabancı dil bilmiyen ve petrolcu olmayan «İstikbal», petrolün ne şekilde, nerede bulunduğu, nasıl çıkarıldığı, ne gibi münasiple görüldüğü, sonra jet akaryakıtı olduğunu anlatan tek kaynak yoktur. Millî Eğitim Bakanlığı, ister yabancı okullar, ister İngilizce öğretim yapan kolej veya liseler, ister üniversitelerin İngiliz dil ve edebiyatı bölümlerindeki bocalar ve öğrenciler vasıtasıyla ve onları teşvik ederek bu konular üzerinde tercüme olsun yaptırmamıştır. Halbuki, öte yanda, devlet parası ve öğrenci emeği bol bol anglo - saksoz edebiyatı öğretilmiş harcanıyor. Türkiye'ye hiç lüzumu olmayan ölçü ve sayıya İngilizce filoloğu, bir alay Shakespeare uzmanı yetiştiriliyor. Bahşın başından başlayan bu «sarı» hesapsızlık maarifin kayırmasına kadar gidiyor. Geçen yaz, üniversite görmüş veya tanınmış yazar olmuş köy enstitüsü eğitimcilerinden geçmiş, enstitü yüksek sınıf ekonomî bölümünde okunmuş olan öğretmenler arasında bile millî petrolün müşterisi olmak gibi en basit bir gerçeği göremiyen kişilere rastladım. Demek ki eğitim, üretim yerine tüketim arimetiği öğretilmekte başarı göstermektedir.

Bu sonucu vermekte mevcut müfredat programları ile Talim Terbiye tarafından kabul olunan kitapların rolü olduğu apaçık görülebilir.

Bunların hiç birinde, bugünkü yabancı şirketlerin avukatlarının asıladığı iddiaları yalanlayacak birşey yoktur. Milliyetçilik iddiasında bulunan hangi tarih kitabı Batum petrol sahalarını açanların Ruslar olmayıp, müslüman Türkler olduğunu göstermektedir? Han-

PETROL DÜNYAMIZ

Bir müddetten beri Türkiye de en çok görüşülüp tartışılan petrol mevzuunu daha iyi anlayabilmek için Shell tarafından 1963 de bastırılıp okullara dağıtılan (Petrol Dünyamız) adlı 40 sayfalık, renkli teknik eserin ücretsiz olarak size gönderilmesini istiyorsanız aşağıdaki adrese yazınız. Kitabınız en kısa zamanda adresinize postalanacaktır.

«Shell» Neşriyat Müdürlüğü
P. K. 542
Beyoğlu / İstanbul

Okullarda petrol davamızı Shell anlatıyor!

gi seviyedeki tarih kitabı, Birinci Dünya Savaşı, ya da Ulusal Kurtuluş Savaşı gibi büyük olaylarla, hattâ bugünkü Nuruçukla «Petrol Savaşı»nın ilgisini olduğunu göstermektedir? Müfredat programlarının neresinde, meselâ bir vatandaşın benzin ihtiyacını millî kurumdan satın alma bilincini yaratacak bir soru, bir konu, bir tartışma vardır? Petrolle ilgili ilk bilgileri ana okullarında, ilk orta, yüksek okullarda, hattâ Devlet Tiyatrosu veya Halk Eğitimi, de başlaması gerekir. Millî Eğitim Bakanlığının yetiştirdiği öğretmenler petrol konularında basit bilgilerle dahi yetiştirilmemekte-diler. Gerçek şudur ki petrol konusunda bugün Türkiye'de ne Türk Maarifi, ne de Türk Millî Eğitimi vardır. Ve bu millet bu gün büyük bir dâva ile, petrolü millileştirme dâvasıyla karşılaşmakta, bunu başaramamış olmanın yarın millî varlık için ne demek olduğunu bilincinden yoksun bırakılmaktadır! Ama Shell gibi yabancı şirketler, kendi görüşlerini yansıtan broşürler bastırıp Türk okullarında parasız dağıtabilmektedirler!

Petrol kanunu değiştirilir değil, firlimez, yabancı petrolcuların apaçık gösterdikleri gibi bir petrol seferberliği gerekecektir. Bu seferberliğin çok şümüllü olması zorunluluğu vardı. Çünkü, tecrübeli yabancı petrolcular, İran'da gösterdikleri gibi bir tuzla pes diyecek takımdan değillerdir. Şimdi görülmüyor ki bunların yapacağı baskılar, Millî Eğitim Bakanlığının petrol işlerinde cahil bıraktığı yetişkinler yani oy sahipleri vasıtasıyla olacaktır. Bunlar, Millî Eğitim Bakanlığının işsiz, hareketsiz ve bilgisiz olmadıklarından yapacakları propagandaları Türk eğitimini önleyemeyecek, yenemeyecektir. Bu propagandaların hedefi oy sahiplerine petrol dâvasında pişman olacaklarını aşlamaktır. Petrol Ofisinin «Millîet Yapar» başlıklı ilânı gibi bu seferberliğe bir başlangıç sayılabilecek bir teşebbüs Petrol Ofisten önce Millî Eğitim Bakanlığından gelmeliydi. Halbuki yetişkinlere ulaşacak hiç bir vasıta bu Bakanlığın ilgilendirmemektedir. Petrol kanunu maddelerini oy hakkı kullanan her vatandaş okuyamaz, büyük kentlerde olup bitenleri bilemez, radyo spikerlerinin lâflarını tercümanlız anlayamaz. Halkı da eğitmek ödevinde olan bir Bakanlık bu kadar hayati bir meselede halkı aydınlatmazsa, halkı eğittiğini iddia edebilir mi?

Petrol seferberliğini başka bir yanı da, Türk Petrollerine emek ve tecniyen sağlama işidir. İlk eğitimden itibaren hiç bir sınıf veya ders Türkiye'de petrol endüstrisinin geliştirilmesine ilgisiz kalamaz. Bir litre benzine sarfoltu-

nan paranın hesabından tutunuz da, memleket içinde veya dışında yapacağı seyahatin her seviyedeki matematik veya hayat bilgisi dersleri ile olan ilgilerini görmek, tayları tanımak, kroki yapmak, harita çizmek, hattâ millî tarih de, gerlendirmek gibi işlere kadar bir ços eğitim konuları petrolculuğun ilk öğrenimini teşkil eder. Birkaç memlekette Mobil gibi şirketlere bağlı olan petrol arayıcılarının sayısı, okul çocuklarıyla, ev hanımlarıyla, kır gezilerine giden ailelerle kabarmaktadır. İlk sondajların, hevesli amatörler seviyesindeki kimselerle yapılabileceğini bu memleketterdeki tecrübeler göstermektedir.

Petrol meselesi, Millî eğitimin temel dâvası olması gerekirken Bakanlık, İmam - Hatip Okulu mezunlarını il okullara öğretmen yapma kabalsındadır! Hükûmete yeni gelen ve belki de çok kalınyacak olan bakan Bilgehan hangi ilkelere dayanarak Atatürkün daha Kurtuluş Savaşı yıllarında yönünü belirlediği millî laik eğitimi Diyanet İşleri Başkanlığının eline teslim etmeğe kalkışabilir. Eski müstesarı da istifasında belirttiği gibi Atatürkçülükle bağdaşması mümkün olmayan böyle bir teşebbüsün Arayasa Mahkemesi ile ilgili yanlarını bir yana bırakalım; İmam Hatip mezunları bugünden başlaması gereken petrol seferberliğine acaba nasıl yardımcı olabileceklerdir?

Orta Anadolu'nun bir yayla köyünde halkın bu soru karşısında ne düşündüğünü gösteren sözlerini nakletmek isterim. Bilgehan'ın isteginden habersiz olan köylüler şunları söylüyorlardı: «İstikbalimiz köyümüzün arkasındaki maddenlerin işletilmesine bağlı. Gelen giden ve yalnız kolay kazanç, bu düşünün mühendisler bu düşüncelerimizi kuvvetlendiriyor. Biz bu madenleri kendi kolumuzla çıkarmaya hazırız. Fakat örneklerini çıkardığımız madenler nedir, ne ise yarar, nasıl işletilecek bilmiyoruz. Bunları bilen rehberler isteriz. İmam - Hatip okulumun elbette böyle bir işle ilgisi olamaz. Bu okullar iş adamları değil, din adamı yetiştiriyor.»

Bir dağ kövü olan Karacaören köyünde misafir odasında toplanan köylüler şöyle dediler: «Biz bu köye Nuru sokmayız. İmam - Hatip okullarından çıkan vâzileri de istemeyiz. Bunlar dünyadan, ihtiyacından habersiz kişilerdir. Biz kendi kendini yetiştirmiş hocamızdan memnunuz. Bize her yeniliği kitabımızda bulunduğunu değil, bildiklerini, öğrendiklerini söylemeğe çalışsın.»

Köylülerden işittiğim bu sözler bana İ. Hakkı Tuncu'nun bazı satırlarını hatırlattı. Bir yerde şöyle diyordu: «İki yüzyıldan beri

biz münavverler ne devletin ne de kendimizin mesleklerini nasilemedik iş gücümüz katmadığı gibi halka hiç bir şey öğretmiyoruz. Yapabileceğimizi sadece sağduyularını kaybetmemiş halkın bilgilerini değerlendirecek işlerin teskilâtlandırılmasında yardımcı olmak. Memleketin hiç işlenmemiş mücevherleri vardır. Bunları bulmak ve takibetmek bize kalan iştir.»

Gene tekrar edelim Türkiye'de eğitimin millileştirilmesi ödevi, rejimin temelleri gereği olarak Millî Eğitim Bakanlığının gerçekleştirmeye zorunluluğunda olduğu bir iştir. Millî Eğitimin politika elinde oyuncak hale getirilmesi her dâve olduğu gibi petrol dâvasında da Millî Eğitim teskilâtını etkisiz, hattâ zararlı ve bozucu bir duruma sokmaktadır. Petrol vesairi tabiat kaynaklarının millileştirilmesi gibi bir dâva ile karşılaşıldığı bir devirde, Bakanlık eski maarif zihniyetinin içine gömülmüş bu, lunnaktadır. Köy Enstitülerinin kuruluşu zamandan beri bu zihniyet tarife karışmış bulunuyordu. Türkiye'de sanki böyle büyük bir devrim yapılmamış gibi öğretmen dâvası en doğru ve verimli şekilde çözümlenmemiş gibi kaç yıldır kâh ortaokul mezunları kâh yedek subaylar, kâh vekil öğretmenler, kâh bîhâlâ öğretmenleri ile bu işi çözümlenme gibi bir alay birbirini tutmaz verimsiz tedbirlerle bir öğretmen maarifciyi yoluna girilmiştir. Bu kör döğüşünün bu prensipsizliğin son kertesi şimdiki eski maarif nezareti, rini bile geride bırakan bir zihniyet le özel okul ve İmam - Hatip okulları vollar ile ilk öğretim dâvasını çözümlenme iddiasında Cumhuriyet rejiminin millî eğitimin gelişmesi, nereye gittiğini bilmeyen bakanların elinde Osmanlı maarif nezaretinin kuruluşundan önceki saf hava kadar gerilemiştir. Bu cesit yıllarla okutma, öğretme çabaları, rının ne faydası, ne lüzumu olmadıkça kaç yıllık denemelerle görülmüştür. Bugün dünyanın muazzam teknik ve endüstri uygarlığı, ne ayak uydurma zorunluğu ile her zamankinden daha şiddetle karşılaşılan Türk toplumunun işsiz ve bilgisiz din adamları elivle eğitimi başarabileceğini düşünmek bir hayaldir.

Fakat kendi başına bırakılan halk kendi sağduyusu ile kendi kendine öğrenim dediğimiz usuller kendiliğinden bulmuştur. Petrol bölgelerinde çalışan ve ondan önce çobanlık yapan bir köylünün petrol teknolojisi, sanki petrol dâvasını birçok senin ve politikacıdan çok daha sağlam ve aydın olarak karıştırdığı ve öğrendiğini gördüm. Türkiye'deki sayısız kara çobanları kendi kendilerini nasıl eğitmişler inceleyecek, bu memlekette ne kadar çok sayıda ulusal edamı olduğunu göreceğiz.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİNİ

**BASIN
İLAN KURUMU**
YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın: 10788)

Nâzım Hikmet Üzerine Notlar

Arkadaşımız Selâhattin Hilâv'ın «Nâzım Hikmet Üzerine Notlar»ı bu sayımızda sona eriyor. 115. sayımızda başlayan bu Notlar'da, Nâzım Hikmet'in şiirinin kaynakları; yararlandığı akımlardan doğmakta ve gelişmekte olan yeni gerçekliğe ve insana varışı; temiz Türkçe dememesi ve dilin kullanılışı; imaj ve «tab-ı şairane» nin eleştirilmesi ince lenmiştir. Selâhattin Hilâv'ın yayımladığımız Notlar'ı, ileride Nâzım Hikmet üzerine yayımlanacak kitapla ilgili çalışmaların bazı parçalarını teşkil etmektedir.

«Tab'ı Şairane» nin Eleştirilmesi

Selâhattin Hilâv

1

Nâzım imaj yapmak için imaj yapmaz. Sembolistlerde, Dadacılar, Gerçeküstücülerde, İmagist'lerde ve Fütürist'lerde çoğunlukla rastlanılan bu tutum Nâzım'ın şiirine yabancıdır. Bu onu sözü geçen akımlardan, bu bakımdan ayrılarak, imajdan sonuna kadar yararlanan ama onu bir araç olarak kullanmaktan şaşmayan belli bir takım çağdaş şairlere yaklaşıttır. (Mayakovsky, Araşon, Eluard, Lorca, Neruda, Rafael Alberti, Nezval, Atilla Jozef, Ritsos v.b.) Çünkü, Nâzım ne Gerçeküstücüler gibi edebiyattan kaçıp biçim dışının bosaltınasıyla insanın bütünsel (eksiksiz) varlığını yeniden ortaya konulmasına ve böylece dünyanın değişikliğe (bişey açısından değişikliğe) uğratarak genel bir devrimin gerçekleştirilmesine inanır, ne de şiirin dünyadan bütün bağımsız ve kendi kendine yeten bir imaj-kuruluşu (yüzünü yapısı) olduğunu düşünür. Nâzım'da imaj, dünyanın açığa vurulması ve böylece insanileştirilerek değiştirilmesi imkânının hazırlanmasını sağlayan bir şiir aracıdır. Bundan ötürü, Nâzım'da imaj, bütüne (öze anlatılana, şiirsel varlık hâline getirilmeye istenene) bağlıdır bir amaç değil bir araçtır. Yine bundan ötürü Nâzım'da imaj kendini «sımsızlık», «verimlilik» ve «zorunluluk» niteliklerini taşır. Bu bakımdan, onun, Acmeist'lerin ileri sürdükleri hâlde çoğu kere uygulayamadıkları görüşe daha yakın olduğu ve Sembolizm'in soyut ve keşfi imajlarına karşı gösterdikleri teklifi paylaştığı söylenebilir.

2

Soyut ve yersiz imajlara karşı çıkış Nâzım'da «tab-ı şairane»nin (şairane varadılış, mizac) eleştirilmesi biçiminde ortaya çıkar. Divân edebiyatında rastladığımız mazmunlar, canlıklarını, somutluklarını, duyulabilir (sensiblen) yanlarını kaybetmiş, zamanla kavranılamaz imajlardır. (Gül, bülbül, şarap, pervane, v.b.) Şairin işi kendi hava gücünün ve sezgisinin gerçek dünyadaki varlıklar arasında yakaladığı (ve böylece gerçeğin açığa vurulmasını sağlayan) benzerlikler ve illüzyon kurmak (benzetme, istiare, tasvir yoluyla) değil hazır verilmiş mazmunlar arasında «güzel» düzenler yaratmaktır. Baska bir deyişle, Divân şairi dünya ile insanın illüzyonunu vasıtacak bir yaratış ortaya koymaktan çok, edebiyatın ürünü olan verilmiş ve soyut dünyanın içinde bu dünyanın unsurlarını «güzel» göz önünde tutarak düzenlemektir. Böyle bir edebiyatın, ekonomik kökü üretimin çok talana davanan, üretmekten çok verilmiş olanı tüketen ve ancak tüketimi sürdürebilmek için düzen kuran bir toplumun sonucu olabileceğini bir varsayım (faraziye) olarak ileri sürmüştük. (Bakınız: Blaise Cendrars'ın Seçme Şiirleri'ne Önsöz, De Yayımları.) Bu gelenek, Tanzimat çağıyla birlikte Batı Edebiyatıyla karşılaştıkça zorunda kalmış olan yazı hayatımızda «imağın» kullanımında görülen acemiliği açıklayabilir. İmağın önemli ilk olarak Edebiyatı Cedide ve Fecriâtı tarafından anlaşılmış ama çeşitli nedenlerden ötürü bu akımlar içinde de «imağ» baska bir yönden yine soyutluğa ve keyfiliğe düşmüştür. Bir yandan bu akımların içinde sınırlanmadığı yanlış dil tutumu öte yandan, yere basmayan köksüz bir edebiyata yönelmiş olması; ayrıca çöküntü hâlindeki İmoaratorluğun yerine ivice oturmamış sınıf ve zümrelerden gelen ama bilinçle belli bir sanıya ve dünya görüşüne bağlanamamış yazar ve şairlerin kararsızlığı ve kaçış isteği, özellikle şiirde, yazınamamak kavranmış bir sembolizm eğilimiyle de birleşerek Edebiyatı Cedide ve Fecriâtı şiirinin o kısa ömürlü etkisiz ve şiirsel birliğe hemen hemen hiç vararı dokunmamış imajlarını doğurmuştur. (Ezharî fersude - eskiniz çiçekler, Ye'si bünyet - Soğukun yası, Sukûtu nâlan - İnceleyen düşüş, v.b.)

3

Nâzım «tab'ı şairane» derken bir yandan Divân edebiyatının süslü püslü soyut ve kılışmış imajlarını ve şiirleri beğenenleri bir yandan da Tanzimat, Edebiyatı Cedide ve Fecriâtı edebiyatlarını Batı taklidi köksüz ve özenti imajlarına, tasvirlerine çağrışımına bayranlık

duyanları göz önünde tutuyor ve eleştiriyordu. Yani Nâzım'ın eleştirdiği «şairane» belli bir şiir zevkini dile getiren teşbihler, istiareler, tasvirler ve çağrışımlardır. Nâzım'ın şiir anlayışı (Bakınız: Yön sayı 116) bunlara karşı çıkıyordu ama şiirin vazgeçilmez unsuru olan imajı (benzetme, istiare, uzak gerçeklerin yan yana konması) bir yana atmaya yönelmiyordu. Getirdiği yeni öz onun hem şiirin konularını ve sözlüğünü genişletmesini, hem de imgenin yeni ve daha geniş bir biçimde kullanılmasını gerektirmişti. Nâzım'ın burada da kendinden öncesine karşı takındığı tavrın bir «asma» olduğu görülmüyor. Gerçi «Benercî Kendini Niçin Öldürdü?»de şairin şöyle dediğini biliyoruz :

«Kalkuta şehrinin ofkunda güneş yükselirdi.

Atları ısıktan, mişferleri ateş bir ordu bozgun karanlık katmış önüne gelirdi.

Güneş yükselirdi...

Kalkuta .....»
Bunu beceremedik romantik kaçtı pek.

Sövie diyelim
«Bavgin kokulu

koskocaman masmavi bir çiçek şeklinde sema düştü fecrin altın kollarına..»
Bu da olmadı

olacağı yok.
Benden evvel gelenlerin hensi, almışlar birer birer, tuttu şemsin, gurubu şemsin

tuluu şemsin, gurubu şemsin tasvir patentasını, Tuluu şemsin, gurubu şemsin okumuşlar canına...

Bu hususta yapılacak iş sövünecek söz kalmamış bana.

Buna rağmen tekrarı ederim ki ben :
Kalkutanın damları üstünde güneş günes eşi yükselirdi.

Ne var ki bu, Nâzım'ın bütün eseri göz önünde tutulunca teşbih ve istiareye topyekün sırt çevirilişinin belgesi olarak görülemez. Daha çok, «Tuluu şemsin, gurubu şemsin / okumuşlar canına»dan da belli olduğu gibi gerçeklerin belli imajlar içinde dondurulmasına ve sınırlandırılmasına karşı takındığı tavrın mübalâğah (Nâzım mübalâğaya sık sık baş vurur) bir biçimde açıklanması olarak görülmelidir. Bu eserde, gecici olarak, Nâzım'ın böyle bir tutumu benimsediğini de söyleyemeyiz. Çünkü «Benercî Kendini Niçin Öldürdü?» imajı (benzetme, istiare) bakımından Nâzım'ın en yüksek eserlerinden biridir.

4

Şiirde, geleneğin getirdiği ya da bu sanatın temeli olarak kabul edilmiş bazı unsurların atılması eğilimi yüzyılımızın öncü akımlarında, bilicli ve keskin olarak dile gelmiştir. Ne var ki şiire ve romana karşı kısacası edebiyata karşı olduklarını ileri sürenler, sonunda sanat eseri vermekten, şiir ve roman yazmaktan durumuna düşmekte kurtulamamışlardır. Edebiyat, kendi kendini ortadan kaldırarak değil, yasıyan her şey gibi kendini yenileştirerek, aşarak, değişimlere uğratarak süzgeçler. «Edebiyat, edebiyatla yapılır, edebiyatın kendine özgü araçları kullanılarak yapılır» ancak. (Fethi Nacl, İnsan Tükenmez, Sayfa: 51) Nâzım, «vezni, kafiyeyi, ahengi, resmî (tasvir ve imaj, S. H) hattâ mânayı atmak suretiyle de şiir yazılabileceğini, daha ileri gidip, yazıyı da atıp, sadece şiir düşünülebilceğini kabul ederdi: 'fakat' derdi, 'ne lüzum var bu kadar tasfiye? Asırlardanberi gelise gelise bugüne varan şiirin kazandığı imkânlardan niçin faydalanmamalı? Bu sadece, şekli zorlamakla veni seveler yapılabileceğini zannettimdir. Mesele şekilden çok muhtevada, muhtevanın yeniliğindedir.» (Orhan Kemal, Nâzım Hikmetle Üç Buçuk Yıl, Sosyal Yayınlar).

S O N

NAZIM HİKMET'TEN BEŞ YENİ ŞİİR

YÖN, memleketimiz bakımından utanç verici bir kültür yobazlığına son vermek için Nâzım Hikmet'in şiirlerini yayınladı. Bugün artık Nâzım'ın şiir kitapları basılmakta, çeşitli dergilerde şiirleri yer almaktadır. Demagoji yıkılmıştır. Bu sebeple, Nazım'ın hiç bir yerde yayımlanmamış en yeni beş şiirini okuyucularımıza sunarak, Nazım kampanyasına son veriyoruz.

...

Yaşım almış
on dokuzumdan beri bir düş görürüm
yağmur çamur yaz kış
uykuda uyanık
takılmış düşümün peşine yürürüm.
Neleri alıp götürmedi benden ayrılık;
kilometrelerle umut, tonlarla keder,
taradığım saçlar, sıkışım eller
bir düşümle ayırmadık.
Avrupayı, Asyayı, Afrikayı düşümle doluştım
bir Amerikanlar vize vermediler
denizlerden dağlardan çöllerden çok adamları sevdim adamlara aşım.

Mapusanelerde ışığıydı hürriyetimin
ekmeğimin katığıydı sürgünde
her bifen akşamdaydı, her başlayan günde;
ulu kurtuluş düşü memleketimin.

...

Kocalığa alışıyorum dünyanın en zor sanata,
kapıları çalmağa son kere,
durup durmadan ayrılığa.
Saatler, akarsınız, akarsınız, akarsınız...
Anlamaya çalışıyorum inanmayı yitirmenin pahasına.
Bir söz söyleyecektim sana söyleyemedim.
Dünyamda sabahleyin aç karnına içilen cigaramın tadı,
ötüm kendinden önce bana yalnızlığını yolladı.
Kıskanıyorum öylelerini kocalıklarının farkında bile değiller,
öylesine başlarından aşkın işleri.

VERA'YA

Gelsene dedi bana
Kalsana dedi bana
Gülsene dedi bana
Ölsene dedi bana

Geldim
Kaldım
Güldüm
Öldüm

...

Yorulduğun ağırlığı taşıdıktan
ellerimden yorulduğun
gözlerimden gölgemden
sözlerim yangınları
kuyulardı sözlerim
bir gün gelecek ansızın gelecek bir gün
ayak izlerimin ağırlığını duyacaksın içinde
uzaklaşan ayak izlerimin
ve hepsinden dayanılmaz bu ağırlık olacak.

...

Batıya götürmeyin beni
Ölmek istemiyorum.
Ölmek istemiyorum
Doğuya götürmeyin beni,
Kuzeye götürmeyin beni
Ölmek istemiyorum,
Ölmek istemiyorum
güneye götürmeyin beni,
Bırakmayın beni burada
bir yerlere götürün
Ölmek istemiyorum
Ölmek istemiyorum.

az gelişmiş Ülkeler ve sosyalizm

fethi naci

Ödemeli İsteme adresi:
GERÇEK YAYINEVİ
P.K. 655 - İstanbul

İstanbul Dağıtım
UĞRAK KİTABEVİ
Beyazsaray - Beyazıt

(Fiyatı 7,5 Lira)

Leblebici Horhor ve hortlayan bir zihniyet

Hayati Asilyazıcı

Özel tiyatrolar çoğalmadan önce Darülbeyaz (Şehir Tiyatrosu) sanatçıları bir araya gelip yaz aylarında yurt içi gezilerine çıkarlardı. Devlet Tiyatrosunun da, Tatbikat Sahnesi'nden tam kuruluşu, ödenekleri Devlet Tiyatrosu durumuna geçtikten sonra, buna benzer geziler yaptığı hatırlar dadır.

1964-65 tiyatro dönemi sona ermeden önce, Dördüncü Koalisyonla birlikte Eğitim Bakanlığı'na eski Milliyetçiler Derneği üyelerinden Cihat Bilgehan getirilmiştir. Particiliğin dal budak saldığı Devlet Tiyatrosunda Muhsin Ertuğrul'un ayrılmasından sonra kaynaşmalar artmış ve büyük huzursuzluk ortaya çıkmıştır. Nitekim bu dönem Devlet Tiyatrosu da sahneye konan Recep Bilginer'in İsyancılar oyunu, program gerektince yaz aylarında yurt içi gezilerinde oynanacaktı. Fakat oyuncularla, geziye katılacak işçiler arasında bir anlaşmazlık çıktı. İşçiler gene eskisi gibi «altı» sanatçılara ise «yetmiş beş» lira alacaklardır. Bakan, her biçimde sanatçılara şirin görünmeyi arzu ediyor; Rejissör Ziya Demirel'in aracılığıyla gezi için direnme başladılar. Ne var ki teknik işçiler altı liralık gündüzlük az bulup takli olarak gitmek için diren diklerinden Genel Müdürlük geziyi durdurmaya karar verdi. Ortada büyük bir haksızlık vardı. Sonunda işçilerin isteklerine karşı bir çözüm yolu bulunmadan daha kısa sürecek bir gezi düzenlendi.

Devlet Tiyatrosu İstanbul gezisine hazırlanırken, Ankara'da,

çoğunluğu Devlet Opera ve Bale bölümlerinden kurulu bir topluluk «Başkent Tiyatrosu» adı altında çalışmalarına başladı. Ayhan Aydan, Ahmet Evintan, Fethi Kopuz, Nihat Akçan, Nevzat Ozkan Ferdi Taluy, Betül Çakmakçı, Mu zaffer Gürgüneş'li bir topluluk; Dikran Çuhacıyan'ın «Leblebici Horhor» adlı eski operetini sahneye koydular. Başkent Tiyatrosunun oynadığı Leblebici Horhor'un başarısız olmasının bir kaç nedeni vardır. Birincisi, eserin partiyonu küçüktür; Çuhacıyan'ın orijinal partiyonu değildir. İkincisi, oyunun daha doğrusu operetin niteliğini açıklavacak bir rejisörün yokluğu. Üçüncüsü, bölümlerin (muvmanlar) avni olmaması. Dördüncüsü de oyuncuları çoğunluğunun vetersiz oluşlarıdır. Devlet Operası'nın korocularının oynadığı operet için tiyatro gücü ovunculuğu da gerektirmektedir. İyi bir yorumla oyunun yok luğundan ötürü Leblebici Horhor opereti, bütün esorlerini yitirmiş oldu. Muammer Karaca'nın önerisiyle yöneticiler bazı nükteler kullandılar ve ondan sonra hal ki iyisi daha bir artıyor. Mesela «Sana koca öküz çarptın» sözcükleri yerine «Sana Morrison traktörü çarptın»; Leblebici Horhor Ağa'nın korkunç hocaya gitmesi gerektiğinde «Gidiş kendimi asırı saçtı hocaya oktavım»; korkudan kaçsan leblebicilere Horhor Ağa bağırsı: «Koalisyon g'bi neden dağıldınız. Ne var ki böyle» nükteleri Bakan yasaklar, kullandırtmaz.

Leblebici Horhor operetinin başarısızlık nedenlerini sayarken

«Leblebici Horhor» operetinden bir sahne.

iki ayrı partiyonu bulunduğunu söylemek istemiştik. Dikran Çuhacıyan, babası tarafından müzik öğrenimine İtalyaya gönderilmiş, Milano'da müzik bilgisini geliştirmiş, özellikle İtalyan operalarının etkisinde kalmıştır. Yurda dönünce yazmış olduğu operetler, der ikisi, «Arif'in Hilesi» ve «Köse Kâhya», Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynanmıştır.

Fakat besteci Dikran Çuhacıyan asıl ünü metnini Takfur Nalyan'ın yazdığı Leblebici Horhor operetiyle yapıyor. Kısa sürede ez-

giler halka mal oluyor. Leblebici Horhor, ilk kez 17 Kasım 1975 de Beyoğlunda Fransız Tiyatrosu'nda Osmanlı Operası Kumpanyası tarafından oynanıyor. Bu konuda bakınız: Tanzimat Tiyatrosu — R.A. Sevilgil, M. E. Bakanlık Yayınları 961) Leblebici Horhor'un partiyonu büyük orkestralar içindi, fakat maddi imkânsızlık yüzünden operet küçük bir orkestraya uygulanıyor. Leblebici Horhor'un partiyonu bugüne kadar iki biçimde saklanmış. Bır. Çuhacıyan'ın orijinal ilk el yazması, diğeri de Carlo Capocelli'nin babası tarafından küçük orkestra için düzenlediği partiyon. Başkent Tiyatrosunun oynamış olduğu Leblebici Horhor operetinin partiyonu Carlo Capocelli'den alınan partiyondur.

Dikran Çuhacıyan'ın asıl el yazması partiyonu, önce Lübnana oradan da Ermenistana gitmiş. Bu gün Ermenistanda bu operet başka bir adla sık sık oynanmaktadır. 1947 de dek çeşitli dönemler de oynanan Leblebici Horhor, hiç Ermenice temsil edilmiyor. 1947 de Behzat, Hazım, Arşam ve Muammer Karaca tarafından da oynandı. 1924 de Türkçe—Ermenice olarak operetin ilk basımı yapıyor. Bugün Ermenistan'da bulunan Leblebici Horhor operetinin

orijinal partiyonu Jorj Ugnad'ındaki bir Ermeni müzikaşını eline geçiyor. Bu partiyon bugün Jirayir Arslan'da bulunuyor. 1947 de Ermenice sözlü ilk oynanışı, Arşam'ın sahneye koyduğu, Jirayir Arslan'ın yönetimindeki orkestra, Vega adıyla Ses Tiyatrosu'nda oynuyor. Koro iyi, orkestra kötü, bale yok. Fakat eser çok ilgi görüyor. 1950 de gene Ses Tiyatrosunda Münir Hayri Egeli'nin kurduğu operette oynanıyor. 1962 yılına dek hiç oynanmadı Leblebici Horhor. O yıl San sinemasında yüz kırk kişilik bir toplulukla ve büyük bir başarıyla oynandı. Refi. Aşot Madat'ın öğrencilerinden Kevor Kavaracıyan tarafından yapıldı. Orkestrayı Jira yir Arslan yönetti ve orijinal partiyonla oynandı. Avni topluluk 29 Mayıs 1964 de San sinemasında Kıbrıs yarımına Leblebici Horhor'u tekrarladı.

«Başkent Tiyatrosu» bir ay kadar Ankara'da açık havada oynadıktan sonra İstanbul'a geldi. Küçük Çiftlik bahcesinde oynanan Leblebici Horhor'un balesi Fatma rolündeki Keriman Davran küçük olmasına rağmen orkestra ve korusu belli bir düzeyin altına düşmedi denebilir. Ama so locu sanatçıların yetersizliği, yanlış rejil, dekor ve kostümlerle operet ilgi görmedi.

Kitapların getirdiği:

HİROŞİMA ÖZGÜRLERİ

Ayperı Akalan

«de yayınevi», John Hersey'in ünü Hiroşima'sını yayınladı. Hersey' Albe. for Adono (Kuruluş Çar. Değan Kardeş Yayınları, 1954) isimli özenti, yapıya, sıradan kitabı ile bilen Türk okurları bu kez Hiroşima'da röportajcılığı gerçek yazarlığa vardırıan bir kalem tanımış olacaktıdır.

6 Ağustos 1945 günü Amerika Atom bombası ile Hiroşima'da 60.000 kişi öldü, 100.000 kişi yaralandı. Yok oldu. Yandı kül oldu bir koca şehir. Kitapta anlatılanlar, belgeler ölenlerin şahsi oldukları kanısını veriyor. Çünkü, Hiroşima yaralıları insanlık ve habib tarihini görmediği türden. Cebennem yanıkları.

Korkunç acılar içerisinde, başlarına neyin geldiğini bile anıyamayan yığın varalılar sürüsünün içinde olanlardan biri Bay Tanımato kitabın 6 gerçek kişisinden biri. Benim aklım Bay Tanımato'ya takıldı. Atom bombası «Hiroşima göklerinde caktığı zaman» ko, pen kıyamette Bay Tanımato nasılsa sağ kalıyor. Hem de yarasız, beresiz... İlk şaşkınlığı geçer geçmez elinden geldiği kadar insan kardeşlerinin yardımına koşuyor. Cihlakların, infiltilleri, vardım dileven yalvarışların selinde kendi yolunu açmaya savaşıyor. Bunca acı çekenlerden, bunca korkunç ölümlerden dehşete uğruyor Bay Tanımato... Ve ansızdan kendi sağlığından, yaralanmamışlığından utanç duymaya başlıyor. Yanmış

üzlerin, paralanmış kol ve bacaklarını sürükleyenlerin arasından geçerken özür diliyor durmamağasına. (...Kosarken sağa sola dönererek «özür dilerim» diyordu onlara. «Bağışlayın sizinki gibi bir yüküm yok...» S. 45, sa. 8). Uzun uzun özür diliyor rastladığı bahtsızlarda. Giderek Bay Tanımato ölümlerden bile özür diler oluyor. (...Ölümleri taşıyan onları tedirgin etmenin korkusuna kapıldı... «Özür dilerim» dedi yüksek sesle... S. 53, Sa. 1).

Bay Tanımato acı çekenlere eskinki gibi bir yüküm yok» demisi ya, oyna anlatılıyor ki bir yüküm var Bay Tanımato'nun. Bunca acı çekenin, can alıp vererin içinde onlarla avni kaderi paylaşamama, ş. sağlığı, yarasz beresizliği, özgürlüğü bir utanç yükü oluyor Bay Tanımato'ya. Bu insanlık, saygıdeğer utanç ağırlığı altında daha da ufalmış Bay Tanımato'yu görür gibi oldum: Yangınlar, ölümler ortasında bir ufak adam esenliğini, mutsuz mutluluğuna bir yük gibi taşıyarak ezik alabilmişine utanç içinde sağa sola eğilip özürler dileverek koşuyor... Sonra birden sonsuz ve hahk savdıkları özgürlüklerin savunucusu avdınlarınıza, vazarlarımızı anadım.

Özürdür avdın beverimiz. Bunalarlar hem de... Halkımızın çoğunluğu insanca yaşamak özürler günden vaksunken, onlar, düşüme ve yutturma özgürlüklerini sağduyu ile alay etme kertesine

vardırılar. Bunalım nedenlerini açıklamak için bin bulanık dereden su getirirler. (İnsan bedeninin evrimi çoktan farkedilmeyecek kadar azaldı. Ama araçları korkunç bir hızla gelişiyor. Bu araçlara uygun bir süre herüz en uygun ükelerde bile yürürlükte değil. Türetür makineler kadar hızla gelişiyor da ondan... Otamasyon... — Yeni Dergi, Sayı 10. Onat Kutlar: Karmaşıklığın Kavranmasına doğru. S. 57, sa. 11—).

Korkunç bir hızla gelişen araçlar ha... Doğru. — Kağıt süren vatandaş, senden özür dilerim. Karasapanla boğuşarı gün görmemiş vatandaş, senden özür dilerim. Uzun toprak vollarıdaki vahim vakavalar, ağır aksak öküzler sizlerden özür dilerim. Kuvtu kövlerde ilâsız ölen bebekler, sizlerden de özür dilerim —. Kisinin kendi sağlıksız, hasta, haksız özgürlüğünün utançını duymas için ille de Hiroşima cehenneminde olması gerekmez. Türkiye'mizde, kısıklı bunahısa «Mutlaka bu beşeriyetini anlatmış sanatçı. Dezil elbette. Hattâ anlatmak gerekli mi bunları. Ne Bilevım Ben.» (Yeni Dergi) avni savı. Onat Kutlar. S. 57, sa. 25) dıvebildiğinden bunalmalı. Türkiye'mizde bunalmı h sanatçı bunca sefaletin, burca yokoğu yokluğun, yaşamışın çık, müşben, bunca yaşamışın ortasında olma olsa Bay Tanımato benek sağlıksız sağlıksızdan, avni kaderi paylaşamamasından, yara bere imamsızlığında, avkırı bir özgürlüğü utançından bunalmalı. Bana kabısa Türkiye'mizin her gün, her bucahında vasağı olaylarla anacak gününde olan geril kalmışın, curesizliğin ve acılarının ortasında taşma su ile deşirmen öldürmeve çabalayan bunalmış sanatçılar Hiroşima özürler dilerler. Sağa sola koşuyorlar Saksırı. Bay Tanımato'dan tek farkları «baştan aşılı varalı» çoğubaktın özür dilevecek savtı ve sevgiyi bile gereksinmiyorlar.

Bilgi Yayınevi'nin İlk Dört Kitabı

İngmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ

1958 yılı Cannes Film Festivalinde birincilik alan filmün senaryosu 4 lira

Jean Tardieu SEKİZ OYUN

Uyumsuz tiyatro öneşinin tek perdelik sekiz oyunu 4 lira

Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ

Tiyatroyu köye kadar yayan ve sevdiiren oyunun ikinci basımı 4 lira

Cahit Atay SULTAN GELİN

«Ne kız oldum ne gelin Odlara yandıım ancak» Oyun, 4 lira

BILGI YAYINEVI
Sakarya Caddesi No. 8
Yenişehir Ankara
Tel. 177403

(YÖN 092)

NAZIM HİKMET'in

Üç şiir kitabı

birarada

835 SATIR

★

SESİNİ
KAYBİDEN
ŞEHİR

★

VARAN 3

750 Kuruş

★

SARTRE - BERIN NADI
(Sabahattin Eyüboğulu'nun
önsözü)

KIRLI ELLER

400 Kuruş

İZLEM YAYINEVI
Beyaz Saray 5/1 Beyazıt - İst.

(15 liradan az isteklerde pul
gönderilmelidir.)

YÖN — 092

Son zamanlarda Avrupa maliyecileri, Osmanlı devleti ile olan mali münasebetlerinde fevkalade bileli bazı usullere baş vuruyorlar Avrupa bankaları yeni borçlanmalar yapıldığı zaman, bu borçlanmaların tahvillerini derhal satışa çıkarılmayıp durumun uygunsuzluğunu bahane ederek bu tahvillerin borsaya çıkarılması işlemini meçhul bir zamana bırakmaktadırlar. Bu süre içinde, bu bankalar tahvilleri, ileride satışa çıkarılacak olan borçlanmanın teminatı altında, Osmanlı devletine paranın tümünü değil, avans edile bir ikinci işleme bağlayarak kısa vadeli borçlar vermektedirler Osmanlı devleti bu suretle alınan avanslar için daha çok faiz ödemektedir. Bundan başka asıl borçlanmanın tahvilleri henüz satışa çıkarılmadığından Osmanlı hükümeti bu vazifeyi gören bankalarla iyi geçinmeğe mecbur kalmaktadır. Bu suretle Osmanlı hükümetleri sürekli olarak borçlanmaların borsada iyi karşılanmayacakları korkusu ile tehdit altında yaşatılmakta bankalar da kendilerine daha çok fayda temin etmek için onları bu hallerinden faydalanmaktadırlar.

PARA BASMA YASAĞI

Osmanlı devletinin kısa vadeli borçlanmalar yapmağa mecbur kalması, yalnız bankaların bu işlemlerinden değil, bir başka sebepten daha ileri gelmektedir. Bu ise Osmanlı devletinin piyasaya kâğıt para çıkarmamasıdır Osmanlı devleti, hacdinden çok para basmak yüzünden para bürhanına uğrayan diğer devletler gibi, para basmaktan kesin olarak kaçınıyor. Çok aşırı olan bu hareket yani para basmamak ödeme vasıtasının yetişmemesi gibi yeni bir belâ ortaya çıkartıyor ki, neticede Osmanlı devletinin kısa vadeli borçlanmalarına baş vurması zorunluğuna meydana geliyor. Ben bu meseleyi «Jeune Turc» gazetesinde maddenî paraların ilâhî üzerinde yazıldığı makalelerde araştırmış bulduğumdan bu konuda yeniden açıklamalara girişmiyorum. Bu mesele burada zikredilmiş bir başka sebepten ileri gelmektedir. Asıl mesele şudur ki Osmanlı devleti bu gün istemiş olsa bile para basamaz. Zira para çıkarmak yalnız Osmanlı Bankasına ait bir hak olup Osmanlı devleti bu haktan mahrum edilmiştir. Osmanlı bankası ise evvelce tasvir ettiğimiz gibi kendisinin takibetmekte olduğu yüksek mali politikanın icaplarından olan piyasaya gerekli ölçüde banknot çıkarmamakta, bu suretle nakit paraya olan ihtiyacı daha çok bü-yütmektedir. Velhasıl Avrupa maliyecileri, Osmanlı devletini esirlik pençesinden kaçırmamak için kendisine her taraftan engeller ve zorluklar çıkarmaktadırlar.

Birinci avansı durmadan ikinci avans takibelemekte, bu suretle kısa vadeli borçlanmaların bir türlü sonu gelmemektedir. En sonunda Osmanlı devleti faizleri diğer borçlanmalardan daha fazla olan bu kısa vadeli borçlanmalara muhtaç olmaksızın yaşayamayacak bir duruma getirilmiştir.

OSMANLILAR AVRUPA'YA BORÇ VERİYORLAR!

Diğer taraftan «Düyun-ı Umumiye» idaresinde adı ve fevkalade borçların ödenmesi için ayrılan paralardan başka ihtiyat akçesi adı ile iki milyon lira kadar bir para daha vardır.

Osmanlı devleti her dakika paraya muhtaç bulunduğu halde kendisinin iki milyon lirası «Düyun-ı Umumiye» kasalarında boşuna duruyor. Aslında «Düyun-ı Umumiye» idaresi ihtiyat akçesinin büyük yekûnlara ulaşması üzerine 1326/1908 yılındanberi bu para için Osmanlı devletine faiz ödemeğe başlamıştır. Fakat asıl mesele burada değil. Bugün Osmanlı devleti faizine değil, paramın kendisine muhtaçtır. Türkiye, baskalarına borç para verecek durumda değildir. Bu iki milyon liralık sermaye hiç lüzumu olmaksızın bağlanmış bulunuyor. Zira «Düyun-ı Umumiye» nin gelirleri borçların ödenmesi için lüzumu olan miktardan kat kat fazladır. Zaten Osmanlı hükümeti bu yüzden de bos vere faiz ölemeğe mecbur oluyor. Meselenin asıl dikkate şayan olan ciheti, «Düyun-ı Umumiye» idaresinin kendinde emanet olarak bulunan iki milyon liralık ihtiyat akçesinin büyük kısmını yabancılarla borç vermesidir. 1325/1907 yılına ait hesaplara göre bu yedek akçeden 332.200 lirası % 7 faizle Fransızlara ve 168.080 lira da yine % 3 faizle Almanlara borç verilmiştir. Halbuki Osmanlı hükümeti aynı zamanda kendi aldığı kısa süreli borçlar (avanslar) için % 5,5 faiz ödemmiştir. Durum bu merkezde olunca yüzde ancak 2,5 kâr vermekte olan İngiliz tahvillerini satın almakta mâna var mıdır? Maalesef «Düyun-ı Umumiye» idaresi bu volda davranmıştır. Osmanlı hükümeti en zaruri ihtiyaçları için paraya muhtaç bulunduğu bir zamanda «Düyun-ı Umumiye» idaresi Osmanlı devletinin paraları ile Rus, hatta Japon tahvilleri satın alıyor!

Türkiye, Avrupanın Malî Boyunduruğu Altındadır!..

PARVUS

Parvus takma adını kullanan Alexander Helpha, Batının tanınmış marksistlerindendir, Parvus 1912 de Türkiyede bulunmuş, Türk Yurdu ve Tanin'de çeşitli incelemeler yayınlamıştır. Türk iktisatçıların tam bir gâflet içinde uydukları bir dönemde, Parvus, Düyunu Umumiyenin nasıl bir ekonomik ve politik esaret mekanizması olduğunu rakamlara dayanarak ispatlamıştır. Devlet gelirlerinin üçte biri, borçların ödenmesine ayrılmakta, buna rağmen borç miktarı ve faizleri, yeni politik ve ekonomik esaretler getirerek artmaktadır. Türk halkının sırtından çıkan bu korkunç soygunu açıklayan Parvus'un ilk yazısını YÖN'ün 76. sayısında yayınlamıştık, şimdi ikinci yazıyı sunuyoruz.

Düyunu Umumiye, bugün de yeni şartlar altında esasî değişmeden işlemekte ve politikacılarımız yeni borçlanmalara övünmektedirler.

Bu suretle Osmanlı devleti yeniden yeniye borçlanmalara mecbur oluyor. Avrupa maliyecileri ise bu fırsatlardan faydalanarak bu devleti yeni yeni teminat ile bağlıyor.

«Düyun-ı Umumiye» nin 1910 ve 1911 yılları (yani 1328 mali yılı) hakkında vermiş olduğu hesaba göre bu yıllar içinde vadede akçesinin, daha doğrusu yalnız Osmanlı devletine ait olan paraların 294.267.10 Osmanlı lirası ile borsa tahvilleri alınmıştır. Bu paranın ancak 74.733.17 lirası ile yani dörtte biri ile Osmanlı tahvilleri, kalan dörtte üçü ile yabancı tahvilleri alınmıştır. Alınan tahviller şöyledir:

Avusturya, Bohemya ve Macaristan Borç tahvilleri	89.612.32 Os.L.
İngiltere	14.949.36 Os.L.
İsviçre	29.969.21 Os.L.
İsviç	29.921.03 Os.L.
İtalya	54.899.25 Os.L.

Halbuki aynı yıl içinde Osmanlı devleti kısa vadeli bir borçlanma yapmış, bu borçlanmaya % 7,5 faiz ödemştir. Yine tekrar ediyorum: «Düyun-ı Umumiye» Osmanlı devletine ait bulunan bu paralarla «Osmanlı Hazine Tahvilleri» almıyıp da onların 30.065.32 lirasını ancak % 4 faiz veren Macar hazine tahvilleri satın almıştı. Bu paraları % 3,5 faizli İtalyan tahvilleri satın alınmış idi. Ben o zamandanberi bu paraların ne olduğunu bilmiyorum. Fakat «Düyun-ı Umumiye» nin İtalyan tahvillerini satmamış olması, daha doğrusu bu güne kadar Türkiye'nin paraları ile İtalya hükümetine yardım etmesi de muhtemeldir.

Halbuki İtalya ile yapılan bu savaş (1911) Osmanlı devletinin mali durumunu bozmakta, kendisini yeni gelir kaynakları aramaya mecbur etmektedir. Osmanlı hükümeti, kazanç, emlak, işçi ve tuz vergilerinin artırılması için kanun lâyihası hazırlamaktadır. Bundan başka memur maaşlarından da % 3 kısıntı yapılması düşünülmektedir. Bu vergileri burada araştırmak düşüncesinde değilim. Fakat bu yoldan tedarik edilmiş istenilen paraların da ancak bir yıl sonra elde edilebileceği de açıktır. Halbuki bu paralara asıl bu gün ihtiyacı vardır. Bundan dolayıdır ki işin sonunda yine bankalar, Osmanlı devletine yeni ve kısa vadeli borç verecekler ve adı geçen vergiler ise yeni garantiler olmak üzere «Düyun-ı Umumiye» ye verilecektir. İhtimal ki kısa vade ile verilen bu paralar, yedek akçesinden yani Osmanlı devletine ait bulunan iki milyon liradan borç olarak verilecektir! Bu suretle «Düyun-ı Umumiye»

hiç bir suretle zarara maruz bulunmayacağı gibi, aynı zamanda Osmanlı devletini yeni garantilerle kendisine bağlamış olacaktır. Osmanlı hükümeti ise bu vergilerin çoğaltılması işinden yılda iki milyon fazla gelir beklemektedir. Fakat bu hükümetin tahmini yanlış çıkıp da umulduğu kadar gelir fazlası çıkmadığı takdirde —ki çok muhtemeldir— ne olacak? O zaman Osmanlı hükümeti ahmş olduğu avansı ödüyemeyecek, ve muvakkat olarak verilen garanti daimi olarak «Düyun-ı Umumiye» nin elinde kalacaktır...

AVRUPALILAR, BAHSİS İSTİYORLAR

Buraya kadar ki açıklamalardan sonra okuyucular Avrupa'nın gelir vergisinin artırılmasına engel oluştuktaki maksadını kolayca anlayabilirler. Osmanlı ülkelerinde vergilerin yeni ve faydalı bir usule bağlanması ile köylüleri ezmede olan vergilerin azaltılması, memleketin iktisaden gelişmesi için son derece önemli bir meseledir. Fakat bir taraftan eski anlaşmaları diğer taraftan gelir vergisinin «Düyun-ı Umumiye» idaresine verilmesi bulunmasına ileri sürerek, Türkiye'nin vergi usulünün islah etmesine engel oluyor. Ben burada bu eski anlaşmaların tafsilatından bahsetmiyeceğim. Fakat Avrupa'nın bu hususta ileri sürdüğü ikinci delil, doğrudan doğruya Osmanlı devletinin mali esirliğine bağlı bulunmakta ve Avrupanın Türkiye üzerinde yapmaktaki olduğu baskıyı açık bir şekilde gösterdiğinden bu delili trafika araştırmalıyız.

«Düyun-ı Umumiye» idaresi elinde bulunan mali garantilerin başlıca yazıfesi borçların ve faizlerinin ödenmesi için yeter ölçüde gelirlerin garanti altına alınması değil midir? Gelir vergisi usulünün islahı devlet gelirlerinin artmasına hizmet edecektir, bu hususta zerre kadar şüpheli yoktur. O halde gelir vergisinin islahı sonucu «Düyun-ı Umumiye» elinde garanti olmak üzere bulunan gelirler artmış olacaktır. Hal böyle olunca bu idarenin bu reforma engel olmasında kendisi için ne gibi bir fayda vardır? Bu idare hangi sebebe dayanarak kendi gelirlerinin artmasına engel oluyor? «Düyun-ı Umumiye» idaresi bu hareketi ile şüphesiz, yalnız Osmanlı devletinin değil, kendi hissedarlarının da mafaatlerini engellemektedir. Fakat aynı zamanda Osmanlı devletinin mali sıkıntılarını arttırarak onu Avrupanın esirliğine altına da sokmaktadır... Zaten meselenin asıl gizli olan tarafı da budur. Aynı amaç gümrük resimlerinin artırılması meselesine de ve hattâ daha açık bir surette göze çarpmaktadır. Gelir vergisinin artırılması üzerindeki müzakerelerde kapitülasyonlar da ol-

dukça rol oynamaktadır. Fakat gümrük resminin artırılması sırf mali bir mesele olup, yabancılar bu hususta hiçbir imtiyaza mâlik değildirler. Gümrük resimleri çoğaltırsa «Düyun-ı Umumiye» gelirleri de artacaktır. Bu meselede takibedilen maksat o kadar meydandadır ki, Avrupalılar bunu gizlemeğe artık lüzum bile görmüyorlar. Devletler Osmanlı hükümetine açıktan açığa «Bize şunu, bunu verir şu yolda malî ve iktisadî müesseselerde bulunursan, gümrük resimlerinin artırılmasına razı oluruz, aksi takdirde razı olmayız!» diyorlar. Daha doğrusu Avrupalılar açıktan açığa bahşis istiyorlar.

Bir künse, gerek koruyucu ve gerek kefil safatı elinde bulunan bir şeyi sahibinin zararına olarak kötüye kullanırsa, güvenliği kötüye kullanmak sayılarak bütün memleketlerin kanunlarına cezalandırılır. Gümrük resimlerinin artırılması meslesindeki hareketleri de bunun aynı bir cürümdür. Fakat bu gün kendi top ve tüfenklerine dayanan kuvvetli devletleri bu gibi cürümlerden dolayı mahkûm edecek bir mahkeme yoktur!

Avrupa'dan yapılan borçlanmalar, Osmanlı devletinin Avrupahliğine (medeniyete) doğru atılmış ilk adımı, demiryollarının yapılması ise ikinci adımı teşkil etmektedir. Fakat ben, Avrupalıların Osmanlı devletini, borçlanmalardan çok demiryolları vasıtası ile mall esirlik altına almakta olduklarını ayrı bir makalede açıklayacağam. Şimdi bu makaleme son vermekle birlikte, buraya kadar olan açıklamalardan çıkarılacak gerçek sonuç ve uygulama üzerinde okuyucularla biraz konuşmak isterim.

Devletin mali itibarını yükseltmek için yeni borçlanmalar yapmayı düşünmek yeterli olmayıp, eski borçların bağlı buldukları şartların değiştirilmesi ve hafifletilmesine de çalışmak gereklidir. Okuyucuların artık bu gerçeği tamamiyle anlamış buldukları umudunadır. Meselâ bu gün borçların normal ödenmesinden başka bir de fevkalade olarak ödenmesi usulü kaldırılabilir. 1903 yılından beri alınan borçların hemen hepsinin yüzde yüzde yarım kısımları ödenmektedir. Eski borçların, yani 1903 yılından önceki borçlanmaların ödenmesi için de hiç olmazsa buna yakın bir kolaylık elde olunabilir. Bunu elde etmek için biraz mahareti göstermek gereklidir. Bu ise muhtelif maliye heyetlerinin menfaatleri arasındaki rekabetlerden, borsa değişimlerinden ve tahvil sahipleri ile bankaların menfaatleri arasındaki farklardan istifade etmekle olabilir. Borçların ödenmeleri meselesinde tahvil sahiplerinin değil, ancak bankaların ilgili bulduklarının daha yukarıda söylemiştim.

ALMAN MALİYECİLERİNİN KURNAZLIĞI

Bundan sonra «Düyun-ı Umumiye» idaresinin çalışma alanını genişletmek şöyle dursun onu mümkün mertebe sınırlamak gereklidir. Asıl hüner bankaları garantileri ile kandırıp borçlanma yapmak değildir. Dikkat olunacak cihet, yeni borçlanmalar için ayrı özel garantiler vermemektir. Aksi takdirde yani özel garanti verildiği zaman bu garantilerin borç ödülecek paradan pek çok olmamasına dikkat edilmelidir. Meselâ son defa Deutsche Bank'ın yapılan vadi milyon liralık borçlanma için İstanbul'un gümrük gelirleri garanti olarak verilmiştir. İstanbul gümrüklerinin beş yılını beri ortalama olarak verdikleri yıllık gelir, 837.000 Osmanlı lirası tutmaktadır. Halbuki bu borçlanmanın ödenmesi için yılda 120.000 liraya lüzum vardır. Böylece buna karşı iki buçuk kere daha büyük garanti verilmiş oluyor. Halbuki İstanbul gümrüklerinin geliri gittikçe çoğalacak, bu suretle borç ile garanti arasında hasıl olacak nisbet Osmanlı devleti için daha zararlı olacaktır. Bu volda teşebbüslerden sakınmak gereklidir. Zira garanti'den fazla kalan paralar yukarıda da anlatıldığı suretle borçların vaktinden önce ödenmesine atkonularak devlet o gelir kaynağından mahrum kalıyor. Bu son örnek Alman maliyecilerinin iş becermek hususunda ne kadar mahir olduklarını gösteriyor. Biz Almanların bu ustalıklarını simenöfeler üzerinde yazacağımız makalede daha geniş ölçüde açıklayacağız.

Avrupa ile mücadele edebilmek için yine onların usulleri kullanılmaldır. Fakat Osmanlı devleti kendi başına bir politika takibedebilmek için neye muhtaç bulunduğunu herkesten önce kendisi takdir edemelidir. Halbuki Türkiye asıl bu hususta gerekli olan iktisadî ve mali bilgilerden mahrumdur. Osmanlı devleti, Avrupalıların onu iteledikleri volda gözli kapalı olarak gitmektedir... Gerçi ara sıra duruyor dinleniyor etrafına bakınıyo., fakat yine geliyor ve nereye gittiğini de bilmiyor... Artık gözünü açacak, nereye gittiğini anlamaya çalışacak zamandır...

(Türk Yurdu'ndan)